

T.C
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ'NDE SERMAYE
YETERLİLİĞİ DÜZENLEMELERİ ve MEVDUAT BANKALARININ
SERMAYE YETERLİLİKLERİNİN ANALİZİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

İPEK KINA

TEZ DANIŞMANI

DOÇ.DR. ADALET HAZAR

ANKARA – 2018

T.C
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ'NDE SERMAYE
YETERLİLİĞİ DÜZENLEMELERİ ve MEVDUAT BANKALARININ
SERMAYE YETERLİLİKLERİNİN ANALİZİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

İPEK KINA

TEZ DANIŞMANI

DOÇ.DR. ADALET HAZAR

ANKARA – 2018

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih 02/08 2018

Öğrencinin Adı, Soyadı: İpek KINA

Öğrencinin Numarası: 21410050

Anabilim Dalı: Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı

Programı: Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanının Unvanı/Adı, Soyadı: Doç.Dr. Adalet HAZAR

Tez Başlığı: Türk Bankacılık Sektörü'nde Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri ve Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterliliklerinin Analizi

Yukarıda başlığı belirtilen yüksek lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 114 sayfalık kısmına ilişkin 02/08/2018 tarihinde şahsım/Tez danışmanım tarafından Lunite adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %19'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısaltmaları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğine; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrencinin İmzası: [Signature]

Onay

02/08 2018

Öğrenci Danışmanı: Doç. Dr. Adalet HAZAR

[Signature]

KABUL VE ONAY SAYFASI

İpek KINA tarafından hazırlanan “Türk Bankacılık Sektörü’nde Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri ve Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterliliklerinin Analizi” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi: 13.08/2018

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi: Doç.Dr. Ferit BABUŞCU Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi: Doç.Dr. A. İ. HAZAR-Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi: Doç.Dr. Sedat YENİCE Ankara Üniversitesi

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..../..../2018

Prof. Dr. İpek KALEMCİ TÜTÜN

Enstitü Müdürü

TEŐEKKÖR

Başta tez çalışmam esnasında desteğiyle, üstün akademik bilgisiyle, daha iyi ilerlemem için iletişimini hiçbir zaman koparmayan, sağlam adımlar atmam için elinden gelen ilgiyi hiç eksik etmeyen, tecrübesinden yararlandığım Sayın Doç. Dr. Adalet HAZAR ve Doç. Dr. Şenol BABUŐÇU'ya,

Emeğiyle beni bu zamana kadar yetiştiren aldığım her türlü kararda arkamda olup desteklerini esirgemeyen annem Tazegöl KINA ve babam Servet KINA'ya,

Bu desteğe ortak olan ağabeyim Emre KINA'ya,

Çalışmam esnasında benim kadar heyecanlanan, stresimi paylaşan, motivesiyle sonuca ulaşmamda yardımcı olan Nedim Toğru'ya sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

İpek KINA

ÖZET

Dünyada hızla gelişen, globalleşmenin etkisiyle bankacılık sektöründe dönem dönem yeni kurallar ortaya çıkmaktadır. Bu yeni kurallar doğal olarak bankacılık sektörünü ilgilendirmektedir. Dünyadaki bu gelişimin yansımalarını ülkemiz bankacılık sektöründe görmek mümkündür.

Ülkemizde 1980’li yıllardan itibaren geçilen serbest piyasa ekonomisi düzeninden sonra, 2000 yılı sonrasında krizler yaşanmış, buna bağlı olarak bankaların hem finansal yapılarında hem de organizasyonlarında değişiklikler olmuştur.

1980 yılından sonra finans sektöründe uygulanmaya başlanılan serbestleşme ile gelişen Türkiye ekonomisinde yeni düzenlemelere gidilmiş, aynı zamanda yabancı sermaye girişi de artmıştır. Çünkü yapılan düzenlemeler, gelişmiş ülke piyasalarındaki benzer düzenlemelere uyumlu hale getirilmeye başlanılmıştır. Düzenleme sonrasında yabancı sermayeli bankalar ülkemizdeki bankacılık sektörünü karlı bir alan olarak görmüşlerdir.

Bankacılık sektöründe faaliyette bulunan bankalar, yasal düzenlemeler çerçevesinde fonksiyonlarını yerine getirmektedir. Bankacılık sektöründe önemli bir yeri olan mevduat bankalarının aktif büyüklükleri, faaliyet hacmine ve stratejilerine göre değişiklik gösterir.

Ülke ekonomileri açısından tartışılmaz öneme sahip olan bankaların finansal yapılarının bozulmasını engellemek, olası kriz ortamlarında daha direnç gösterebilmelerini sağlamak amacıyla Basel Standardı geliştirilmiştir. 1988 yılında hazırlanan Basel I düzenlemeleri birçok ülkede benimsenmiştir. Basel I standardına göre Sermaye Yeterlilik Rasyosu hesaplamasında kredi riskini dikkate almıştır. 2004 yılı itibari ile bazı düzenlemeler yapılarak Basel II standartları oluşturulmuş ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu hesaplamalarına operasyonel risk de dahil olmuştur.

Bankacılık sektöründe daha önce yaşanan ve halen de dönem dönem yaşanmaya devam eden krizlerin tekrarlanmaması için Basel komitesi düzenlemelerinde sürekli

iyileştirilmeye gidilmektedir. Türk Bankacılık Sektörü'nde de bu düzenlemelerle birlikte risk kontrolleri farklı boyut kazanmaya başlamıştır.

Bu çalışmanın amacı sermaye yeterliliği konusunda Basel Komitesinin çalışmalarının incelenmesi ve Türk Bankacılık Sisteminin yapılan değişiklikler doğrultusunda mevduat bankalarının sermaye yeterliliğinin detaylı olarak değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Sermaye Yeterlilik Rasyosu, Mevduat Bankaları, Türk Bankacılık Sektörü

ABSTRACT

New rules are emerging periodically in the banking sector under the influence of globalization that develops rapidly in the world. These new rules are naturally the interest of the banking sector. It is possible to see the reflections of this development in the world in our country's banking sector.

After the free market economy system, which started in the 1980s in our country, there were crises after 2000 and accordingly there have been changes in both the financial structures and the organizations of the banks.

There have been new regulations in developing Turkey's economy with the liberalization that started after 1980 in the financial sector and also the foreign capital inflow has increased. This is because the regulations that have been made have begun to be aligned with similar regulations in developed country markets. After the regulation, foreign-financed banks have seen the banking sector in our country as a profitable area.

Banks that operate in the banking sector fulfill their functions within the frame of legal arrangements. The asset sizes of deposit banks, which have an important place in the banking sector, vary according to their volume of activity and strategies.

Basel Standards has been developed in order to prevent the deterioration of the financial structures of the banks that have unquestionable importance in the sense of national economies and for them to be able to show more resistance in possible crisis environments. Basel I regulations, which have been prepared in 1988, have been adopted by many countries. According to Basel I standard, credit risk has been taken into account in the calculation of the Capital Adequacy Ratio. As of 2004, Basel II standards were created by making some adjustments and operational risk has been included to the calculation of the Capital Adequacy Ratio.

The Basel committee regulations are being continually improved in order to prevent the repetition of the crises that have been experienced and still are being experienced from

time to time in the banking sector. With these regulations, risk controls in the Turkish Banking Sector have started to acquire a different dimension.

The aim of this study is to examine the work of the Basel Committee about the capital adequacy and to evaluate in detail the capital adequacy of the deposit banks in Turkish Banking System in line with the changes that were made.

Keywords: Capital Adequacy Ratio, Deposit Banks, Turkish Banking Sector

İÇİNDEKİLER

ÖZET I

ABSTRACT III

TABLolar LİSTESİ IX

KISALTMALAR.....XI

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM..... 4

BANKACILIK SEKTÖRÜ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ. 4

1.1. Banka Kavramı ve Fonksiyonu 4

1.2. Bankaların Sınıflandırılması 5

1.3. Türk Bankacılık Sektörü’nün Tarihsel Gelişimi 6

1.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem (1847 – 1923)..... 7

1.3.2. Cumhuriyet Dönemi..... 9

1.3.2.1. Ulusal Bankalar Dönemi (1923 – 1932)..... 9

1.3.2.2. Milli Bankalar Dönemi (1933 – 1944) 12

Tablo 1.Kamu Bankalarının Gelişme Döneminde Kurulan Devlet Bankaları..... 12

1.3.2.3. Özel Bankalar Dönemi (1945 – 1959) 15

1.3.2.4. Planlı Dönem (1960 – 1980) 17

1.3.2.5. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980 – 1999)..... 19

1.3.2.6. Krizler ve Yeniden Yapılandırma Dönemi (2000 – 2003)..... 21

1.3.2.6.1. 2000 Kasım – 2001 Şubat Krizleri 22

1.3.2.6.2. Krizler Sonrası Uygulamalar 24

1.3.2.7. Düşük Enflasyona Geçiş Dönemi (2004 – ...)..... 25

**1.4. Türk Bankacılık Sektörü’nün Finansal Sektör İçindeki Yeri ve Rakamsal
Büyüklerinin Gelişimi 26**

Tablo 2. Türkiye’deki Finansal Kuruluşların Aktif Büyüklüğü 26

1.4.1. Banka Sayısındaki Değişim 27

Tablo 3. Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Banka Sayıları 27

1.4.2. Banka Şube Sayısındaki Değişim	29
Tablo 4. Bankaların Şube Sayıları(Yurtdışı şubeler dahil).....	29
Tablo 5. Bankaların Şube Sayılarının Değişim Yüzdeleri.....	30
1.4.3. Banka Personel Sayısındaki Değişim	31
Tablo 6. Bankaların Personel Sayıları(Yurtdışı şubeler dahil).....	32
Tablo 7. Bankaların Personel Sayılarının Değişim Yüzdeleri.....	33
1.4.4. Bilanço Büyüklükleri	34
Tablo 8. Bankacılık Sektörünün Aktif Büyüklüğü- Milyon TL.....	34
Tablo 9. Bankacılık Sektörünün Pasif Büyüklüğü- Milyon TL	35
İKİNCİ BÖLÜM	37
BASEL DÜZENLEMELERİ	37
2.1. Basel Düzenlemelerinin Doğuşu ve Nedenleri.....	37
2.2. Basel Komitesi.....	37
2.3. Basel I Düzenlemeleri.....	40
2.3.1. Basel I Kriterlerinden Etkilenen Bankacılık Sektörü	42
2.3.2. Basel I'e Getirilen Eleştiriler	43
2.4. Basel II Düzenlemeleri	44
2.4.1. Blok 1 Asgari Sermaye Yükümlülüğü	47
2.4.1.1. Kredi Riski	48
Tablo 10. Basel II'de Varlıkların Risk Gruplarına Göre Risk Ağırlıkları	50
2.4.1.3. Piyasa Riski.....	55
2.4.1.3. Operasyonel Risk	57
Tablo 11. Standart Yaklaşım Göre Faaliyet Kolları Beta Katsayıları	58
2.4.2. Blok 2. Denetim Otoritesinin Gözden Geçirilmesi.....	59
2.4.3. Blok 3 Piyasa Disiplini	65
2.4.4. Türkiye'nin Basel II'ye Uyum Süreci	67
2.4.5. Basel I ile Basel II Arasındaki Farklılıklar.....	68
2.5. Basel III Düzenlemeleri.....	69
2.5.1. Basel III'ün Getirdiği Temel Yenilikler	72
2.5.2. Basel III'ün Türk Bankacılık Sektörü'ne Etkileri	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	76
MEVDUAT BANKALARINDA SERMAYE YETERLİLİK RASYOSU’NUN	
GELİŞİMİ.....	76
3.1. Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Rasyosunun Gelişimi	76
Tablo 12. Türk Bankacılık Sektörü’nün Özkaynakları ve Risk Ağırlıklı Varlıklarının	
Gelişimi (Milyon TL).....	77
Grafik 1. Türk Bankacılık Sektörü’nün Özkaynakları ve Risk Ağırlıklı Varlıklarının	
Gelişimi.....	78
Tablo13.Türk Bankacılık Sektörü’nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nun Gelişimi....	78
Grafik 2.Türk Bankacılık Sektörü’nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nun Gelişimi ...	79
Grafik 3. 2013 – 2017 Yılları Arasındaki Türkiye CDS Primi Verileri	81
Tablo 14. Bankalarda Sahiplik Yapısına Göre Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nun	
Gelişimi.....	82
Grafik 4. Bankalarda Sahiplik Yapısına Göre Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nun	
Gelişimi.....	83
Tablo 15. Bankacılık Sektörü ile Sahiplik Türüne Göre Mevduat Banka Gruplarının	
Sermaye Yeterlilik Rasyoları Arasındaki Farkın Gelişimi	84
Grafik 5. Bankalarda Sahiplik Yapısına Göre Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nun	
Sektör Rasyosu İle Karşılaştırılması	85
Tablo 16. Türk Bankacılık Sektörü’nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu Hesaplamasına	
Etki Eden Riske Esas Tutarların Dağılımı	86
Grafik 6. Türk Bankacılık Sektörü’nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu Hesaplamasına	
Etki Eden Risk Ağırlıklı Varlıkları	87
Grafik 7. Sermaye Yeterlilik Rasyosu Hesaplamasına Etki Eden Risk Esas Tutarları	
–Mart 2018	88
3.2. Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterliliği Rasyosunun Gelişimi	89
Tablo 17. Mevduat BankalarınınSermaye Yeterlilik Rasyosu’nun Gelişimi.....	89
Grafik 8. Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nun Gelişimi	90
Tablo 18. SYR Sektör Ortalamasına Göre Mevduat Bankalarının Durumu	93
3.3. Mevduat Bankalarının Kredi, Piyasa ve Operasyonel Risklerinin Gelişimi....	93

Tablo 19. Mevduat Bankalarında Kredi Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı...	94
Grafik 9. Mevduat Bankalarında Kredi Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı ...	95
Tablo 20. Mevduat Bankalarında Piyasa Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı..	97
Grafik 10. Mevduat Bankalarında Piyasa Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı	98
Tablo 21. Mevduat Bankalarında Operasyonel Riske Esas Tutarın RAV İçindeki Payı	
.....	100
Grafik 11. Mevduat Bankalarında Operasyonel Riske Esas Tutarın RAV İçindeki	
Payı	101
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	106

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kamu Bankalarının Gelişme Döneminde Kurulan Devlet Bankaları	12
Tablo 2. Türkiye’deki Finansal Kuruluşların Aktif Büyüklüğü	26
Tablo 3. Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Banka Sayıları	27
Tablo 4. Bankaların Şube Sayıları (Yurtdışı şubeler dahil)	29
Tablo 5. Bankaların Şube Sayılarının Değişim Yüzdeleri	30
Tablo 6. Bankaların Personel Sayıları (Yurtdışı şubeler dahil).....	32
Tablo 7. Bankaların Personel Sayılarının Değişim Yüzdeleri.....	33
Tablo 8. Bankacılık Sektörünün Aktif Büyüklüğü - Milyon TL	34
Tablo 9. Bankacılık Sektörünün Pasif Büyüklüğü - Milyon TL	35
Tablo 10. Basel II’de Varlıkların Risk Gruplarına Göre Risk Ağırlıkları.....	50
Tablo 11. Standart Yaklaşımına Göre Faaliyet Kolları Beta Katsayıları	58
Tablo 12. Türk Bankacılık Sektörü’nün Özkaynakları ve Risk Ağırlıklı Varlıklarının Gelişimi (Milyon TL).....	77
Tablo 13. Türk Bankacılık Sektörü’nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nun Gelişimi	78
Tablo 14. Bankalarda Sahiplik Yapısına Göre Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nun Gelişimi	82
Tablo 15. Bankacılık Sektörü ile Sahiplik Türüne Göre Mevduat Banka Gruplarının Sermaye Yeterlilik Rasyoları Arasındaki Farkın Gelişimi.....	84
Tablo 16. Türk Bankacılık Sektörü’nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu Hesaplamasına Etki Eden Riske Esas Tutarların Dağılımı	86
Tablo 17. Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nun Gelişimi	89
Tablo 18. SYR Sektör Ortalamasına Göre Mevduat Bankalarının Durumu	93
Tablo 19. Mevduat Bankalarında Kredi Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı	94
Tablo 20. Mevduat Bankalarında Piyasa Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı.....	97
Tablo 21. Mevduat Bankalarında Operasyonel Riske Esas Tutarın RAV İçindeki Payı ..	100

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Türk Bankacılık Sektörü'nün Özkaynakları ve Risk Ağırlıklı Varlıklarının Gelişimi.....	78
Grafik 2. Türk Bankacılık Sektörü'nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Gelişimi.....	79
Grafik 3. 2013 – 2017 Yılları Arasındaki Türkiye CDS Primi Verileri.....	81
Grafik 4. Bankalarda Sahiplik Yapısına Göre Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Gelişimi.	83
Grafik 5. Bankalarda Sahiplik Yapısına Göre Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Sektör Rasyosu İle Karşılaştırılması	85
Grafik 6. Türk Bankacılık Sektörü'nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu Hesaplamasına Etki Eden Risk Ağırlıklı Varlıkları.....	87
Grafik 7. Sermaye Yeterlilik Rasyosu Hesaplamasına Etki Eden Risk Esas Tutarları –Mart 2018.....	88
Grafik 8. Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Gelişimi.....	90
Grafik 9. Mevduat Bankalarında Kredi Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı.....	95
Grafik 10. Mevduat Bankalarında Piyasa Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı	98
Grafik 11. Mevduat Bankalarında Operasyonel Riske Esas Tutarın RAV İçindeki Payı.	101

KISALTMALAR

A.O.: Anonim Ortaklık

A.Ş.: Anonim Şirketi

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AIG: American International Group

ATM: Automatic Teller Machine (Otomatik Vezne Makinesi)

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

BIS: Bank for International Settlements (Uluslararası Ödemeler Bankası)

CDS: Credit Default Swap (Kredi Temerrüt Takası)

DİBS: Devlet İç Borçlanma Senedi

EFT: Elektronik Fon Transferi

G-10: Group of Ten

G-20: Group of Twenty

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

IBCA: International Braille Chess Association

IMF: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

İMKB: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

QIS: Quantitative Impact Study (Sayısal Etki Çalışması)

RAV: Risk Ağırlıklı Varlıklar

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

SYR: Sermaye Yeterlilik Rasyosu

T.A.O.: Türk Anonim Ortaklığı

T.A.Ş.: Türk Anonim Şirketi

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TEB: Türk Ekonomi Bankası

TL: Türk Lirası

TMSF: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

ÜKS: Üçüncü Kuşak Sermaye

YP: Yabancı Para

GİRİŞ

Ülke ekonomilerinin en önemli sektörleri konumunda kuşkusuz bankacılık sektörü bulunmaktadır. Finansal piyasaların da en büyük aktör konumunda olan bankaların, kaynaklara etkin aracılık sağlamaları sonucunda ekonominin büyümesi hatta ülke kalkınmasının sağlanması mümkün olabilmektedir.

Sürdürülebilir bir bankacılık sektörünün yolu etkin risk yönetiminden geçmektedir. Bu kapsamda uluslararası piyasalardaki denetim ve gözetim otoritelerinin öncelikli konularının başına etkin ve sağlıklı risk yönetimi gelmektedir.

Bu çalışmada dünya ve ülkemiz bankacılık sektörü için önemli konulardan birisi olan Basel Düzenlemeleri, bankacılık sektörüne yansımaları analiz edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde bankacılık sektörünün tarihsel gelişiminden bahsedilerek ülkemizdeki gelişimler ele alınmaktadır. Ülkemizde bankacılık sektörünün faaliyetleri Osmanlı döneminde 1847’de kurulan İstanbul Bankası ile başlamıştır. Uzun yıllar bankacılık sektöründe yabancı sermayenin de etkileri görülerek ilerleme sağlanmış, ardından Meşrutiyet sonrasında gelen milli bankacılık dönemi ile yabancı bankaların yerini Türk bankacılığı almıştır. Milli bankalar döneminin ardından kamu bankaları ve özel bankalar gelmektedir.

Bankacılık sektöründe zamanla gelişmeler ve krizler yaşanmıştır. Basel komitesi Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nu geliştirmek adına düzenlemeler yapmıştır. Ülkemiz ekonomisinde 1980 yılından itibaren gerçekleştirilen yapısal dönüşümler, bankacılık sektöründe de ciddi değişimlerin başlangıcı olmuştur. Gelişmekte olan bir ülke olarak serbestleşmenin getirdiği özgürleşmenin etkisiyle finans sektörü ülkemizde globalleşmiştir. 1999 yılında Türk Bankacılık Sektörü’nde yabancı sermayeli bankaların payı %1’dir aynı zamanda çok şubeli yabancı banka bulunmamaktadır. Bu dönemde %1 yabancı sermayeli banka payı tek ve birkaç şubeli yabancı sermayeli bankalardan oluşmaktadır. Ülkemiz daha sonrasında Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerini yaşamıştır. Bu dönemlerden sonra bankacılık sektöründe 2001 yılının ikinci yarısında ve 2002 yılında üç yabancı ortaklık

görülmektedir. Bu gelişmeler sonucunda 2002 yılında yabancı sermayeli bankaların payı %4'e varmıştır. 2005 yılının başından itibaren 15 yabancı ortaklık ve satın alma gerçekleşerek yabancı sermayeli bankaların sektör payı %4'ten, %40'lara ulaşmıştır. Yabancı sermayeli banka sayısı yıllara göre değişkenlik göstererek 2017 yılında 21'e ulaşmıştır.

ABD'deki finans piyasalarında oluşan karmaşa global piyasaları ve ekonomileri ciddi ölçülerde tahdit etmeye başlamıştır. 2007 yılı başlarında 'mortgage' yasalaştırılıp, Türkiye'de uygulamaya başlanacağı süreçte sistemin mimarı ABD'de sistemle ilgili ciddi sorunlar meydana gelmiştir. Kişilerin kredi geçmişleri ve gelirleri önemsenmeden verilen yüksek riskli mortgage kredileri, sadece ABD'nin değil tüm dünya piyasalarının sorunu haline gelmiştir. ABD'de 2007 yılında ilk hareketliliği görülen ve 2008'de giderek şiddeti artan finansal kriz, küreselleşmenin çarpan etkilerinin neler olabileceği konusunda her gün piyasalara ve piyasa oyuncularına yeni şeyler göstermektedir. Nitekim, Türk Bankacılık Sektörü'nün mali bünyesinin sağlamlığı sayesinde ve kriz tecrübesinden dolayı bu krizden minimum seviyede etkilenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Basel Komite tarafından gerçekleştirilen, geçmişten günümüze tüm düzenlemeler yer almaktadır. Bankacılık sektörünü yakından ilgilendiren bir komite olan BIS ilk olarak 1988 yılından başlayarak bazı düzenlemeler yapmıştır ve bunlar Basel I kriterleri adı altında toparlanmıştır. Basel I kriterleri, mevcut bankacılık sektöründeki gelişimlere ayak uyduramadığı ve bazı eksikliklerinden dolayı Basel II kriterleri 2004 yılında çıkarılmıştır. Üç yapısal bloktan oluşmakta olup, Basel I'in yapısal eksikliği olarak görülen nedenlerden dolayı riske daha fazla önem vermek, uluslararası bankacılık sistemi için gelişmelere gidilmek, OECD ülkesine olan ayrıcalıkları ortadan kaldırmak gibi sebeplerden dolayı çıkarılmıştır. Bankacılık sektörünü etkileyen Basel II kriterleri, sermaye yeterlilik rasyosuna da önem vermiştir.

2008 yılında yaşanan maddi olarak büyük etkiler bırakan küresel kriz sonrası, ekonomiyi düzenlemenin ve bankaların finans sistemindeki fonksiyonlarını yerine getirmeleri açısından önemli olan sermaye yükümlülüğünde artışlar yapılması gerektiği öngörülerek Basel komitesi yeni çalışmalara başlamıştır. Basel komitesi yaptığı yeni çalışmasında Basel II kriterlerindeki eksiklikleri gidermeyi hedeflemiştir. Basel III ile

birlikte ülke için önemli olan Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nu yüksek tutabilmenin yolları aranmıştır. Bankaların kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riski dengeli olarak üstlenebilmeleri için Basel III’ de çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir.

nc bölümde Basel Komite’nin düzenlemeleri ile ilişkili olarak BDDK tarafından yapılan sermaye yeterliliği konusundaki düzenlemelere yer verilmiştir. Bu çerçevede, bu bölümde Sermaye Yeterlilik Rasyosu’na, bu Rasyo ile ilgili Basel kriterleri ile birlikte gelen değişimler ve BDDK tebliğleri yer almaktadır. Banka sermayesinin önemine vurgu yapılarak, Türkiye’de Sermaye Yeterlilik Rasyosu için yapılan çalışmalar ve bu çalışmalar sonrasındaki Sermaye Yeterlilik Oranı’ndaki değişmelerle ilgili bilgilere yer verilmektedir.

Basel düzenlemeleriyle sermaye yeterlilik rasyosu hesaplamalarında değişikliklere gidilmiştir. Hesaplamalar neticesinde olması gereken rasyo BDDK tarafından %8 olarak belirlemiştir. Finans sektörü için önemli bir oran olan Sermaye Yeterliği Rasyosu Türk Bankacılık Sektörü için değerlendirilerek yıllara göre araştırmaları yapılmış ve veriler detaylı olarak incelenmiştir. Aynı zamanda mevduat bankalarının finansal verileri de detaylı olarak analiz edilmiştir.

Bu bölümde analizin amacı, bu analizde kullanılan veriler, hesaplamalar ve analiz sonucunda elde edilecek bilgiler bulunmaktadır. 2005-2017 yılları arasını kapsayan mevduat bankalarının, sermaye yeterliliğine ilişkin verileri banka bazında da incelenerek her bir mevduat bankasının Sermaye Yeterlilik Rasyosu gelişmesi analiz edilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ

1.1. Banka Kavramı ve Fonksiyonu

‘ “Banka” terimi İtalyanca “banco” kelimesinden gelmektedir. Anlam olarak para bozdurma gişesi, para bozdurma yeri anlamını taşımaktadır.

Bankalar, finansal ve finansal olmayan çok sayıda ürünü ihtiyaç sahiplerine sunan işletmelerdir. Ancak asıl fonksiyonları ekonomideki atıl fonları toplamak, kişi ve işletmelere kaynak sağlamaktır.

Bu çerçevede bankalar, faizle ödünç para alıp (mevduat), ödünç para veren (kredi), paranın bir yerden farklı bir yere transferini gerçekleştiren, ülke parası dışında yabancı para ile de işlem yapan, müşterilerine kasalarda eşya, para, değerli evrak saklama hizmeti sunan ve bunun dışındaki diğer ekonomik etkilerde bulunan kuruluşlardır. Bankaların sundukları hizmetlere her geçen gün yenisi eklenmektedir.

Böylece, ekonominin büyümesi, istihdam yaratılması, işlemlerin kayıt altına alınarak devlet bütçesine vergi vb. kaynakların sağlanması açısından bankalar hayati bir öneme sahiptir.

Bankaların bir diğer önemli katkısı, ülke merkez bankalarının uyguladığı para politikalarında asıl aktör konumunda olmalarıdır. Bu özellikleri nedeni ile etkin para politikası uygulanmasında da birincil derecede fonksiyonları bulunmaktadır.¹ Bu fonksiyonlar:

- Fonlara aracılık etmek ve likidite yaratılmasına olanak sağlamak,
- Kaydi para (banka parası) yaratmak,
- Para politikasının uygulanmasında etkinlik sağlamak,
- Dış ticaret hacmine katkı sağlamak,
- Asimetrik bilgi sorununu gidermek,
- Sermaye piyasalarının gelişimine katkı sağlamak,

¹Bankacılığa Giriş – Temel Bankacılık Bilgileri – Yazarlar: Doç. Dr. Adalet Hazar, Doç. Dr. Şenol Babuşcu – Bankacılık Akademisi Yayınları 6 – Ankara 2017 – syf:45,46

- Ekonomide gelir ve servet paylaşımına katkı sağlamaktır.

1.2. Bankaların Sınıflandırılması

• **Mevduat Bankaları:** Amacı kendi hesabına para kabul etmek ve kredi kullandırmak olan kuruluşlar ile yurt dışında var olan bu kuruluşların ülkemizdeki şubelerine mevduat bankaları adı verilmektedir.

– Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları: Sermayesi kamuya ve ya kamu tüzel kişilere ait olan bankalardır.

– Özel Sermayeli Mevduat Bankaları: Sermayesi özel kişi ve ya kuruluşlara ait olan bankalardır.

– Yabancı Sermayeli Bankaları: Sermayesinin tamamı uyruğu yabancı olan kişilere veya kuruluşlara ait bankalardır. Merkezi başka ülkede olup şubesi farklı ülkede olabilir veya direk yabancı yatırımcılar aracılığı ile o ülkede kurulmuş da olabilir.

– Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar: ‘TMSF’ye devrolan ve faaliyet izni kaldırılan bankalara aktarılan kaynakların maksimum düzeyde geri kazanımı için gerçekleştirilen işlemler de “Geri Kazanım Faaliyetleri” kapsamında değerlendirilmektedir. “Banka Çözümleme Faaliyetleri” kapsamında ise; TMSF’ye devredilmiş ve faaliyet izni kaldırılmış bankaları çözümleme çalışmaları yürütülmektedir.’²

• **Kalkınma ve Yatırım Bankaları:** Sermaye yetersizliği olan firmalara ya da yeni yatırım yapmak isteyen endüstri firmalarına teknik ve ekonomik anlamda yardım sağlayarak gelişmelerine katkı sağlamak amacına sahip finansal kuruluşlar, Kalkınma Bankaları’dır. Yatırım Bankaları ise, sermaye piyasasının gelişmiş olduğu ülkelerde atıl

²Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, TMSF / Görev ve Sorumluluklar – <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Info/gorev.yetki.tr>

fonlara sahip kurumsal yatırımcılara, fonlarını menkul değer alımı ve satımı ile değerlendirmelerinde aracılık ve danışmanlık yapan, işletmelerin orta ve uzun vadeli fon ihtiyacını karşılayan finansal kuruluşlardır.

1.3. Türk Bankacılık Sektörü'nün Tarihsel Gelişimi

Ülkemiz bankacılığı ve ilerleyiş gösteren finansal, toplumsal ve iktisadi dönemi geçmişten günümüze araştırdığımızda, Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde, demokrasi ile beraber yeni Türk Devleti ve günümüz bankacılık sektörü; yaşanan değişiklikler, zamanın siyasi ve ekonomik durumu ve aynı zamanda politik yapının değişikliğinden etkilenmiştir. Bankacılık sektörü bu değişiklikler doğrultusunda ilerleyişini devam ettirmiştir.

Türkiye'de bankacılık sektörü gelişimini önemli gelişmeler doğrultusunda göstermiştir. O zamanlarda bankacılıktan başka ekonomi araçlarının gelişmemiş olması bu duruma sebebiyet vermiştir.

Avrupa ülkelerinde, bankacılık sektöründe yaşanan ilerlemeler ülkemize göre farklılık göstermektedir. Avrupa ülkeleri finansal durumu sağlamak için bankacılığı erken yıllarda kullanmaya ve geliştirmeye başlamıştır. Türkiye ise, Avrupa ülkelerinden 400 yıl sonra bankacılık sektöründe faaliyet göstermeye başlamıştır. O zamanlarda Avrupa'daki sanayi devriminden haberdar olmamamız, savaflara göğüs gerdiğimiz tarihlerde finansal durumlardan çok askeri durumlara önem vermek zorunda olmamız bu durumun en büyük sebeplerindendir.

Türkiye'de bankacılık sektörü Tanzimat Fermanı ile birlikte ilerleyişini göstermeye başlamıştır. İlerleyişinde dönemin ekonomik ve siyasi yapısı etkili olduğu için bankacılığın gelişimi dönemlere ayrılmaktadır. Bu dönemler aşağıdaki gibi iki döneme ayrılmıştır.

- Cumhuriyet Öncesi Dönem
 - Osmanlı Döneminde Bankacılığın Gelişimi (1847 – 1923)
- Cumhuriyet Dönemi
 - Ulusal Bankalar Dönemi (1923 – 1932)
 - Özel Amaçlı Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönemi (1933 – 1944)
 - Özel Bankaların Geliştiği Dönemi (1945 – 1959)
 - Planlı Dönem (1960 – 1980)
 - Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980 – 1999)

1.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem (1847 – 1923)

Türk bankacılığında Osmanlı İmparatorluğu dönemi 1847–1923 yılı bankacılık gelişimini kapsamaktadır.

Günümüzde dahi dış borçlanmadan kurtulamamış olan ülkemiz, o zamanlarda da borçlanmayı azaltmak için ülkemiz aydınları tarafından farklı çözüm arayışları içinde farklı politikalar üretilmiştir. Bu borçların yükselişi ülkemizde ekonomik bir kayba sebebiyet vermiş ve fazlaca politik kararlar verilmesine neden olmuştur.

Öncelikle ‘Osmanlı hazinesinin bütçe açıklarını kapatmak için ilk kağıt para 1840 yılında çıkarılmıştır.’³ Yabancı para karşısında, Abdülmecid Döneminde basılan kağıt paranın değer kazanması bütçe açıklarında etkili olması beklenmiştir. Kısa zamanda paranın değerinde yükseliş olmuş fakat bu durum pek uzun soluklu olmayıp, yabancı para karşısında önemli oranda değerini kaybetmiştir. Politikanın olumsuz yönde seyir etmesi devleti başka politika arayışlarına yönlendirmiştir.

Tanzimat Fermanı ile başlayan bu dönemdeki borçların özellikle yabancı borçlanmanın artmasına engel olmak için iki Galata Bankeri devletle bir anlaşma yapıp, ‘1847’de Bank-ı Dersaadet-İstanbul Bankası (Banque de aConstantinople) ilk banka olarak

³Babuşcu Ş – Geçmişten Geleceğe Türk Bankacılığı – Osmanlı Dönemi – syf: 4<https://yadi.sk/i/v-Mse-xN3JsGgE>

kurulmuştur.⁴ İlk banka oluşu İstanbul Bankası'nı önemli kılmıştır. İstanbul Bankası'nın faaliyeti 1852 yılında sona ermiştir. O zamanlarda tek hedef borçlanmayı düşürmek olduğu için bu amaçla kurulan bankalar etkili olmuştur.

Uzun yıllar etki gösteremeyen İstanbul Bankası'ndan 9 yıl sonra 1856 yılında İngiliz sermaye ortaklığında ilk ticari ve mevduat özelliği taşıyan Osmanlı Bankası (The Ottoman Bank) kurulmuştur. İngiliz sermayeli olan bu bankaya daha sonra Avusturya ve Fransa dahil olmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra, 10 yıl Merkez Bankası görevini de üstlenen Osmanlı Bankası kredi sağlama ve nakit para akışının olumsuz yönde olmasından dolayı bir süre sonra iflasa uğramıştır.

1861 yılında zamanın varlıklı kişisi olan Niş Kenti Valisi Mithat Paşa tarafından Memleket Sandıkları kurulmuştur. Memleket Sandıkları yerli ortaklıklardan meydana gelen ilk milli banka olma statüsünü taşımaktadır. Memleket Sandıklarının kurulma sebeplerinden biri kentteki hırsızlık olaylarını önlemek adına halkın değerli eşyalarını korumak için kiralanan bir binada bulunan sandıklarda saklama hakkı vermektir. Diğer sebebi ise, çiftçilerin o dönemde yerli bankaların kurulmamış olmasından kaynaklı bankaların uyguladığı yüksek faiz oranlarından dolayı zarara uğramasını önlemektir. Çiftçinin yüzünü güldüren Memleket Sandıkları bir tür kiralık kasa görevi görüp çiftçilerin paralarını hasat zamanı ödemek üzere sandıklarda biriktirmektedir. 'Mithat Paşa tarafından kurulan bir başka ulusal finansman kurumu İstanbul Emniyet Sandığı'dır. Geliri az olan halkın var olan küçük birikimlerini devletin kefaleti altında bir araya getirerek ihtiyaç sahiplerine sunmak ve halka tasarruf alışkanlığı kazandırmak amacıyla 1868 yılında İstanbul Emniyet Sandığı faaliyete geçirilmiştir. Sermayesiz olarak kurulan Emniyet Sandığı, Batı ülkelerindeki tasarruf bankalarına (Mutualsavings Bank) benzetilebilir. 1907 yılında Emniyet Sandığı Ziraat Bankası'na bağlanmış, 1984 yılında Ziraat Bankası'na tümüyle katılmış ve tüzel kişiliğini yitirmiştir.'⁵

⁴ İstanbul Bankası (Bank-ı Dersaadet) - <http://www.osmanlidevleti.gen.tr/istanbul-bankasi-bank-i-dersaadet/>

⁵ Akgüç, 1989, **Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Bankacılık (1847 – 1923)** http://www.ekodialog.com/osmanli_ekonomisi/osmanli-imparatorlugu-doneminde-bankacilik.html

Osmanlı İmparatorluğu döneminde iki türlü bankacılık akımı başlamaktadır. Bunlar; yabancı bankalar akımı ve yerli bankalar akımıdır. 1870'ten sonra yabancı sermayeli kırkı aşkın banka Osmanlı'ya gelmiştir. Bunlar arasında, Amrobank 2006'ya kadar faaliyet göstermiş olup bir diğeri olan Banka Di Roma 2006'ya kadar faaliyet göstermiştir. Türkiye'deki şubesi Yapı Kredi ile birleşmiştir. Geri kalan bankalar ise 1929 krizinde batmıştır. Yabancı bankalar akımına tepki olarak yerli bankalar akımı meydana gelmiş ve ellinin üzerinde yerli sermayeli banka kurulmuştur. Bunlardan Karaeli İktisat Bankası, TEB, Akhisar Bank ve Adapazarı İslam Ticaret Bankası ise İmar Bankası olmuştur. Geri kalan bankalar ise yabancı sermayeli bankalarda olduğu gibi 1929 yılında batmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu dönemi İstiklal Savaşı ve Cumhuriyetin ilanı ile sona ermiştir.

1.3.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet döneminde bankacılık sektörünün gelişimi, izlenen ekonomik ve uygulanan para politikaları durumuna göre 7 döneme ayrılmıştır. Bu dönemler zamanın yaşanan ekonomik şartlarına farklılıklar göstermektedir. 'Dönemler; Ulusal Bankalar Dönemi, Milli Bankalar Dönemi, Özel Bankalar Dönemi, Planlı Dönem, Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi, Krizler ve Yeniden Yapılandırma Dönemi ve Düşük Enflasyona Geçiş Dönemi olarak adlandırılmaktadır.'⁶

1.3.2.1. Ulusal Bankalar Dönemi (1923 – 1932)

Meşrutiyetin ilanından sonra Türk Bankacılığının gelişimi tarihsel olarak incelendiğinde, bankacılık sektöründe değişimler görülmektedir. Türk bankacılığı döneminin ekonomik, politik, sosyal durumlarından etkilenerek, dönemine uygun farklı ilerleyişler göstermiştir. 1923 – 1932 tarihleri arasında milli alanda bankacılık adımları atılmış döneme de Ulusal Bankalar Dönemi adı verilmiştir.

⁶ Cumhuriyet Döneminde Bankacılığın Gelişimi – 2009, <http://www.banka-kredileri.org/cumhuriyet-doneminde-bankaciligin-gelisimi/>

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ülkemizde şehirli nüfus oranında azalma olmuş ve beraberinde iş gücü kaybına sebebiyet vermiştir. Bu olumsuzluklar karşısında Türkiye'de sağlam finansal koşullar sağlanmış ve kalifiye elemanlar yetiştirilmiş daha da önemlisi, yeni bankacılık ve borç verme sistemleri oluşturulmuştur.

Milli sanayi ve ulusal bankacılığın geliştirilmesine önem verilen bu zamanda 18 Şubat 1923'de İzmir İktisat Kongresi gerçekleştirilmiş, katılan ticaret ve sanayi gruplarının istekleri göz önünde bulundurularak bu dönem için fazlasıyla önemli finansal kararlar alınmıştır. Mustafa Kemal Atatürk ekonomi ile ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir: 'Bugünkü uğraşımızın amacı tam bağımsızlıktır. Tam bağımsızlık ise ancak, mali bağımsızlık ile gerçekleşebilir. Bir devletin maliyesi bağımsızlıktan yoksun olunca, o devletin yaşantısını sağlayan bütün bölümlerinde, bağımsızlık felce uğramış demektir. Çünkü devletin organları, ancak mali güç ile yaşar.'⁷Bunun üzerine toplantıda şu kararlar alınmıştır;

- 'El işçiliği ve küçük işletmeden derhal fabrikasyon sisteme geçilmelidir.
- Devlet yavaş yavaş ekonomik gücü olan organ haline gelmelidir.
- Özel sektör tarafından kurulan teşebbüsler devletçe desteklenmelidir.
- Özel teşebbüse destek ve kredi sağlayacak iki devlet bankası kurulmalıdır.
- Dışarı ile rekabet edebilmek için sanayi bir bütünlük içinde kurulmalıdır.
- Yabancıların tekellerinden kaçınılmalıdır.
- Sanayinin teşviki ve milli bankaların kurulması sağlanmalıdır.
- Hammaddesi yurt içinde yetişen veya yetiştirilebilen sanayi dalları kurulmalıdır.'⁸

Ticaret ve sanayi gruplarının istekleri ve alınan kararlar sonucunda birden fazla banka kurulmuş, kurulan bankalar o dönemde kalkındırılacak sektöre hitap etmiştir. Kurulan bankalar incelendiğinde; '1924 Türkiye İş Bankası: Cumhuriyet döneminde kurulan ilk ulusal bankadır. Ülkenin ekonomik kalkınmasına ve sanayileşmesine yardımcı

⁷Günay M. – **Milli Egemenlik ve Tam Bağımsızlık** –Kocatepe Gazetesi Köşe Yazısı 23 Nisan 2010.

⁸Atatürk İnkılapları, **İzmir İktisat Kongresi – Kongrede Alınan Kararlar**<http://www.ataturkinkilaplari.com/ik/68/izmir-iktisat-kongresi---kongrede-alinan-kararlar.html>.

oldu. Türkiye Sanayi Maadin Bankası: 1925 yılında ekonomik anlamda liberal politikalar içerisinde kurulmuştur. Amacı, kendisine devredilen devlet fabrikalarını özel sektöre devredilinceye kadar işletmek, özel sektörle anlaşarak ortaklıkta bulunmak, tek veya ortaklıkları aracılığıyla maden ayrıcalığı almak, madencilik ve sanayi ile ilgilenen özel yatırımcılara kredi sağlamaktır. Emlak ve Eytam Bankası: 1926 yılında İnşaat sektörüyle ilgilenen halka kredi sağlamak için kurulmuştur. Sümerbank: 1933 yılında İktisadi Devlet Teşekkülü olarak Sanayi Bakanlığı'na bağlı bir şekilde kurulmuş ve amacı sanayi ürünlerini pazarlamak olmuştur. Belediyeler (İller) Bankası: 1933 yılında belediyelerin seri çalışmasına yönelik kurulan ve Atatürk dönemi sonrasında sadece belediyeler ile kalmayıp köylerinde hizmetlerini iyi sağlaması için kurulmuştur. Etibank: 1935 yılında maden ve enerji sektörüne katkı sağlamak amacı ile kurulmuştur. Denizbank: 1937 yılında kurulmuş ve amacı Türk denizcilik sektörüne finans sağlamak olmuştur. Halk bankası: 1938 yılında esnaf, küçük ölçekli meslek sahiplerine finans sağlayıp sermaye birikimlerine yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur.⁹

1929 krizinden Türkiye'de diğer ülkeler gibi fazlasıyla etkilenmiş olup bu olumsuz etkiden kurtulmak adına özel bankaların kurulmasında devlet adım atmış ve ülkemizi olumlu yönlendirmiştir. Bununla beraber yabancı bankacılık da olumlu ilerleyiş göstermiştir. Meşrutiyet sonrası bu dönemde fazlaca yabancı bankalar açılmış; yabancı bankaların bu artışının sebebi olarak da; dış ticaretin artmasına sebep olmuştur. Dönemin yabancı bankaları; 'Merkezi Bükreş'te bulunan BanqueChrisoveloni – Hrisoveloni – Bankası, Paris merkezli Banque Generale Pour Le Commerce Etranger – Umumi Ticareti Harciye Bankası, merkezi Brüksel olan Banque Belge PourL'etranger, BanqueRussePour Le Commerce Extierieur – SSCİ Ticareti Harciye Bankası – merkezi Milano olan İtalyan Şark Bankası ve BanqueFrancoAsiatique – Bank Franko Azyetik, şube açarak ülkemizde faaliyete geçmiş.¹⁰ 1929 yılında yaşanan kriz döneminden sonra Türkiye'de uzun yıllar yabancı banka kurulmamıştır.

⁹Çimen, A. – **Atatürk Dönemi'nde Açılan Bankalar Nelerdir?** – <http://www.sessiztarih.net/2013/11/ataturk-doneminde-aclan-bankalar.html>

¹⁰Akgüç, Ö. – **Türkiye'de Yabancı Bankalar – 1923-1930 Liberal Dönem** – İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi <http://journal.mufad.org.tr/attachments/article/353/1.pdf>

‘Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kuruluşu 1930 yılında gerçekleşmiş ve dönemin en önemli adımlarından birisi olmuştur.’¹¹

1.3.2.2. Milli Bankalar Dönemi (1933 – 1944)

Ülkemizde 1929 krizinin ve finans stratejisindeki değişimlerin nedeni ile birçok yerel banka kapanmıştır. Bu dönemde sanayileşme politikası kamu kurumları ile yapılmaya başlanmıştır. Ülkemizde devlet tarafından özel amaçlı bankalar kurulmuştur. Kalkındırılmak istenen sektöre destek vermek amacıyla kurulan bu önemli devlet bankaları Tablo 1.’de görülmektedir.

Tablo 1.Kamu Bankalarının Gelişme Döneminde Kurulan Devlet Bankaları

Banka Adı	Kuruluş Tarihi	Faaliyet Konuları	Mevcut Durum
İstanbul Emniyet Sandığı	1868	Halkın elinde bulunan paraları toplamak, küçük ölçekli borçların ödenmesi için kredi sağlamak.	Ziraat Bankası’na 1907’de bağlanmış, 1984’den sonra Ziraat Bankası bünyesine alınmıştır.
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	1888	Tarıma ve hayvancılığa kredi sağlamak, Merkez Bankası’nın şubesi olmayan yerlerde bankacılık görevini üstlenmek, Ülke ödemelerini yapmak (vergi, maaş gibi)	Devlet bankası statüsüne olarak 1916’da kanunla kavuşmuştur. Günümüzde faaliyetini göstermeye devam etmektedir.
Türkiye Sınai ve Maadin Bankası	1925	Kalkınma bankası olarak adlandırılan Sınai ve Maadin Bankası, bankaya devredilmiş sanayi işletmelerini kurulacak müesseselere devredilinceye kadar faaliyetini sağlamak.	1932’de İşletmecilik fonksiyonu Bankanın işletmecilik Devlet Sanayi Ofisine, bankacılık fonksiyonu ise Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası’na devredilmiş olup 1933 yılın da bu iki kurum da Sümerbank’a devredilmiştir.

¹¹ Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932) <http://www.bank-kredileri.org/ulusal-bankalar-donemi-1923-1932/>

T. Emlak Bankası A.Ş.	1927	İnşaat sektörünü desteklemek amaçlı kredi sağlamak ve bankacılık işlemlerine yardımcı olmak.	1926 yılında kurulan Emlak ve Eytam Bankası, 1964’de adı Türkiye Emlak Kredi Bankası olarak değiştirilmiştir. 1988 yılında Anadolu Bankası T.A.Ş. ile birleşerek Türkiye Emlak Bankası A.Ş. ünvanını almış, 2001’de TC. Ziraat Bankası’na devredilmiştir.
Sümerbank A.Ş.	1933	Sermayesi devlete ait olarak kurulan fabrikaların işletilmesi, özel sanayi kuruluşlarındaki devlet hisselerini idare etmek, yeni işletmeler kurmak ve sanayi alanı için işçi yetiştirmek, sanayi kuruluşlarına kredi vermek, bankacılık işlemlerini yapmak.	1993 yılında Sümerbank Holding A.Ş.’nin bankacılık birimi bu şirketten ayrılarak “Sümerbank A.O.” ünvanını almıştır. “Sümerbank A.O.”, 1995 yılında özelleştirilerek “Sümerbank A.Ş.” ünvanını almıştır. 1999 yılında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilmiş, 11.01.2002’de Oyak Bank A.Ş.’ye devredilerek kapatılmıştır.
Belediyeler Bankası (İller Bankası)	1933	Kalkınma ve yatırım bankası olan Belediyeler bankası faaliyeti, şehirlerin imar planlarının hazırlanmasında ve kalkındırılmasına katkıda bulunmak, belediyelere uygun vadede kredi sağlamaktır.	1945’de Belediyeler bankası ismi İller Bankası olarak değiştirilmiştir. Günümüzde faaliyetine devam etmektedir.
Etibank	1935	Ülke madenciliğine destek vermek, finans sağlamak, devletin yer altı servetini değerlendirmek, bankacılık işlemlerini yapmak.	2000’de TMSF’ye devredilmeden önce 1997 yılında özelleştirilmiş, 2001 yılında tam anlamıyla bankacılık işlemlerine son verilerek tasfiye edilmiştir. 2002 yılında ise tasfiye kararı kaldırılarak Bayındırbank A.Ş ile birleştirilmiştir.
Denizbank	1938	Denizcilik faaliyetlerini finanse etmek..	1952 tarihinde denizcilik anlamındaki tüm faaliyetler bu bankaya devredilmiştir.

Türkiye Halkbankası A.Ş.	1938	Ülkenin esnaf ve ticaret kredisini sağlamak.	Faaliyet göstermeye devam etmektedir.
Denizcilik Bankası	1952	Devletin deniz ulaştırma alanında ki girişimlerine katkı sağlamak, gemi inşa, tamir ve satın alımda gerekli olarak krediyi finanse etmek.	T. Emlak Bankası A.Ş.'ye 1992'de devredilmiştir.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1954	Taşınır veya taşınmaz mallar karşılığında kredi açmak, ortaklıklar kurmak veya kurulmuş olanlara katılım sağlamak, gayrimenkul almak, satmak, bankacılık işlemlerini sağlamak.	Faaliyet göstermeye devam etmektedir.
Türkiye Öğretmenler Bankası T.A.Ş	1959	Memur ve öğretmenlere taşınmaz mal ipoteği karşılığında konut kredisi vermek, yapı malzemeleri ve ders aletleri alımı ve ticaretini yapmak, bankacılık işlemlerini yapmak.	T.Halk Bankası A.Ş.'ye 1989'da devredilmiştir.
T.C. Turizm Bankası	1960	Turizm sektörüne kısa orta uzun vade de kredi sağlamak sektörün gelişmesine yardım etmek, sektörün kalkındırmak.	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. ile 1989 yılında birleştirilmiştir.
Devlet Yatırım Bankası	1964	İktisadi Devlet Teşekküllerinin kalkınma planlarına uygun yatırımları için gerekli kredileri sağlamak, bu maksatla garantiler vermek (kalkınma bankacılığı yapmak üzere kurulmuştur.)	Türkiye İhraç Kredi Bankası'na (Eximbank) 1987'de dönüştürülmüştür.
Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (Türkiye Kalkınma Bankası)	1975	Yurtiçi ve yurtdışında çalışmış ve çalışacakların birikimlerini kalkınma planlarının temel ilkelerine uygun teşebbüslere, özellikle sınai yatırımlara yöneltmek (kalkınma ve yatırım bankacılığı yapmak üzere kurulmuştur.)	1988 tarinde Türkiye Kalkınma Bankası'na dönüşmüştür.

Türk Eximbank	1987	Dış ticaretin finansmanı, ihracatın geliştirilmesi, ihracatçılar ve yurtdışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence sağlanması (kalkınma ve yatırım bankası statüsündedir.)	1987’de Devlet Yatırım Bankası’nın şekli ve nitelik değiştirmesiyle oluşmuştur. Halen faaliyetlerine devam etmektedir.
---------------	------	--	--

Kaynak: Sinem Uçarkaya Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü Uzmanlık Yeterlilik Tezi syf:66

‘Türkiye’de 32 banka çalışmalarına son vermişlerdir. Bunlardan 21’i yerel banka, 9’u yabancı banka, 2’si ise devlet bankasıdır.’¹²

1.3.2.3. Özel Bankalar Dönemi (1945 – 1959)

1945 – 1959 dönemi gelişen bankalar için farklı bir boyut kazanmıştır. Devletçilik ve sanayileşme stratejisi bankaların gelişimi için önemli bir adım olmuş, özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra finasta tekrar güçlenme dönemi başlamış ve ülkemiz bankacılık sektörü önemli boyutta etkilenmiştir. Özel bankacılığın geliştiği bu dönem 1945 – 1960 dönemi özel bankalar olarak adlandırılmış olup bu dönemde 30 özel banka kurulmuştur.

‘Özel bankalar döneminde, verilecek olan kredilere talep toplamak amacıyla reeskont oranı düşürülmüştür. Köylü kesiminin kredi imkanları Ziraat Bankası etkisiyle arttırılmıştır. Merkez bankası kaynaklarından sağlanan İktisadi Devlet Teşekkülleri’nin finansman ihtiyacı emisyon hacminin genişlemesine neden olmuştur. Ucuz para politikasının uygulandığını bu dönemde bu gibi nedenler ekonomik anlamda verimliliği arttırmış ticaretin ilerlemesine sebep olmuş ve bankacılık finansal anlamda önemini arttırmıştır. 3’ü özel kanunlarla olarak 24 yeni banka 1950 ile 1960 tarihlerin arasında kurulmuştur’¹³ (Bankalararası birleşmeler dahil, toplam 30 yeni banka) Hükümet tarafından özel kanunlarla üç tane banka kurulmuştur. Bunlar;

- Denizcilik Bankası T.A.O. (1951)

¹²Paçacı C.– Cumhuriyet Döneminde Türk Bankacılık Sektörü – <http://www.ekodialog.com/makaleler/cumhuriyet-doneminde-turk-bankacilik-sektoru.html>

¹³ Başar M., Coşkun M. – Bankacılık Uygulamaları – TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1711 Açık öğretim Fakültesi Yayını No:893 syf:29 1. Baskı 2006

- Türkiye Vakıflar Bankası(1954),
- Türkiye Öğretmenler Bankası (1959).

‘Bu dönemde kurulan diğer özel sektör bankaları;

Türkiye Kredi Bankası (1948), Türkiye Eski Muharipler Bankası (Muha Bank – 1948),Tutum Bank (1948), Niğde Bank (1948), , T. Sınai Kalkınma Bankası (1950), Göynük Sanayi ve Kredi Bankası (1951), Doğubank (1952), İstanbul Bankası (1953), Demirbank (1953), Türk Ekspres Bankası (1953), Türk Yapı Bankası (1954), Şekerbank (1954), İşçi Kredi Bankası (1954), Buğday Bankası (1955), Türkiye Turizm Bankası (1955), Pamukbank (1956), Raybank (1956), Memurlar ve Subaylar Bankası (Tümsübank – 1957), Esnaf ve Kredi Bankası (1957), İzmir Halk Sandığı (1957), Türkiye Birleşik Tasarruf ve Kredi Bankası (1957), Sanayi Bankası (1958), Çaybank (1958), Maden Kredi Bankası (1958) ve Türkiye Öğretmenler Bankası (1959).’¹⁴

Kurulan bankalarla birlikte şube sayılarında da hızla artış görülmüştür. Özel Bankalar döneminde, devlet tarafından banka işlemlerinden alınan ücretlerin ve getiri oranlarının belirlenmesi ve dövize dayalı işlemlerde sadece Merkez Bankası’nın yetkisinin olması sebebi ile şube bankacılığı ve mevduat biriktirme politikası önem kazanmış ve bununla birlikte yerel bankalar yerini şube bankacılığında artışa bırakmıştır.

7129 sayılı Bankalar Kanunu’nda Türkiye Bankalar Birliği’nin tüzel kişi statüsü ile kuruluş kararı yer almıştır. ‘Türkiye Bankalar Birliği bankacılık sektörünün daha iyi işlemesi amacı ile1958 yılında kurulmuştur.’¹⁵

‘II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye’nin yabancı ülkelerle olan ekonomik bağlantıları ve uluslararası ekonomi için kredi alma olanaklarının arttığı bir dönemde, Türkiye Sınai Kalkınma Banka’sı ilk kalkınma bankası olarak kurulmuştur.’¹⁶ Savaşın dolayı sarsılan ekonomi, doların büyük oranda yükselişi, enflasyonun hızlı bir şekilde artışı

¹⁴Bankacılığa Giriş – Temel Bankacılık Bilgileri, g.e syf:16,17

¹⁵ Kazım Konur Alp Sönmez- Yüksek Lisans Tezi- Türkiye’de Yabancı Sermayeli Bankaların Gelişimi Ve Yabancı Sermayeli Altı Bankanın Özsermayeye Serbest Nakit Akımları Yöntemi İle Değerlemesi
<http://dspace.baskent.edu.tr/bitstream/handle/11727/1524/10043992.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

¹⁶ <http://www.tskb.com.tr/tr/hakkimizda/bizi-taniyin>

özel bankacılık dönemi için sarsıntıya sebep olmuş ve planlı dönem için adımlar atılmasına sebep olmuştur.

1.3.2.4. Planlı Dönem (1960 – 1980)

Planlı Türk Bankacılığı döneminde 1960 – 1980 yılları arasında yaşananlar; bankacılık sektörünün ilerleyişi, bankaların finans kullanımına yön verilmesi, kalkınma bankacılığının ve yatırım bankacılığının üzerinde durulması olarak sıralanmıştır. Dönemin en önemli özelliği yatırım ve kalkınma bankalarının kurulmuş olmasıdır.

Ekonominin içinde bulunduğu olumsuzluklar ve ekonomi anlamında bir türlü olumlu dengenin kurulamaması, dengeli ekonomi stratejisinin terk edilmesine sebebiyet vermiştir. İlerleyen yıllarda dışarıdan gelen sanayi ürünlerinin ülkemizde üretilmesi için bir sanayileşme stratejisi izlenmiştir.

Planlı Türk Bankacılığı döneminde kalkınma kısmında ilk olarak; sanayi, ulaştırma, bayındırlık, madencilik ve ithalat bölümlerinin az maliyetle ödenek isteklerine karşılık verilmesi için negatif reel faiz stratejisi uygulanmış ve bu bölümlerin yabancı ülkelere borçlanma maliyetlerini en aza indirmek adına döviz kuru politikası uygulanmıştır. Yabancı bankaların ve bir takım istisnai hal dışında yeni ticaret bankalarının kurulmasına bu dönemde müsaade edilmemiştir. Bu durumda limitli olan kaynakların, var olan temsili bankalar ile projelerde belirtilen biçimde dağılımı yapılmıştır. Risk ve rekabetin olmadığı ortamda çalışma gösteren özel sektör bankalarının şube bankacılığına yönelme amacı negatif faiz ile biriktirdikleri mevduatı arttırmıştır.

Yeni şube açmaları için mevcut bankalar teşvik edilmiş ve sabit maliyetin azaltılması için küçük çaplı bankaların birleştirilmesi stratejisi izlenmiştir. Bununla beraber 1960-1964 yılları arasında bankacılık sektöründe, önemli ölçüde mevduatın çekildiği bir dönem olan Planlı Türk Bankacılığı Döneminde 150 bankanın faaliyeti sona ermiş ve/veya tasfiyesi olmuştur.

“7 yeni banka 5’i kalkınma ve 2’si ticaret bankası Planlı dönemde kurulmuştur. 5 kalkınma bankası; Devlet Yatırım Bankası, T.C. Turizm Bankası, Devlet Sanayi ve

İşçi Yatırım Bankası, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, Türkiye Maden Bankası'dır. Dönemin ticaret bankaları ise Arap Türk Bankası ve Amerikan Türk Dış Ticaret Bankası'dır.¹⁷

1960 – 1980 yılları arasında, mevduatların orta ve uzun dönemde ekonomik isteğinin karşılanması, Merkez Bankası'ndan yararlanılmıştır. Sanayileşme çabasında olunan bu dönemde yeterince gerekli olan reel kaynağın, finans tarafından istenene yeterli karşılık verilmemesi, dönemin büyük sorunu haline gelmiştir. 'Kamu kesiminin reel kaynak artırımında karşılaştığı zorluklar, kamu kesiminin Merkez Bankası kredilerine ve bu kredileri büyük ölçüde emisyonla sağladığı için enflasyonist kaynaklara bağıllığını arttırmıştır.'¹⁸ Kamu kesimi, reel kaynak bulup, kaynakları artırmak için Merkez Bankası'nın desteğine ihtiyaç duymuştur.

Merkez Bankası tarafından kamu sektörüne kullandırılan kredilerin, finasta mal ve hizmet arzına sebebiyet vermeyen ödemelerde kullanılması ve sağlanan finansın geri dönmesiyle birlikte para talebinin ilerlemesi, geniş ölçüde maddi genişlemeye neden olmuştur. Enflasyon artışının en önemli nedeni; finasta mal ile hizmet talebini aşan maddi gelişmeler olmuştur.

Planlı dönemde düzensiz bir destek sistemi uygulanmıştır. Bu destek sistemindeki amaç orta zamanlı borçlanma artışını sağlamak olmuştur. 1961'de oluşan bu destek sistemi ile orta zamanlı borçların faiz oranları başka tür kredilere göre yüksek olarak kararlaştırılmıştır. 1973 sonrasında bankaların yatırımlarının finansmanı için kullandıkları kredilerden, Merkez Bankası'na çok düşük bir faiz ile zorunlu karşılık vermeleri uygun görülmüştür. Reeskontlarda değişikliklere gidilmiş; bankaların yatırım ortaklarına kredi vermelerini teşvik eden olumlu değişikliklere gidilmiştir.

'Kredilerin sektörel dağılımının kalkınma planlarına uygun şekilde olmasını sağlamak amacıyla kullanılan yöntemlerden birisi olan farklılaştırılmış reeskont oranları uygulamasının temelini, 1971 yılında çıkarılan 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu ile

¹⁷Başar M., Coşkun M. – **Bankacılık Uygulamaları** – a.g.e. syf:30

¹⁸Başar M., Coşkun M. – **Bankacılık Uygulamaları** – a.g.e. syf:31

Merkez Bankası'na orta vadeli reeskont ve avans işlemleri yapma yetkisinin verilmesi oluşturmuştur. Bu Kanunun 46. maddesine göre Banka vadesine en fazla 5 yıl kalmış senetleri reeskonta kabul etmiştir. Merkez Bankası ile bankalar arasında 1972 yılında başlayan orta vadeli kredi ilişkileri 1972 – 1977 döneminde önemli bir gelişme göstermiştir.¹⁹

1.3.2.5. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980 – 1999)

1980 – 1999 yıllarında liberal bir strateji ile birlikte ilerleyen Türk bankacılık sistemi meydana gelmiştir.

Türkiye’de 1980 yılından itibaren dışa yönelik bir strateji izlenmiş, kambiyo işlemlerinde değişiklikler yapılmış ve 24 Ocak 1980’de bu değişiklikleri içeren 24 Ocak kararları uygulanmaya başlamıştır. Ekonomideki amaç serbest piyasaya geçmek olmuştur. Esnek döviz kuru, pozitif reel faiz politikası uygulanmıştır. Bu amaç ile birlikte denetimlerin azaltılması da banka sektöründe olumlu gelişmelere sebep olmuştur.

Kredi ve vadeli tasarruf mevduatı faiz oranlarında serbestleşmeye gidilmiştir. Enflasyonun geçmiş yıllara oranla yüksek oluşu, sermaye piyasalarındaki denetleme eksikliği, bankaların kendi içlerindeki faiz oranlarını düşük tutma konusunda anlaşmaları, yönetimleri holdinglere bağlı küçük çaplı banka ve bankerlerin yüksek faiz istekleri 1982 yılında Banker Krizi’ne sebep olmuştur. Faiz oranlarında ki serbestlik 1983 yılında kaldırılmıştır. Merkez Bankası, bankaların yüksek faiz isteklerinin krize sebep olması üzerine faiz oranlarına üst sınır getirmiştir. Faiz oranlarında serbestleşme, mevduattaki faizlerin en alt ve en üst limitinin kararı Merkez Bankası’na verilmiştir.

1982 yılında “Sermaye Piyasası Kanunu” çıkarılmış olup, 1985 yılında ise 3182 sayılı “Bankalar Kanunu” yürürlüğe girmiştir ve İMKB kurulmuştur. 26 Aralık 1985 tarihinde Cağaloğlu’nda eski Emniyet Sandığı binasında faaliyete başlamıştır. Bu dönemde, bir önceki dönemde olduğu gibi banka kurulması kısıtlanmamıştır. Holdingler

¹⁹Başar M., Coşkun M. –Bankacılık Uygulamaları – a.g.e. syf:31

yüksek faiz oranları yüzünden kendi bankalarını kurma kararı almıştır. 1980’de faaliyet gösteren banka sayısı 44 iken, 1999 sonlarına doğru bu sayı 81’e yükselmiştir.

Liberalleşme sonrasında ülkemiz bankaları, yurtdışında açtıkları şubelerle büyümeye başlamışlardır.

Teknolojinin ilerlemesiyle Merkez Bankası himayesi altında EFT işlevselliği arttırılmış ve ATM sayılarında artış görülmüştür.

1994 kriziyle birlikte değişen en önemli gelişme; bankalara finansal yapılarını kuvvetlendirmeleri ve ihtiyaçları halinde tekrardan yapılandırma sorumluluğu yüklenmesidir. Bununla birlikte batık kredi oranlarında artışlar görülmüştür, sebebi olarak da büyük şirketlerin kendi çıkarlarını devletin çıkarlarından üstün tutmaları olmuştur. Bağımsızlaşma döneminde, kontrolsüzlük ve hızlı serbestleşme isteği, zorunlu kontrollerin devlet standartları dışında yapılması durumunda kriz meydana gelmiş ve bankacılıkta kontrol düzensizliğinden 3 banka faaliyetine son vermiştir. Dönemin sahip olduğu olumsuzluklara rağmen, yüksek olan faiz oranları ekonominin önemli boyutta genişlemesi ile sonuçlanmış ve ekonomik derinleşmeye bir nebze de olsa etkisi olmuştur.

Türkiye’de 1998 yılında Asya krizinin de etkileriyle birlikte enflasyonda hızlı bir artış görülmüş, gelir ve kur riskine fazla önem verilmemiştir. Ekonominin kötü olduğu bu dönemde Bank Ekspres ve İnterbank TMSF’ ye devredilmiştir. Takip eden yıllarda ise, gündemde vergi durumları, mali politikalar, bankacılık düzeni gibi konular ele alınmıştır. 4389 Bankalar Kanunu çıkarılmış, bir önceki kanuna göre cezalar artırılmış, batan bankalardan dolayı büyük ölçekli krediler tanımlanmış fakat ‘Bir gerçek ya da tüzel kişiye doğrudan veya dolaylı olarak banka öz kaynaklarının %10’dan daha fazla bir oranda verilen krediler ile kabul edilen aval ve kefaletler büyük kredi sayılır ve kabul edilen aval ve kefaletler hariç olmak üzere bunların toplamı öz kaynakların sekiz katını aşamaz’²⁰ şartı getirilmiştir. Bu kanun ile krediler sadece bir gruba kullandırılmamıştır. Uluslararası rejimler yapılmış, bu rejimlerle banka finansmanının daha etkili hale gelmesi ve denetimin artırılması sağlanmıştır.

²⁰Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu – 4389 Sayılı BANKALAR KANUNU – Madde 11-2.b

Dönemdeki krizin etkisi, faiz oranlarındaki hızlı yükseliş, özel sektörün borçlanma isteğindeki düşüş, devlet bankalarındaki zararın artışı gibi nedenlerden dolayı banka kurmak oldukça zor bir hal almış ve beraberinde 5 banka daha TMSF' ye devredilmiştir.

1.3.2.6. Krizler ve Yeniden Yapılandırma Dönemi (2000 – 2003)

‘1999 yılında yaşanan sorunlar nedeniyle ekonominin büyük ölçüde daralması, bankacılık sektörünün zarar etmesi ve ekonomi piyasasının sorunlarına çözüm getirmek amacıyla ileriye yönelik pozitif etkileri olacak gelişmeler olmuştur.’²¹ IMF ile yapılan düzenlemelerin ön koşulunda 2000’den itibaren yüksek enflasyondan düşük enflasyona geçiş planı kabul edilerek bu plan etkin bir şekilde uygulanmaya başlamıştır.

‘Stand – by anlaşmasının ön koşulları yerine getirilip ve düşük enflasyon programının aktif bir şekilde yürürlüğe konulması ekonomi alanında olumlu karşılanmış, enflasyon ve faiz oranları düşmüş, yurt dışından gelen sermaye ve talep büyümeye başlamıştır. Gelişmeler sonucunda ödemeler dengesi bozulmuş, dış ticaret açığı dolayısıyla cari işlemler açığı da yükselmiştir.’²²

‘Yılın ikinci döneminde yapısal uyum düzenlemelerinin gecikmesi, enflasyonun istenilen hızda düşmemesi, iç talebin alınan ek önlemlere rağmen kontrol altına alınamaması, kamu mal ve hizmetlerine enflasyon kadar zam yapılması sonucu ekonomi dengesi sarsılmış ve bankacılık sektörü Kasım 2000’de kriz yaşamıştır.’²³

Kriz öncesindeki makroekonomik durum, bankacılık sektörünün temel sorunları ve diğer önemli gelişmeler sırasıyla;

– İstikrarsız büyüme trendi,

²¹ TBB, 2008, -50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1958-2007 syf:18 <https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/808/2tbb50yil.pdf>

²² Çoban. H.-2014, EKONOMİK KOORDİNASYON ve TÜRKİYE’DE EKONOMİ KOORDİNASYON KURULLARI’NA BAKIŞ <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/69442>

²³ ARABACI H. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi- <http://dergipark.gov.tr/meric/issue/36930/422041>

- Bütçe açığı ve kamu kesimi borçlanma isteği,
- Enflasyonun yüksekliği,
- Düşük tasarruf ve dış kaynak ihtiyacı,
- Para ikamesi ve yüksek reel faiz,
- Yönetim sorunları,
- Aracılık faaliyeti,
- Rekabeti bozucu unsurlar,
- Görev zararı uygulaması,
- Risk yönetiminin gelişmemiş olması,
- Dezenflasyon programı uygulamasıdır.

1.3.2.6.1. 2000 Kasım – 2001 Şubat Krizleri

Kasım 2000 krizinin temel başlangıç noktasını oluşturan nokta, bankaların ciddi seviyelerdeki likidite sorunlarıdır. Bankalar her yıl yapmış oldukları gibi 2000 yılsonunda bilançolarında ki açık pozisyonları kapatmak için likidite arama çabasına girmişler; bu durum ise faiz oranlarını yükselmesine neden olmuştur.

Aynı dönemde, bankaların döviz alabilmek ve açık pozisyonlarını kapatmaları yolunda çok hızlı davranışlara yönelmeleri, bankacılık sektörünü ilgilendiren düzenlemelerin hızlanması ile olmuştur. Bu durumda etkisini faiz oranlarının hızlı artışı olarak göstermiştir.

Bu gelişmeler ellerinde yüklü miktarda DİBS bulunduran ve bunları repo işlemelerinde teminat olarak kullanan bankaları zor duruma sokmuştur. Sebebi ise faiz artışları bankaların portföylerinde bulunan menkul kıymetlerinin değerlerini düşürmekte, repo işlemlerinin ise olanaklarını daraltmaktadır.

Bu dönemde bazı bankaların TMSF'ye devredileceğine ait söylentilerin çıkması sonucunda bazı bankalar birbirlerine olan kredi hatlarını iptal etmiştir ve bazıları ise kredi limitlerini daraltmıştır.

‘Faiz artışı aynı zamanda piyasa değeri düşen hazine kağıtlarının ikinci el piyasasında işlem hacminin hızla düşmesine yol açmıştır.’²⁴

Yabancı yatırımcılar ise kar realizasyonu amacıyla yılsonuna doğru piyasadan çıkmak için portföylerinde bulunan hazine kağıtlarını nakite dönüştürerek döviz taleplerini artırmışlardır.

Bu gelişmeler sonucunda döviz kurları üzerindeki baskı artarken, likidite talebini de arttırmış, faiz oranları ise oldukça yüksek seviyelere ulaşmıştır.

Üç özel sermayeli banka TMSF’ye devredilmiş olup bir ticaret bankası ve bir kalkınma bankasının faaliyetleri durdurulmuştur. Bunlar; Demirbank, Etibank, Bank kapital, Kıbrıs Kredi Bankası ve Park Yatırım Bankası’dır. TMSF’ye aktarılan banka sayısı 2000 yılsonu itibarıyla 11’e yükselmiştir.

2000 yılının Kasım ayında Interbank piyasasında gecelik faizler ortalama %223,8 seviyelerine yükselmiştir.

‘1,5 milyar dolarlık para 22 Kasım krizinde çıkmakta olup, yurt dışına çıkan yabancı para 06 Aralık tarihinden itibaren 7 milyar dolara yükselmiştir.’²⁵

Kasım 2000’de yaşanan krizin sebepleri, 2001 yılında ortadan kaldırılmamış olup daha fazla ağırlaşarak; yapısal düzenlemeler konusunda yavaş hareket edilmesi, cari açığın artması ve döviz kurları üzerindeki baskıların artmaya devam etmesi sonucu Türkiye ekonomisinde 2001 yılının Şubat ayında finansal kesimde başlayıp, hızlı bir şekilde reel kesime sıçrayan ikinci krize sebep olmuştur.

2001 yılı Şubat ayında yaşanan ve Kara Çarşamba adı ile bilinen kriz, Türkiye Cumhuriyeti’nin yaşadığı en büyük ekonomik krizidir.

²⁴ 22 Kasım 2000 – 21 Şubat 2001 Krizleri- <http://www.1bilgi.com/iktisat/4681/22-kasim-2000-8211-21-ubat-2001-krizleri.html>

²⁵ 22 KASIM 2000 – 21 ŞUBAT 2001 KRİZLERİ- <http://enm.blogcu.com/22-kasim-2000-21-subat-2001-krizleri/9535340>

‘19 Şubat 2001’de yaşanan siyasi gerginlikler yaşanmış olup, Başbakan’ın devlet yönetiminde “kriz var” açıklamasıyla beraber ekonomide paniğe neden olan bu süreçte, Türk Lirası’nı korumak için gecelik faizler oldukça yüksek seviyelere gelmesine rağmen, yoğun döviz talebi nedeni ile T.C. Merkez Bankası’nın 5 milyar dolarlık döviz satışı ile son bulmuştur.²⁶

Devlet bankalarının likidite ihtiyaçlarının karşılanmaması, ödemeler sistemini durduracak seviyelere ulaştırmıştır. Bankacılık sistemin yaşanan bu büyük çöküşün önüne geçmek için TL’nin YP karşısındaki değeri dalgalanmaya bırakılmıştır. 21 Şubat’ta bankalararası para piyasasında gecelik faiz oranı %6200’ yükselmiş, yapılan örtülü devalüasyon ile TL’nin değeri yaklaşık %40 düşürülmüş ve bunun sonucunda devletin borcu ise 29 katrilyon TL artmıştır.

Gayri Safi Milli Hasıla reel bazda %9,4 daralarak tüketici fiyat artışları %69 seviyelerine çıkmıştır.

2001 yılında bankacılık sektörünün zararı özkaynaklarının %77’sine kadar çıkmıştır.

‘2001 yılı Nisan ayında ekonomide yaşanan sorunları gidermek ve finansal sistemin güçlendirmek sebebiyle “güçlü ekonomiye geçiş programı” uygulamaya konulmuştur.²⁷

1.3.2.6.2. Krizler Sonrası Uygulamalar

2001 yılı Nisan ayında ekonomide yaşanan sorunları gidermek ve finansal sistemin güçlendirmek sebebiyle uygulanan “güçlü ekonomiye geçiş programı” 2002 yılı başından 2004 yılına kadar olan süreci kapsayacak şekilde revize edilmiştir.

Programın hedefi, dış stoklara karşı ekonominin dayanıklılığının artırılması, enflasyon ve kamu borçlarının azaltılması, yapısal reformların tamamlanması, mali disiplin sağlanması ve bankacılık sektörünün sağlamlaştırılmasıdır. Programın amacının iyi tespit

²⁶ CELASUN M. 2001 Krizi Öncesi ve Sonrası syf:16 <http://content.csbs.utah.edu/~ehrbart/erc2002/pdf/i053.pdf>

²⁷ ARABACI H. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi (2000-2016) <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/469611>

edilmiş olmasından dolayı 2002 – 2007 döneminin yeniden yapılandırılma dönemi olarak tanımlanmasına neden olmuştur.

Dünya ekonomisinde yaşanan olumlu gelişmelerin etkisi ile bankacılık sektörü ve ekonomide olumlu gelişmeler gerçekleşmiştir.

Temel makro göstergelerde iyileştirmeler gerçekleşmiş, istikrarlı bir büyüme sağlanmış, enflasyon oranı düşmüştür. Merkez Bankası Kanunu’nda yapılan değişiklik ile Banka’nın görevi “fiyat istikrarı” olduğu açıkça tanımlanmış, Bankaya “araç bağımsızlığı” sağlanmış ve Para Politikası Kurulu oluşturulmuştur. Bütçe disiplini sağlanmış, dış piyasalardan kaynak girişi hızlanmış, risk primi düşmüş, bu gelişmelere bağlı olarak da kamu daha uzun vadeli ve daha düşük faiz ile borçlanma gerçekleşmiştir.

Bankacılık sektörü önemli gelişmelerin olduğu bir yapılanma sürecine girmiş olup ilk olarak, bankacılığa ilişkin yasal düzenlemelerin uluslararası standartlara ve uygulamalara uyumlaştırılması çalışmaları gerçekleşmiştir.

Bankacılık sektörünün denetimi ve düzenlemesine ilişkin tüm yetki Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası’ndan alınıp, yeni kurulan BDDK’ya aktarılmıştır.

1.3.2.7. Düşük Enflasyona Geçiş Dönemi (2004 – ...)

Bu dönemde, bankalarda risk bazlı denetim sürecine geçilmiştir. Alınan ekonomik önlemlerin olumlu yansımaları 2004 yılı sonundan itibaren bankacılık sektöründe görülmeye başlamış, enflasyonun düşüş trendine girmesi ile birlikte kredi ve mevduat faizlerinde düşme başlamıştır.

‘Bu dönemdeki en önemli gelişmelerden birisi tasarruf mevduatında bulunan sınırsız güvencenin “50.000 TL” seviyesine düşürülmesidir. Günümüzde bu miktar 100.000 TL’dir. 2004 yılsonu itibariyle bankacılık sektörünün GSMH’ye oranı %71 seviyesinde gerçekleşmiştir.’²⁸ Yabancı bankaların sektör payı %3 seviyesindedir ancak bu

28 <https://www.evrensel.net/haber/152171/mevduata-sinirsiz-guvence-kalkiyor>

yıldan itibaren sektördeki iyileşmeyle birlikte yabancı sermayenin ilgisi artmaya başlamakla birlikte bankacılık sektöründe ürün çeşitliliği de artmıştır.

Sektörün ihtiyaçları ve uluslararası gelişmeler de dikkate alınarak “5411 sayılı Bankacılık Kanunu” 2005 yılında yasalaşmıştır.

2006 yılında Amerika’da başlayan, 2007 yılında derinleşen ve 2008 yılında küresel hale gelen kriz, dünyadaki birçok ülkeyi etkilediği gibi Ülkemiz ekonomisinde de etki etmiştir. Ancak yasal altyapısı ile denetim sistemi sağlam olan Türk Bankacılık Sektörü, küresel krizin etkilerinden en az etkilenen sektörlerden birisi olmuştur.

1.4. Türk Bankacılık Sektörü’nün Finansal Sektör İçindeki Yeri ve Rakamsal Büyüklüklerinin Gelişimi

Bu bölümde Türk Bankacılık Sektörü’nün finansal sistem içindeki yeri ile sektörde faaliyette bulunan bankaların rakamsal gelişmelerine yer verilmektedir.

Aşağıdaki tabloda Türkiye’deki finansal kuruluşların 2017 yılsonu itibarıyla sektör toplamı içindeki payı verilmiştir.

Tablo 2. Türkiye’deki Finansal Kuruluşların Aktif Büyüklüğü

Sektör	Tutar (milyar TL)	Toplam İçindeki Pay (%)
Bankalar	3.258	0,817
Portföy Yönetim Şirketleri	158	0,040
Sigorta Şirketleri	140	0,035
İşsizlik Sigortası Fonu	117	0,029
Emeklilik Yatırım Fonları	80	0,020
Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları	65	0,016
Finansal Kiralama Şirketleri	58	0,015
Faktoring Şirketleri	44	0,011
Finansman Şirketleri	39	0,010
Aracı Kurumlar	23	0,006
Reasürans Şirketler	3	0,001

Girişim Sermayesi	1	0,000
Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları	0	0,000
Toplam	3.986	1,000

Kaynak: TBB Faaliyet Raporu (2017-2018) Mayıs 2018

Türkiye’deki finansal kuruluşların aktif büyüklerinin toplam tutarı 3.986 milyar TL’dir. Bankacılık sektörü yaklaşık %82’lik pay ile aktif büyüklüğü oranlarında finansal kuruluşların başında gelmektedir. Aktif büyüklüğü sıralamasında bankacılık sektörünü, portföy yönetim şirketleri yaklaşık %4, sigorta şirketleri %3.5, işsizlik sigortası fonu ise yaklaşık %3 ile takip etmektedir.

Türk Bankacılık Sektörü’nün rakamsal verilerinin detaylı yer aldığı bu bölümde:

- Banka sayısı
- Şube sayısı
- Çalışan sayısı
- Bilanço büyüklükleri

konusundaki gelişmeler rakamsal olarak analiz edilmektedir.

1.4.1. Banka Sayısındaki Değişim

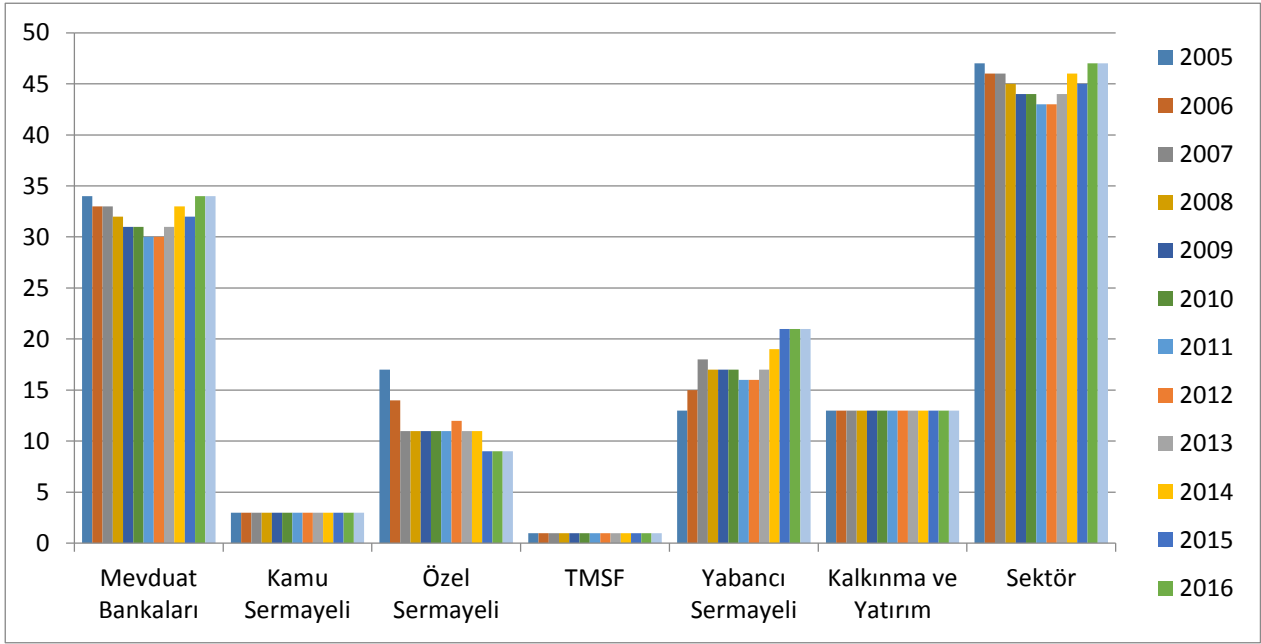
Aşağıdaki tabloda mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım Bankalarının 2005 yılı itibari ile sayıları verilmiştir.

Tablo 3. Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Banka Sayıları

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mevduat Bankaları	34	33	33	32	31	31	30	30	31	33	32	34	34
Kamu Sermayeli	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Özel Sermayeli	17	14	11	11	11	11	11	12	11	11	9	9	9
TMSF	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Yabancı Sermayeli	13	15	18	17	17	17	16	16	17	19	21	21	21
Kalkınma ve Yatırım	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
Sektör	47	46	46	45	44	44	43	43	44	46	45	47	47

Kaynak: https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp
<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Türk Bankacılık Sektörü'nde 2017 yılsonu itibariyle 47 banka faaliyet göstermektedir. Bu bankaların 34 adedi mevduat toplama yetkisine sahip olup, 13 adedi mevduat toplama yetkisine sahip olmayan Kalkınma ve Yatırım Bankası statüsündedir. 2018 yılında 2017 banka sayıları aynıdır.

‘Mevduat bankalarının 3’ü kamu sermayeli, 9’u özel sermayeli, 21’i yabancı sermayeli ve 1’i de fon bankasıdır.’²⁹

Analiz yapılan 2005 – 2017 yılları arasında özel sermayeli banka sayılarının azalış eğiliminde olduğu görülürken, bunun aksi yönünde yabancı sermayeli banka sayılarının ise yükseliş eğiliminde olduğu görülmektedir.

²⁹ Tbb, Aralık Ayı Banka, Şube Ve Çalışan Bilgileri İstatistiklerini Açıkladı- <http://www.milliyet.com.tr/tbb-aralik-ayi-banka-subve-calisan-istanbul-yerelhaber-1817516/>

Kamu sermayeli ve kalkınma ve yatırım banka sayılarının ise bu yıllar arasında değişmediği, TMSF'ye her hangi bir bankanın devredilmediği görülmektedir.

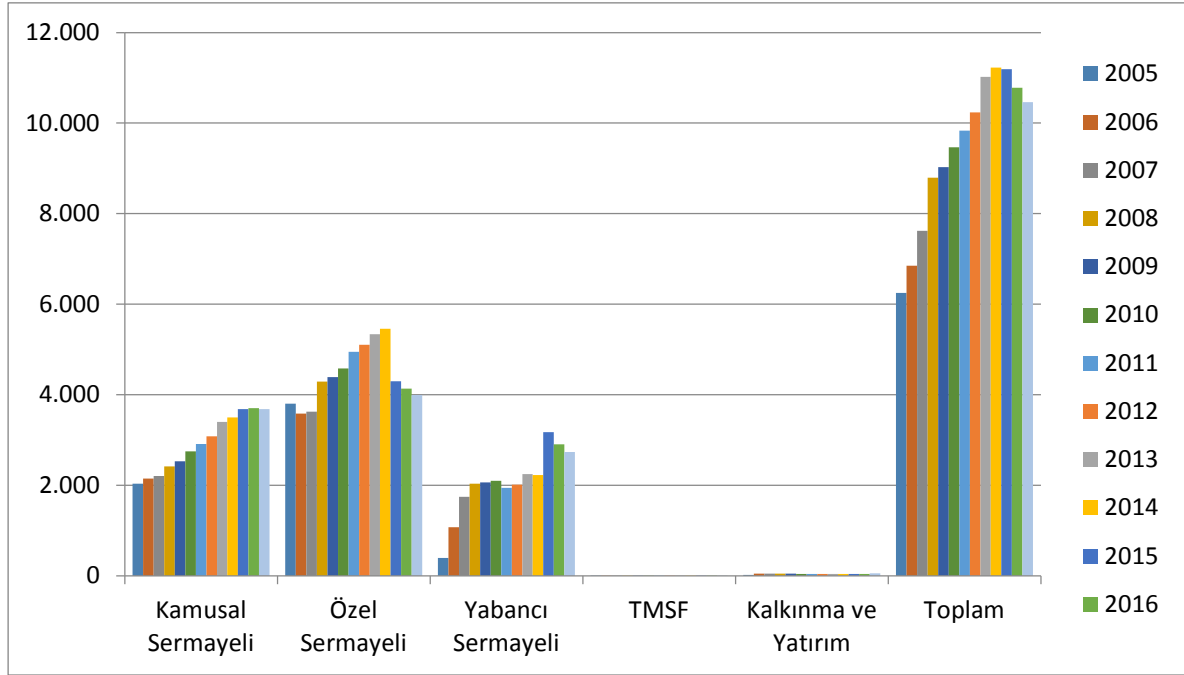
1.4.2. Banka Şube Sayısındaki Değişim

Tablo 4'te Mevduat bankaları (kamusal sermayeli, özel sermayeli, yabancı sermayeli) ve kalkınma ve yatırım bankalarının 2005 – 2017 yılları itibariyle şube sayılarındaki değişim verilmiştir. 2018 yılında bir değişim görülmemiştir.

Tablo 4. Bankaların Şube Sayıları(Yurtdışı şubeler dahil)

Yıllar	Kamusal Sermayeli	Özel Sermayeli	Yabancı Sermayeli	TMSF	Kalkınma ve Yatırım	Toplam
2005	2.035	3.799	393	1	19	6.247
2006	2.149	3.582	1.072	1	45	6.849
2007	2.203	3.625	1.741	1	48	7.618
2008	2.416	4.290	2.034	1	49	8.790
2009	2.530	4.390	2.062	1	44	9.027
2010	2.744	4.582	2.096	1	42	9.465
2011	2.909	4.944	1.938	1	42	9.834
2012	3.079	5.100	2.012	1	42	10.234
2013	3.397	5.339	2.244	1	40	11.021
2014	3.500	5.455	2.226	1	41	11.223
2015	3.681	4.299	3.170	1	42	11.193
2016	3.702	4.132	2.905	1	41	10.781
2017	3.683	3.989	2.736	1	50	10.459

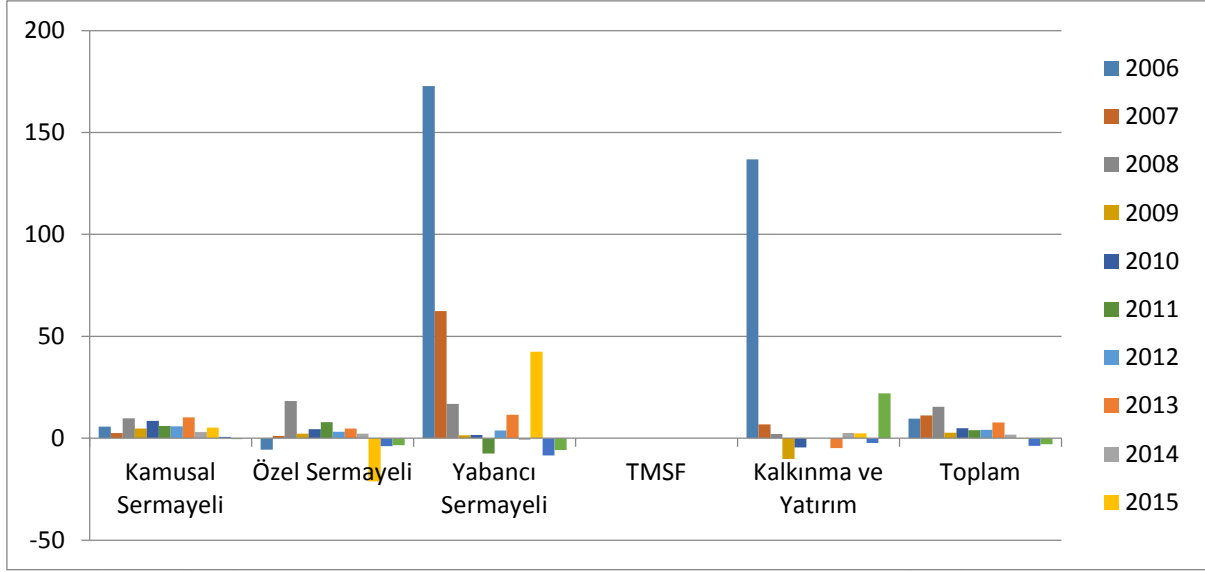
Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Aşağıdaki tabloda mevduat bankaları (kamusal sermayeli, özel sermayeli, yabancı sermayeli) ve kalkınma ve yatırım bankalarının 2005 yılı baz yıl olarak ele alınarak, yıllar itibariyle şube sayılarının değişim yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 5. Bankaların Şube Sayılarının Değişim Yüzdeleri

Yıllar	Kamusal Sermayeli	Özel Sermayeli	Yabancı Sermayeli	TMSF	Kalkınma ve Yatırım	Toplam
2006	5,6	-5,7	172,8	0,0	136,8	9,6
2007	2,5	1,2	62,4	0,0	6,7	11,2
2008	9,7	18,3	16,8	0,0	2,1	15,4
2009	4,7	2,3	1,4	0,0	-10,2	2,7
2010	8,5	4,4	1,6	0,0	-4,5	4,9
2011	6,0	7,9	-7,5	0,0	0,0	3,9
2012	5,8	3,2	3,8	0,0	0,0	4,1
2013	10,3	4,7	11,5	0,0	-4,8	7,7
2014	3,0	2,2	-0,8	0,0	2,5	1,8
2015	5,2	-21,2	42,4	0,0	2,4	-0,3
2016	0,6	-3,9	-8,4	0,0	-2,4	-3,7
2017	-0,5	-3,5	-5,8	0,0	22,0	-3,0

Şube sayılarında 2005 yılında başlayan ve 2006 yılında güçlenen artışın 2008 yılında %15,4 seviyelerine ulaştığı görülmektedir.

2006 – 2017 yıllarını değerlendirdiğimizde, kalkınma ve yatırım bankaları %136,8'lik, yabancı sermayeli bankalar ise %172,8'lik artış ile en yüksek artışa sahip bankalardır.

2008 yılı, küresel krizin Türkiye’de etkilerinin en çok hissedildiği yıl olduğundan dolayı 2009 yılında banka şubelerinde azalış görülmektedir, ancak genel toplam ele alındığında, 2010 yılından 2012 yılına kadar olan süreçte şube sayılarındaki dalgalanma görülmektedir. 2013 yılı incelendiğinde Kamusal Sermayeli ve Yabancı Sermayeli bankaların şube sayısındaki artış, genel toplama %7,7'lik olumlu yansıması olmuştur.

2014 yılından, 2017 yılına kadar olan süreçte, Türkiye’nin ekonomik durumundaki olumsuz gidişattan dolayı, bankalar şubelerini hızlı bir şekilde kapattıklarından dolayı, bankacılık sektörü daralmaya başlamıştır.

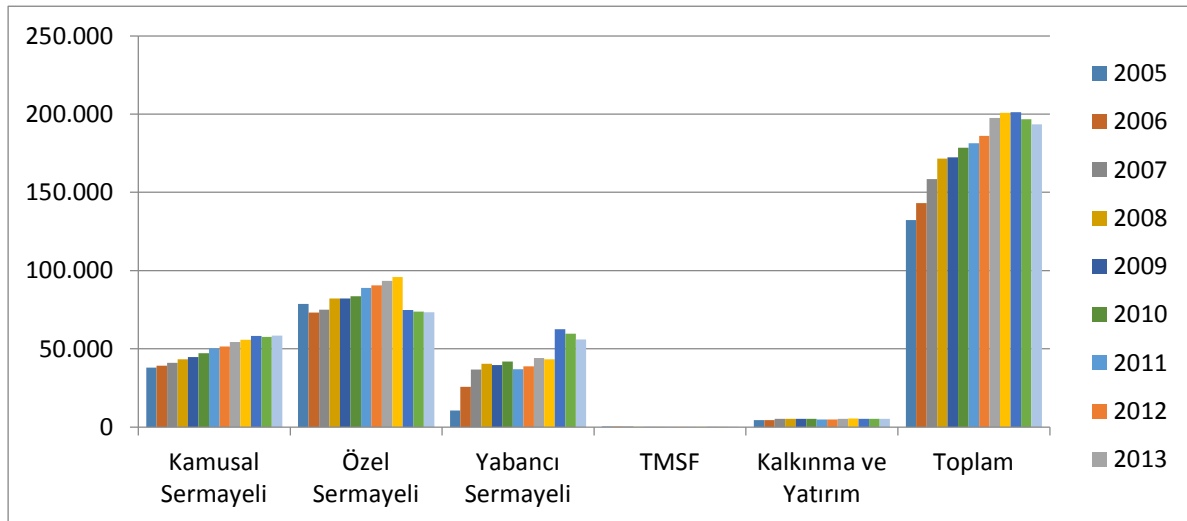
1.4.3. Banka Personel Sayısındaki Değişim

Aşağıdaki tabloda mevduat bankaları (kamusal sermayeli, özel sermayeli, yabancı sermayeli) ve kalkınma ve yatırım Bankalarının 2005 – 2017 yılları itibariyle personel sayılarındaki değişim verilmiştir.

Tablo 6. Bankaların Personel Sayıları(Yurtdışı şubeler dahil)

Yıllar	Kamusal Sermayeli	Özel Sermayeli	Yabancı Sermayeli	TMSF	Kalkınma ve Yatırım	Toplam
2005	38.046	78.806	10.610	395	4.401	132.258
2006	39.223	73.220	25.794	333	4.573	143.143
2007	41.056	75.124	36.707	325	5.322	158.534
2008	43.333	82.158	40.567	267	5.273	171.598
2009	44.856	82.270	39.676	261	5.339	172.402
2010	47.235	83.633	42.013	252	5.370	178.503
2011	50.239	89.047	37.047	243	4.842	181.418
2012	51.587	90.612	38.772	226	4.901	186.098
2013	54.466	93.365	44.159	229	5.246	197.465
2014	55.851	95.839	43.446	227	5.523	200.886
2015	58.211	74.756	62.646	225	5.366	201.204
2016	57.586	73.742	59.804	231	5.336	196.699
2017	58.502	73.460	56.079	225	5.238	193.504

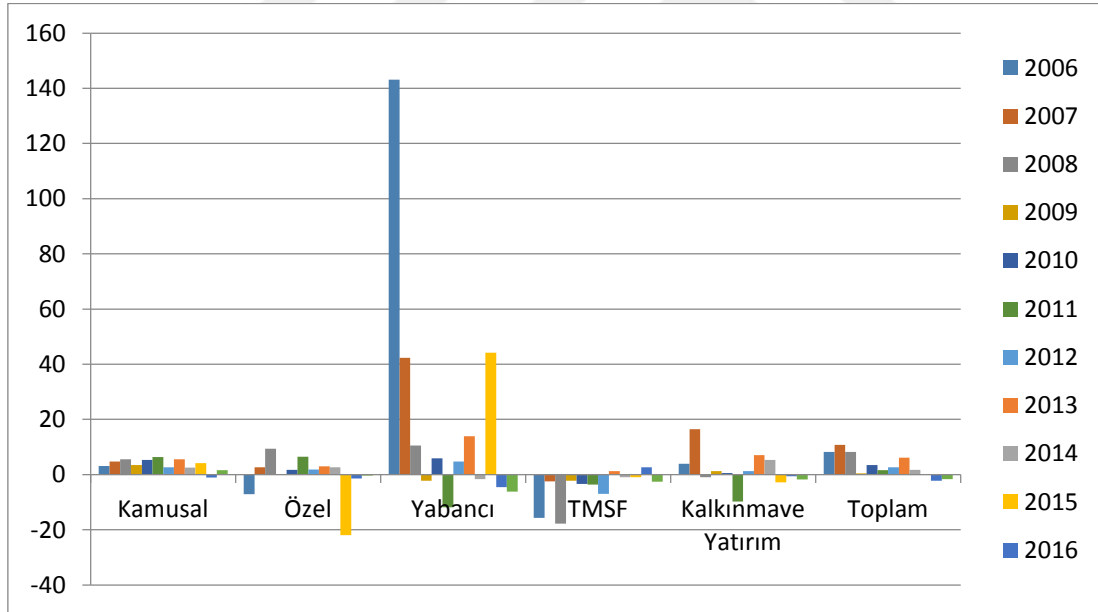
Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Aşağıdaki tabloda mevduat bankaları (kamusal sermayeli, özel sermayeli, yabancı sermayeli) ve kalkınma ve yatırım Bankalarının 2005 yılı baz yıl olarak ele alınarak, yıllar itibariyle personel sayılarının değişim yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 7. Bankaların Personel Sayılarının Değişim Yüzdeleri

Yıllar	Kamusal Sermayeli	Özel Sermayeli	Yabancı Sermayeli	TMSF	Kalkınma ve Yatırım	Toplam
2006	3,1	-7,1	143,1	-15,7	3,9	8,2
2007	4,7	2,6	42,3	-2,4	16,4	10,8
2008	5,5	9,4	10,5	-17,8	-0,9	8,2
2009	3,5	0,1	-2,2	-2,2	1,3	0,5
2010	5,3	1,7	5,9	-3,4	0,6	3,5
2011	6,4	6,5	-11,8	-3,6	-9,8	1,6
2012	2,7	1,8	4,7	-7,0	1,2	2,6
2013	5,6	3,0	13,9	1,3	7,0	6,1
2014	2,5	2,6	-1,6	-0,9	5,3	1,7
2015	4,2	-22,0	44,2	-0,9	-2,8	0,2
2016	-1,1	-1,4	-4,5	2,7	-0,6	-2,2
2017	1,6	-0,4	-6,2	-2,6	-1,8	-1,6

Banka personel sayısındaki değişimde 2005 yılı baz yıl olarak ele alınmıştır.

2005 yılında başlayıp, 2006 yılında güçlenerek devam eden şube sayılarındaki artışın, bankalardaki banka personel sayısını olumlu etkilediği ve bu artışın 2007 yılında %10,8 seviyelerine ulaştığı görülmektedir.

2006 yılında Yabancı Bankaların personel sayısındaki %143,1’lik artış, ele aldığımız tüm dönemler içinde personel sayısının en yüksek olduğu seviyedir.

2008, küresel krizin Türkiye’de etkilerinin en çok hissedildiği yıl olduğundan dolayı, banka şube sayılarının durumuna paralel olarak personel sayılarında da azalışa sebep olmuştur. 2009 yılında personel sayısının %8,2’lik seviyeden %0,5 seviyesine düşmesi dikkat çekmiştir.

2010 yılından 2015 yılına kadar tüm bankaların personel sayılarında dalgalanma yaşanmıştır. 2013 yılında Yabancı Sermayeli bankaların personel sayılarındaki %13,9’luk artış genel toplamı %6,1’lik seviyeye yükseltmiş, fakat 2014 yılında genel toplamın %1,7’lik seviyeye düşmesi ile bankaların personel sayılarındaki azalış tekrar görülür hale gelmiştir.

2014 yılından, 2017 yılsonuna kadar olan süreçte, Türkiye’nin ekonomik durumundaki olumsuz gidişat bankaların şube sayılarında olduğu gibi, personel sayılarını da olumsuz etkilemiştir.

1.4.4. Bilanço Büyüklükleri

Aşağıdaki tabloda bankacılık sektörünün 2005 – 2017 yılları itibariyle aktif bilanço büyüklükleri verilmiştir.

Tablo 8. Bankacılık Sektörünün Aktif Büyüklüğü- Milyon TL

Yıllar	Likit Aktifler	Krediler ve Alacaklar	Duran Aktifler	Diğer Aktifler	Toplam
2005	51,9	38,6	5,1	4,4	100,0
2006	50,0	45,0	3,6	1,5	100,0
2007	44,7	50,0	3,4	1,9	100,0
2008	43,7	52,0	2,8	1,5	100,0
2009	48,0	47,7	2,8	1,4	100,0
2010	43,0	52,9	2,6	1,5	100,0
2011	39,0	57,2	2,3	1,4	100,0

2012	36,7	59,2	2,5	1,6	100,0
2013	34,2	62,1	2,1	1,5	100,0
2014	32,3	64,1	2,3	1,4	100,0
2015	30,6	65,2	2,5	1,6	100,0
2016	29,6	66,1	2,5	1,7	100,0
2017	28,8	66,9	2,9	1,4	100,0

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Bankanın kullanım tarafı olan aktif kalemleri ele alınan 2005 – 2017 yılları içerisinde oransal değişiklikler göstermiştir.

Anlık borç ödeme gücünü gösteren ‘likit aktifler’ payı yıllar içerisinde azalmıştır.

‘Krediler ve alacaklardaki’ gözle görülür artışın sebebi bankacılık sektörünün faaliyet alanında yoğunlaşmış olmasıdır.

Yeni bankacılık düzenlemelerine bağlı olarak bankalar, özkaynaklarının %50’sinden daha fazla kredi kullandıramadıklarından dolayı ‘duran aktiflerin’ yıllar içerisindeki payı düşmüştür.

Aşağıdaki tabloda bankacılık sektörünün 2005 – 2017 yılları itibariyle pasif bilanço büyüklükleri verilmiştir.

Tablo 9. Bankacılık Sektörünün Pasif Büyüklüğü- Milyon TL

Yıllar	Mevduat	Mevduat Dışı Kaynaklar	Diğer Pasifler	Özkaynaklar	Kar	Toplam
2005	63,9	16,9	5,7	12,1	1,4	100,0
2006	64,5	18,0	5,5	9,7	2,3	100,0
2007	63,6	16,3	7,0	10,5	2,6	100,0
2008	64,2	17,7	6,4	9,9	1,8	100,0
2009	63,5	17,2	5,9	10,9	2,4	100,0
2010	63,9	16,8	5,9	11,2	2,2	100,0
2011	60,2	21,7	6,1	10,3	1,6	100,0
2012	59,3	19,8	7,5	11,7	1,7	100,0

2013	57,7	23,6	7,4	9,9	1,4	100,0
2014	56,0	24,9	7,3	10,5	1,3	100,0
2015	55,9	25,4	7,4	10,1	1,1	100,0
2016	56,4	24,9	7,6	9,7	1,4	100,0
2017	55,0	25,1	7,7	11,1	1,1	100,0

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Bankanın kaynak tarafı olan pasif kalemleri ele alınan 2005 – 2017 yılları içerisinde oransal değişiklikler göstermiştir.

Mevduat oranındaki azalma küçük de olsa bankaların asıl gelir kaynağı olduğu için önem arz etmektedir. Bu azalışın sebepleri olarak bankalara güvenin azalması, alternatif yatırım araçlarının getirisinin mevduata oranla yüksek olması ve ülkenin ekonomik gücünün azalması gösterilebilmektedir.

Mevduat dışı kaynakların yıllar içerisindeki artış sebebi olarak bankaların menkul kıymet ihracı yapması, yurt dışı sendikasyon kredisi kullanılması ve repo işlemleri gösterilebilmektedir.

Ödenecek vergiler ve diğer karşılıkların devlet kanalıyla yıllar içerisinde artırılması, diğer pasiflerin oransal artışına sebep olmaktadır.

Mevduat faizlerinin artması, sendikasyon kredilerinden kaynaklı TL – YP kur farklarının artması, vergi yükümlülüklerinin artması kar oranındaki düşüşü açıklamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

BASEL DÜZENLEMELERİ

2.1. Basel Düzenlemelerinin Doğuşu ve Nedenleri

‘BIS (Bank for International Settlements – Uluslararası Ödemeler Bankası) İsviçre’nin Basel Şehrinde 17 Mayıs 1930 yılında kurulmuştur.’³⁰ Gelişmiş ülkelerin Merkez Bankaları tarafından uluslararası ödeme sistemlerini düzenlemek amacıyla kurulan BIS, 1960’larda Bretton Woods sisteminin işlerliğini sağlamak için önemli çalışmalar yürütmüştür.

Merkez Bankaları için iş birliği düzeni oluşturma çabalarının yanı sıra, uluslararası piyasalarda dengeyi tutmaya yönelik araştırmalar yapmakta ve öneriler getirmekte olan BIS, uluslararası organizasyonlar ve merkez bankası müşterileri için temel bankacılık faaliyetleri de yürütmektedir.

Basel düzenlemelerinin doğuşunun en önemli sebeplerinde bir diğeri ise, ilgili ülke prensiplerinin ve bankalarının denetim kalemlerine ilişkin ortak dil getirmeyi aynı zamanda bankaların denetim düzeylerini geliştirmeyi ilke edinmeleridir.

‘BIS Yönetim Kurulu’nun 17 üyesi vardır. Bunlardan 6 temel üye; Almanya, İtalya Belçika, Fransa, İngiltere Merkez Bankaları Başkanları ve ABD Merkez Bankaları Kurulu Başkanı³¹ olmakla birlikte bu üyelerin kendi ülkelerinden seçecekleri 6 ek üyenin yanı sıra seçim ile gelen 5 üye; Kanada, Japonya, Hollanda, İsveç ve İsviçre’dir.

2.2. Basel Komitesi

³⁰ Yıldırım M. Uluslararası Ödeme Bankası- https://prezi.com/wtz-l_q5lz5/uluslararası-odeme-bankası/

³¹ Avrupa Birliğinin Tarihçesi, 2013, -<https://www.ab.gov.tr/p.php?e=105>

1970’de Bretton Woods sisteminin çökmesi ile faiz ve kur piyasasındaki fiyatların dalgalanması sonucu ortaya çıkan krizler sonucunda uluslararası alanda düzenleme arayışlarının sonucunda, Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi 1930 yılında kurulan ‘BIS bünyesinde, 1974 yılsonunda İsviçre’nin Basel şehrinde G-10 (ABD, İngiltere, Japonya, İspanya, Almanya, Fransa, Kanada, İtalya, İsveç, Hollanda) ülkelerinin yanı sıra İsviçre ve Lüksemburg Merkez Bankaları Başkanları tarafından bankacılık sektörünü geliştirmek amacıyla kurulmuştur.’³²

Basel komitesinin kuruluşunun temelinde çeşitli faktörler yer almaktadır. Bu faktörler;

1974 yılında yaşanan savaşın sebebi olarak Arap ülkelerinin petrolü kısıması, petrol krizini meydana getirmiş; petrol fiyatlarının olması gerekenin üstüne çıkması, uluslararası ekonomide sarsıntıların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dünya uluslararası para ve sermaye piyasalarında büyük sarsıntılara sebep olan petrol krizinin bankalara da olumsuz etkileri olmuştur.

1974 yılının Haziran ayında yabancı para açığının banka yatırımının üç katını geçmesinden dolayı Batı Almanya’daki Bankhaus Herstatt’ın lisansı Almanya Federal Bankası’nca iptal edilmiştir. Lisansı elinden alınan Bankhaus Herstatt ile ticari ilişkisi bulunan uluslararası birçok banka büyük sarsıntılara uğramıştır. Komitenin kurulmasın da Bankhaus Herstatt’ın ve ABD’deki Franklin National Bank’ın iflası etken bir faktör olmuştur. ‘BIS, bankacılık sektöründeki riskleri kendi sistemlerinde incelemiş ve bu alanca çalışmalar yapacak özel birimler oluşturmuştur. BIS çatısı altında kurulan birimlerin en önemlisi Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi olmuştur.’³³

Bu faktörlerin etkisiyle birlikte oluşan olumsuzlukları önlemek için 1930 yılında İsviçre kenti olan Basel’de kurulan BIS (Uluslararası Takas Bank) bünyesinde G-10 ülkelerinin Merkez Bankları yöneticileri birleşerek Basel komitesini 1974 yılında

³² Basel Nedir? Basel II ve Amacı, 2012, -<http://www.anreva.com.tr/tr/haberdetay.aspx?id=3076&icerikid=55>

³³ Ekenel M. S. Bankacılık Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektörü’ndeki Uygulamaları, 2009, -<http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/8780/234845.pdf?sequence=1&isAllowed=Y>

kurmuşlardır. Komite üye ülkeleri; Amerika, Almanya, Belçika, Fransa, Kanada, Japonya, İngiltere, İspanya, İsviçre, Lüksemburg, İtalya, İsveç, ve Hollanda'dır

Basel Komitesi, herhangi bir kanun veya kural koyma yetkisine sahip olmamakla birlikte, öneri anlamında düzenlemeler sunmaktadır. Uluslararası alanda ikinci sınıf olarak değerlendirilmemek için ülkelerin bu düzenlemelere uyması gerekmektedir. Komitenin tek amacı, bankacılık sektöründe uluslar arası ortak bir standardı oluşturup finansal düzeni sağlamaktır. Nitekim Komite'nin almış olduğu düzenleme kararları çoğu ülkede aynı şekilde uygulanmaktadır.

Basel komitesinin hedefleri:

- Bankacılık sektöründeki gözetleme ve denetlemede yurtdışı ile ortaklık sağlamak,
- Yurtdışı bankalardaki sistem kontrolünü sağlamak için ortak düzenlemeler yapmak, güvenliği korumak,
- Bankacılık sektörünün denetlenebilmesini arttıracak gelişmelerde bulunmak gibi hizmetlerde bulunmak,
- Bankacılık sektörünün uluslararası kriterlerini daha iyi sağlamak,
- Dünya bankacılık sektöründe finansal düzeni oturtmak,
- Bankacılık sektörünü daha da iyileştirmektir.

'Bu kapsamda iki önemli prensip belirlenmiştir: Birinci prensip, hiçbir bankacılık kuruluşunun denetlemeden kaçmaması gerektiği, ikinci prensip ise; yapılan denetlemelerin yeterliliğidir.'³⁴

Ekonomi sektöründeki düzeni arttırmak ve uluslararası bankacılık sektöründeki düzensizlikleri, eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için Basel Komitesi çalışmalar yapmaktadır. Basel Komitesi'nin sunmuş olduğu düzenlemeler öneri niteliğindedir. Düzenleme niteliğinde ki önerilere ayak uydurmak istemeyen uluslararası bankacılık sistemi, ülkelerin var olduğu bir platformda statülerini kaybetmekte olup, dışarıda bırakılmakta aynı zamanda risk primleri de olumsuz olarak etkilenmektedir.

³⁴ KÜLLAHİ E.A, TİRYAKİ G. YILMAZ A.-Türkiye'de Basel I, II Ve III Kurallarına Uyum Süreci - <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/165824>

Bankacılık sektörü için komite bazı kriterlerde bulunmuştur;

- Faaliyet izni ve yapısı,
- Bankların yönetimine ilişkin düzenlemeler ve yükümlülükler,
- Aralıksız banka gözetimine ilişkin yöntemler,
- Bilgi verme yükümlülükleri,
- Gözetim ve denetim otoritelerinin yasal yetkileri,
- Sınır ötesi bankacılıktır.

Basel Komitesi'nin sunmuş olduğu bu kriterler ile ülkelerin tamamlaması gereken yönlerini tamamlayıp, gözetim ve denetlemelerini kendileri kontrol edip değerlendirebilmeleri sağlanmıştır.

2.3. Basel I Düzenlemeleri

Basel I, Basel Komitesi tarafından 1988'de sunulmuş bir düzenlemedir. Basel I'in amacı, bankacılık sektörünün yaşanılacak olası krizde güçlü durabilmesi ve bütün bankaların eş ortamda çalışması olmuştur, aynı zamanda bankaların kredi riski olan çalışmaları ile var olan sermayeleri arasında bağlantı kurmayı hedeflemişlerdir. Bu düzenleme ile bankaların kredi riski taşıyan faaliyetleri ile ellerindeki sermaye arasında bağlantı kurulması amaçlanmış ve ekonomide ki gelişimler dikkate alınarak devamlı gelişim göstermiştir. 'Basel I Standartları ile bankaların uymaları gereken çalışma kriterleri belirlenmiş ve bankaların krizlere karşı dayanıklılığını artırmak üzere, banka sermayelerinin, riskli aktiflere oranının yüzde 8'den az olamayacağını ifade eden Sermaye Yeterlilik Rasyosu geliştirilmiştir.'³⁵

Basel I kriterlerinde, iflasa uğrayan banka sahibinin ödemesi gerektiği masrafı en az miktara indirmek amacıyla minimum bulundurulması gereken sermaye üzerine yoğunlaşmıştır. Birçok ülkede sermaye düzenlemelerinde ilk olarak Basel I kriterleri göz önünde bulundurulmuştur. Kriterler ile uluslararası piyasada çalışma gösteren bankaların

³⁵Muhasebe Türk – **Basel 1 ve 2 Nedir, Ne Demek** – <https://www.muhasibeturk.org/nedir/basel-ve-nedir-ne-demek>

aktifleri ile var olan sermaye arasında riski göz önünde bulunduracak bir ilişki sağlanmaya çalışılmıştır.

Kriterlerin uygulanmasında önemli iki nokta göz önünde bulundurulmuştur. ‘İlki sermaye standartlarının uluslararası bankaların güvenilirliğini ve istikrarını sağlamak için geliştirmiş olduğu ve ikincisi yerel bankaların sermaye yeterlilik standartlarına ilişkin bir bağlayıcılığının bulunmadığıdır.’³⁶ Eşitliği sağlamak için uygulanan bu standartlar ülkeler arasındaki farklı uygulanan kuralları ortadan kaldırmıştır. ‘Komite, bankaların aktiflerini belirlemiş olduğu 5 risk ağırlığına göre sınıflandırmış ve sermaye ile ilişkilendirmiştir.’³⁷

Sermaye rasyosu Sermaye/Risk Ağırlıklı Varlıklar olarak hesaplanırken, 1996 yılında piyasa riski de eklenerek rasyo; Sermaye/(Risk Ağırlıklı Varlıklar + Piyasa Riski) haline gelmiştir.

Ülke riskleri temel amacı olan Basel I de, ülkeler ve ülkelerin kuruluşları OECD üyesi ise o ülkelere ayrıcalıklar tanınmaktadır.

Sermaye rasyosu için kredi riskini göz önünde bulunduran Basel I düzenlemelerinde kredi riskiyle karşılaşan ülke OECD ülkesi ise o ülkeye olumlu ayrıcalıklar tanınmaktadır. Merkez Bankası’nın OECD ülkesi olarak kabul edilen ülkelere olan borçları %0 risk içerirken, OECD ülkesi olmayan bankaların borçları kendi para birimleriyle ödenecek ise %0, başka ülke para biriminden ödenecekse %100 riske sahiptir.

Düzenleme; yaşanan ürün gelişimleri, sistem değişimleri, ihtiyaçları vb. durumlardan dolayı birçok kez değiştirilmiştir. 1996 yılında yapılan değişiklik ile uzlaşya piyasa riski dahil olmuştur. 1996 yılı sonrasında ise piyasa riskine daha fazla dikkat edilmiştir.

³⁶Aras G. – **Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin KOBİ’ler Üzerine Etkileri** – Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Aralık, 2006,

³⁷ GASİMOVA G.- Bankaların Sermaye Yeterliliği Açısından Basel III Kriterlerinin Gerekliliği Ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri Yüksek Lisans Tezi

Bahsedildiği gibi düzenlemenin en büyük amacı SYO'yu arttırmak, rahat koşullarda bir finansal sistem oluşturup bankalara katkıda bulunmak olmuştur. Fakat yeterli olmayan bu düzen eleştirilmiş ve 1990 yılında iflas eden bankalar (bunlara sermayede yeterliliği bulunan bankalarda dahil) sektör disiplinine ağırlık verilmesi gerektiğinin somut örneği olmuştur. Zamanla düzenlemenin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Sermaye riskine olan eğilimden kredi riski geri planda kalmıştır. Bu sebepten dolayı 'bankalar Risk Temelli Sermaye Oranlarını tutturabilmek için mali araç değişikliği yaparak "arbitraj" yoluna gidebilmişlerdir.'³⁸ Bu düzenin yetersiz kalmasına ve yeni düzenlemelere gidilmesinde; ekonomi sektöründeki hızlı değişimler, ekonomi sektörünün etkili bir şekilde gelişimi ve daha fazla işlemlerin olması bu fazla işlemlerin kontrolünün zorlaşması, risk raporunun net yansıtılmaması, operasyonel riske ağırlık verilmemesi, OECD ülkesine yapılan ayrıcalıklardan kaynaklanan eşitsizlik, ekonomik krizin etkisi gibi nedenler ilave edilebilir. Düzenlemeye gidilmesinin mecburi sebeplerinden sonra 2004 yılında yeni kriterler düzenlenmiş ve Basel II Kriterleri adı verilmiştir.

2.3.1. Basel I Kriterlerinden Etkilenen Bankacılık Sektörü

1988'de onaylanan, 1989 yılında imzalanabilmiş ve 1992 yılından sonra uygulamaya konulan Basel I Kriterleri zamanla değişime uğramıştır. 3 yıllık bir zaman dilimini kapsayan düzenlemelerde Sermaye Yeterlilik Rasyosu değişiklikler göstermiştir. Bankacılık sektöründeki yasal ve kurumsal düzenlemelerin değişen koşullara ve uluslararası yasal koşullara uyumu konusunda önemli adımlar atılmış olup, SYR; 1989 'da %5, 1990'da %6, 1991'de %7 ve 1998'de %8 olarak uygulanması öngörülmüştür.

Türkiye'de uygulanan kriterler Türk Bankacılık Sektörü'nde riske önem verilmesini sağlamış ve banka sahiplerinin yeni düzene ayak uydurmaları için birçok olanaklar tanınmıştır. Uygulanabilirliğin kolaylığından dolayı ülkemizin uyum sağlaması zor olmamıştır. Fakat risk çeşitliliğinde sınırlı kalınmış, tüm bankalara aynı şekilde uygulanmamıştır. Kriterlerin eksik yönü piyasada yaşanan hızlı inişler, çıkışlar, gelişimler, ikincil ve türev piyasalardaki değişimleri öngörememekten kaynaklanmıştır. Birden fazla banka var olan borçlarını menkul kıymetleştirerek veya pozisyon satın alarak var olan

³⁸ TBB, 2000, - Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi syf:2.
https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/BIS.doc

risklerini daha az göstermeye çalışmıştır. Bu riskli yatırımları yaparak ve yüksek olan risklerini çeşitli sebeplerle az göstererek bankalar; sonraki yıllarda bankacılık krizleriyle karşılaşmıştır. Bu bahsedilen yanlışlıkları düzeltmek için kurulan BDDK, birçok düzenleme yapmıştır.

Yaşanan ekonomik sorunlar, yeni düzenlemenin habercisi olmuştur. Bankacılık sektörü sermaye açısından yapılan düzenlemelerde her ne kadar güçlense de sektörün diğer ihtiyaçlarına Basel I Kriterlerinde istenilen cevaplar verilememiştir. Oluşan ihtiyaçlara karşılık verebilmek adına Basel Komitesi 2004 yılında Basel II Kriterlerini sunmuştur.

2.3.2. Basel I'e Getirilen Eleştiriler

- Kredi riskinin ayrıştırılmasının sınırlı olması: Basel I'de sermaye yeterliliği rasyosu hesaplanırken risklerden piyasa ve kredi riski dışındaki riskleri hesaplamaya dahil etmemektedir. Fakat bankacılık sektörü operasyonel ve likidite riski gibi başka risklerle de karşı karşıya gelmektedir. Sonuç olarak Basel I kriterlerine göre hesaplanan sermaye oranı, bankanın mali durumunu iyi bir şekilde gösterilmemesine neden olmaktadır.

- Kredi riskinin statik ölçümü: Basel I'de, kredi riski ile karşı karşıya kalan bankanın aktiflerinin ve bilanço dışı kalemlerinin farklı risk sınıflarına ayrılması ve her sınıfa karşılık gelen risk ağırlıkları (%0, %10, %20, %50, %100) ile çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır. Detaylı olarak risk ağırlığı kullanılmaması nedeni ile risk duyarlılığı düşük olan Basel I, faaliyet alanları ve risk yönetim sistemlerinin gelişmişliği açısından farklılık gösteren bankalara aynı şekilde uygulanması riskin statik bir şekilde ölçülmesine neden olmuştur.

- Vade unsuru göz ardı edilmektedir.

- Hassas risk ölçümünün göz ardı edilmesi: Borçlu farklılaştırılması kredi risklerine bağlı Sermaye Yeterlilik Oranı'nın hesaplanmasında yapılmamaktadır.

- Basel I düzenlemelerinin hızlı değişiminden kaynaklanan bir diğer olumsuzluk ise, ikincil piyasalar ve türev piyasalardaki değişimleri, yenilikleri öngörememesidir.

- Basel I'e yapılan önemli eleştirilerden biri ise ülkelerin OECD üyeliği ile ilgilidir. Riski üstlenen tarafın OECD üyesi olup olmaması varlıkların risk ağırlıklarını

belirlenmektedir. OECD üyesi olan ülkelerin hükümetlerine %0, üye ülkelerin bankalarına olan borçlara ise %20 risk ağırlığı verilmektedir. Buna karşın OECD üyesi olmayan ülkeler için %100 risk ağırlığı öngörülmüştür.

2.4. Basel II Düzenlemeleri

Basel I düzenlemelerinin oluşturulduğu dönemlerde gereksinimleri karşılamaktaydı ancak risk belirleme metodlarının yetersizliği sonucu eksik kalan yönlerinden dolayı yeni düzenleme gerekmiştir. Bunların sebepleri ise; uluslararası piyasalardaki gelişmeler, mevcut düzenlemenin gelişen koşullar karşısında yetersiz kalması, risk çeşitlendirmenin artması, yeni sermaye standartları geliştirilmesini gerektirmiştir.

Basel I düzenlemeleri herkese standart kurallar içerirken Basel II her ülkenin kendi belirlediği isteklere uygun bir düzenleme belirlenmesini istemiştir. Basel I de alınan eleştiriler doğrultusunda Basel II, çıkarılmadan önce değişimlere uğramıştır. 1996'da bankalarda piyasa riski üzerinde durulmuş sermaye yatırımı tekrar gözden geçirilmiştir. Üye ülkelerle detaylı istişareleri Haziran 1999'da ilk dönem önerileri yayınlanmasıyla birlikte başlamıştır. İlk taslak metni yayımlanan “Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı”nın amacı ise risk belirleme konularında daha hassas olmak olmuştur. Ülkeler arasında ki istişarelerin ikincisi Ocak 2001'de, üçüncüsü ise Nisan 2003'de yaşanmış olup ek öneriler yayımlanmıştır. G-10 ülkelerinin Merkez Bankası Başkanları ve Bankacılık Denetleme Kurumu Başkanlarınca uygun görülüp; “Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı” olarak adlandırılan doküman 2004 yılında tekrar gözden geçirilerek, kapsamlı versiyonu 2006 yılında BIS tarafından yayınlanmıştır.

Bankaların kredi riski taşıyan aktiflerini yeni bir düzenleme ile karşı tarafın kredi değerliliği ön plana çıkarılmıştır. Ulusal denetim önemi belirtilmiş ve şeffaflık ilkesi benimsenerek kamuyu aydınlatma gerekliliklerini sağlama yolunda adımlar atılmıştır.

Basel II düzenlemelerinin amacı; finansal sistemin güvenilirliğinin ve istikrarının artırılması, doğacak olası riskleri elde olan varlıklarla etkin olarak yönetmeyi, risk yönetimindeki eksikliklere göre daha iyi geliştirilmiş düzenlemelere gitmeyi, ekonomideki

güvenlik sistemini sağlamlaştırmak adına çaba göstermeyi, oluşan rekabette eşitliği sağlamayı ve uluslararası bankalardaki karmaşıklığı önlemeyi hedeflemiştir.

Kredi riski ölçümünde kullanılacak risk ağırlıkları için rating notları esas alınacağından, firmaların kredi değerlerini tespit ettirmeleri zorunlu hale gelecektir. Bankaların yeni ürün belirleme ve fiyatlama süreçleri riskli odaklı hale gelecek, bankalar güvenilir firmalarla çalışma çabasında olacaktır. Bunun sonucunda mevduat sahipleri de korunmuş olacaktır. Ancak rating kültürü yerleşmemiş ülkelerde ve reel sektörü küçük işletme yoğun bir profile sahip ülkelerde Basel II kriterlerini uygulamak zor bir süreç haline gelecektir. Firmalarının büyük bölümünün rating notu fazla olmayan ülkelerin bankaları için sermaye gereksinimi artacaktır.

Önemli bir diğer nokta ise OECD ülkesi olanların avantajlarının kaybolmasıdır. Gelişmekte olan OECD ülkeleri bu noktada olumsuz etkilenmektedir.

‘Basel II üç yapısal bloktan meydana gelmiştir;

- Asgari sermaye yeterliliği,
- Denetim otoritesinin incelenmesi,
- Piyasa disiplini³⁹.

Bankacılık sisteminin kurallarını belirleyerek belirli kriterlerle çalışmasını sağlamak bankalara kolaylık sağlamış, hangi işlemde ne yapmaları gerektiğine yol göstermiş ve her banka için ayrı koşullar sağlanmaması sistemin ilerlemesi için bir diğer kolaylık olmuştur.

Bankalar için getirilen düzenleme ile:

- Bankalar elinde bulunan sermayelerini daha etkili ve güvenli bir şekilde kullanacak,
- Bankalardan alınan kredileri piyasa ve reel sektör etkili alanlarda kullanacak,

³⁹ TORUN M. Basel II Uygulamalarının Bankacılık Sektörüne Etkileri, 2017 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/315289>

- Bankacılık sektöründe faiz oranlarında azaltmaya gidilecek, nakit gelir arttırılacak,

- Bankacılıkta riske önem verilecektir.

Bu durumlardan kısaca bahsedecek olunursa;

Bankalar elinde bulunan sermayelerini daha etkili ve güvenli bir şekilde kullanacak; Bankacılık sektöründe arz talep birbiriyle orantılı bir şekilde ilerlemektedir. Bu sebeptendir ki, bankalar ekonomi sektöründe önemli yere sahiptir. Bankacılık sektörünün olumsuz yönde gitmesi ekonominin de olumsuz yönde seyretmesine sebep olur. Bu nedenle bankaların ellerinde olan sermayelerini daha etkin ve güvenli bir şekilde kullanmaları istenmiştir. Kredi ödemelerinin düzenli olmasıyla birlikte zamanında alınan kredi ödemeleri başka yatırımlar için kullanılabilir.

Bankalardan alınan kredileri piyasa ve reel sektör etkili alanlarda kullanacak; Kredilerin tüketim odaklı değil, işletmenin ihtiyacı doğrultusunda kullanılması gerektiğine değinilmiştir. Bu düzenleme ile birlikte krediler kullanım sürecinden geri ödenme sürecine kadar her aşaması izlenecektir.

Bankacılık sektöründe faiz oranlarında azaltmaya gidilecek, nakit gelir arttırılacak; 1990'da başlayan globalleşme, sermaye işlemlerinin hızlanmasında da etkili olmuş ve bu durum birçok ülkeyi etkilemiştir. Globalleşmeyle birlikte meydana gelen krizlerden dünyanın etkilenmesinin yanı sıra ülke sermayelerinin azlığı ve uluslararası gönderim yapan işletmelerin kredi ihtiyaçlarını kapatmalarında kolaylık sağlanmıştır. Globalleşme ile artan krizler sebebiyle var olan evrensel sermaye hızlı bir şekilde istediği ülkeye giriş yapabilmekte ve aynı şekilde çıkışını sağlayabilmektedir. Bu durum ekonomik problem yaşayan ülkeleri krize götürmektedir. Ekonomide önemli yere sahip olan bankalar, ani giriş çıkışlardan etkilenmiş ve bankaların dış kaynak sağlamalarında zorluk yaşamalarına sebep olmuştur. Basel II düzenlemeleri ile bankaların dış kaynak bulmaları, aynı şekilde ülke içinden de kaynak yardımı almaları daha kolay hale getirilmiştir. Azaltılan risk ile birlikte bulunan kaynaklarda da fiyat düşüklüğü meydana gelmiştir. Düşen fiyatlardan dolayı bankalarında maliyetleri azalmıştır.

Bankacılıkta riske önem verilecektir; Bankalar kullandıracakları kredilerin onayını kendi merkezlerinden aldıktan sonra vermektedirler. Bu durumun riskli olduğu

görölüp Basel II düzenlemeleriyle her müşterinin risk durumu incelenip, derecelendirilip ve bunun sonucuna göre kredi tutarına ve kredinin veriliş verilmemesine karar verilmiştir. Bu derecelendirme düzenlemesiyle birlikte, kredi kullandırım sistemi daha adil koşullarda gerçekleşmiştir. Bankaların en çok sorun yaşadıkları risk, olay riskidir. Bir bankanın tehlikeli gördüğü kredi alıcısının başka bankalarca problem teşkil etmemesiyle ikilemler meydana gelmiş olup, bankalarda bir standardın olmaması sorun teşkil etmiştir. Yapılan düzenleme ile birlikte bir bankanın müşteri için verdiği karar diğer bankalarca da dikkate alınarak ortak bir fiyatlandırmanın dışına çıkılmaması sağlanmış ve bir banka ile sorun yaşayan müşteri diğer bir bankadan kredi talebini olumlu yöne çeviremeyecektir. Bu sistem sonucunda bankalar arasında bir sistem oluşturularak bu sistemden müşteriler izlenebilecektir.

2.4.1. Blok 1 Asgari Sermaye Yükümlülüğü

Asgari yeterlilik hesaplama kuralları Basel II'nin ilk bölümünü oluşturulmaktadır. 'Birinci yapısal blok yeni risk hesaplama yöntemlerine bağlı olarak, kredi kullanım standartları ve kredinin yüklediği maliyetleri ortaya koyması açısından son derece önemlidir.'⁴⁰ Var olan yatırım kaynağının yeterli olup olmamasının düşünülmesi ekonomide önemli rolü olan banka ve banka gibi finansal kurumların risklerini göz önünde bulundurmalarında etkindir. Bu blokta operasyonel risk kavramı eklenmiş olup kredi riski detaylandırılmıştır. Buna ilave olarak ise katkı sermayesinin ana sermayenin %100'ünün üzerine çıkmaması gerekmektedir. Sermaye yeterliliği rasyosu düzenlemeleri için dönem dönem toplantılar yapılmış olup, önemli değişikliklere gidilmiştir. Rasyo hesaplama şekline karar verilmiş ve bu karar 2004 tarihinde yayınlanmıştır. 'Bankaların operasyonel riski, piyasa riski ve kredi riski ölçüldükten sonra gerekli olan asgari sermaye miktarları belirlenmektedir.'⁴¹ Sermaye Yeterliliği Rasyosu şu şekilde hesaplanmaktadır;

$$\text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu} = \frac{\text{Öz Kaynak (sermaye tabanlı)}}{\text{Kredi Riski + Piyasa Riski + Operasyonel Risk}} \geq 8$$

⁴⁰Aydın E. V. – Basel II Standartları ve KOBİ'lere Etkileri – 2007 syf:20

⁴¹TBB, Sermaye Yeterliliği Şerhi, https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2120/299-__Sermaye_Yeterliliği_Serhi-web.pdf

Birinci blok olan asgari sermaye yükümlülüğün yeterliliğini saptamak için bankaların kredi risklerine bakılması gerekmektedir. Kredi riskine bakıldığı noktada, piyasa riski ve operasyonel riskin önemi de ortaya çıkmıştır.

Risklerin ölçülmesinde piyasa riskine ilişkin Basel I'e göre değişiklik getirilmezken, kredi riskine ilişkin büyük ölçüde değişiklik getirilmiştir. Bunlar; standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımdır. Sermaye yeterliliği hesaplamasına operasyonel riskler yeni eklenmiştir.

Basel komitesinin karar verdiği kriterlere göre bankaların karşılaştığı bütün riskler yatırım değerlendirme aşamasında göz önünde bulundurulmalıdır. Aynı zamanda Basel Komitesi bütün riskleri göz önünde bulundurarak hareket etmelerinin zor olduğunun bilincinde olup buna göre bir düzenleme geliştirmeleri gerektiğinin farkındadırlar.

2.4.1.1. Kredi Riski

'Bankanın müşterisiyle yaptığı sözleşmeye müşteri tarafından uyulmaması ve zamanında verilen sözlerin yerine getirilmemesi sonucunda bankanın karşılaştığı durumdur.'⁴² Kredi riskinde, borçlunun rating notu da oluşabilecek düşüşler de yer almaktadır.

Kredi riski, doğal olarak kredi kayıplarına neden olabilmektedir. Bu kayıplar, borçlunun ödemekle yükümlü olduğu miktar ve teminatların nakde dönüştürülmesi sırasında ortaya çıkacak her türlü masraf olarak da nitelendirilmektedir.

Kredi kaybından bankanın bütün birimleri olumsuz etkilenmektedir. Kredilendirme bankanın en önemli faaliyetidir.

Bankalar kendilerini kredi kayıplarına karşı ayrılan rezervler ile korumaktadır ve gelecekte oluşabilecek kredi portföy kayıpları için belirli istatistiksel analizler uygulamaktadırlar.

⁴² Risk Yönetimi, 2017, <https://alternatifbankkariyer.com/2017/09/25/risk-yonetimi/>

Kredi riskinin yönetimi konusunda bankaların değişik, özel kredi riski yönetimi olabileceği gibi kapsamlı bir risk yönetiminin üzerinde durulması gerekmektedir. Bu konuda bankalar; kredi riski ile ilgili uygun bir ortam oluşturmali, kredilendirme sürecini etkin bir şekilde yönetmeli, uygun bir kredi riski ölçümü ve izlenmesi süreçlerini oluşturmali ve kredi riski üzerinde yeterli kontrolleri sağlamalıdır.

Standart Yaklaşım

Kaynakların biriktirildiği karşı taraf esas alınarak belirlenen her bir kategoriye göre sabit bir risk ağırlığı bulunmaktadır. Bu yaklaşımda riske duyarlılığı artırabilmek için bağımsız derecelendirme kuruluşlarının (Standart&Poor's, Moody's, Fitch, IBCA vb.) verdiği risk derecelerinin kullanılması öngörülmektedir.

İç denetim kontrolü yapılırken kredi alacak firmanın tüm finansal durumlarına bakılması gerekmekte ve en önemlisi 'kredi için ayrılan varlıkların da, sermaye yeterliliği için yapılacak kredi riski değerlendirilmesine dahil edilmesi gerekmektedir. Buna göre kredi derecelendirme yapılmalıdır.⁴³ Basel II ile birlikte tarafsız bir inceleme yapılmasına olanak sağlanmış ve risk unsurunun üzerinde durularak risk yönetimini geliştirmek hedeflenmiştir. Belirlenecek olan riske göre bankalar ellerindeki varlıkları daha az risk üstlenerek satmalarına olanak sağlanmış ve bununla beraber rekabet ortamı etkilenmiştir.

Bankaların alacaklarının olduğu tarafların derecelendirme notunun karşılığı olan risk grubuna bakılarak risk miktarı bulunmaktadır. Bu hesaplama ile bankaların alacakları olduğu tarafların risk miktarları hesaplanmıştır. Bankaların alacakları; kamudan, bankalardan, kamu kuruluşlarından alacaklar, çok uluslu kalkınma bankalarındaki riskler, kurumsal ve perakende riskler, ikamet amaçlı gayrimenkul ipotekli alacaklar, ticari gayrimenkul ipotekli alacaklar, takipteki krediler, yüksek risk kategorileri, diğer aktifler ve bilanço dışı işlemler olarak gruplandırılmıştır.

⁴³Aydın E. V. – a.g.e.syf: 24

Aşağıdaki tabloda bağımsız derecelendirme kuruluşlarının riskleri nasıl sınıflandırdıkları görülmektedir.

Tablo 10. Basel II’de Varlıkların Risk Gruplarına Göre Risk Ağırlıkları

Standard & Poor's	Moddy's	Fitch IBCA	Hazine-MB	Banka Opsiyon 1	Banka Opsiyon 2	Banka Opsiyon 2 (Kısa-Vade)	Şirketler	
AAA	Aaa	AAA	%0	%20	%20	%20	%20	
AA+	Aa1	AA+						
AA	Aa2	AA						
AA-	Aa3	AA-						
A+	A1	A+	%20	%50	%50	%20	%50	
A	A2	A						
A-	A3	A-						
BBB+	Baa1	BBB+	%50	%100	%50	%20	%100	
BBB	Baa2	BBB						
BBB-	Baa3	BBB-						
BB+	Ba1	BB+	%100	%100	%100	%50		
BB	Ba2	BB						
BB-	Ba3	BB-						
B+	B1	B+						
B	B2	B						
B-	B3	B-						
CCC+	Caa1	CCC+	%150	%150	%150	%150	%150	
CCC	Caa2	CCC						
CCC-	Caa3	CCC-						
CC	Ca	CC						
C	C	C						
D		D						
Derecelendirilmemiş			%100	%100	%20	%20	%100	

Kaynak: <https://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>

Ağırlıklı olarak standart yaklaşımda dış derecelendirme kuruluşlarının rating notları esas alınmaktadır. Bu sebeple dış kredi derecelendirmesinin niteliği oldukça önemli olmuştur. Bu nedenle dış kredi derecelendirme kuruluşlarının bazı kriterleri yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu kriterler; tarafsızlık, bağımsızlık, uluslararası erişim, kamuyu aydınlatma, yüksek kalitede bilgi kaynakları ve kredibiledir.

Kredi Riskini Azaltıcı Teknikler (KRAT)

Kredi riskini azaltmak için bankaların uyguladığı yöntemlerin onaylanması için gerekli şartlar ‘Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ’inde bahsedilmiştir. Başta hukuki kuralların yerine getirildiğinde, sermaye yeterliliği hesaplamalarında kullanılabilecektir.

İlgili Tebliğ’in 6. maddesinde Kredi Riski Azaltım Tekniklerinin Kullanımı aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

- ‘- Kredi riski düşürme tekniklerinin kullanıldığı hiçbir alacağın risk ağırlıklı tutarı ve beklenen kayıp tutarı, bu tekniklerin kullanılmadığı aynı nitelikteki bir alacağındakinden fazla olamaz.
- Risk ağırlıklı tutar hesaplamalarına yansıtılmış olan kredi korumaları, bu Tebliğ kapsamında yeniden dikkate alınmaz.
- Menkul kıymet veya repo işlemleri ya da emtia ödünç işlemlerinde devralınan, ödünç alınan veya teslim alınan nakit, menkul kıymet veya emtia teminat olarak dikkate alınır.
- Standart Yaklaşım kapsamında tek bir alacak için birden fazla türde kredi koruması sağlanması durumunda, ilgili alacak, her bir koruma türüyle korunan kısımlara ayrılır ve her bir Yönetmelik hükümlerine uygun olarak ayrı ayrı hesaplanır.
- Standart Yaklaşım kapsamında tek bir tarafça sağlanan kredi korumalarının farklı vadelerinin bulunması halinde, dördüncü fıkrada açıklanan yaklaşım uygulanır.’⁴⁴

Teminatlı İşlemler

Bankaların kullandırmış olduğu veya potansiyel bir krediden maruz kaldıkları ve o kredinin veya potansiyel kredi riskinin karşı taraf ya da üçüncü kişilerce kısmen veya

⁴⁴BDDK – 6 Eylül 2014, Sayı 29111 – **Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ** – Birinci Kısım – İkinci Bölüm – Madde 6
https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenlemeler/11001krat_tebliğ.pdf

tamamen güvenceye alındığı işlem anlamına gelmektedir. Bankaların geçerli bir finansal teminat aldığı durumlarda, sermaye gereksinimi hesaplanırken bu teminatın risk azaltıcı etkisi göz önünde bulundurularak kredi alacak tarafın kredi riskini düşürmelerine olanak sağlamaktadırlar.

Bankaların teminatlarla risk düşürme tekniğini kullanırken basitleştirilmiş yaklaşımı veya kredi riski miktarını belirlenen teminat tutarı kadar indirerek teminatın kredi riskine mahsup edilmesine olanak veren kapsamlı yöntem seçilebilmektedir. Bu yöntemleri kullanırken, basitleştirilmiş yöntemde var olan risk en fazla %80 düşürülebilirken, kapsamlı yöntemde risk tamamen kaldırılabilir.

Bankalar, bankacılık portföyünde bu yaklaşımlardan herhangi birini seçebilirken, alım ve satım portföyü için bir tek kapsamlı yaklaşımı uygulayabilmektedirler. İki sistemde de kısmi teminatlandırma yapılabilir. Teminat ile risk arasındaki vade uyumsuzluğunda sadece kapsamlı yaklaşımda izin verilebilmektedir.

Basit yaklaşımda teminatın risk ağırlığı, karşı tarafın risk ağırlığının yerine geçmektedir. Kapsamlı yaklaşımda ise teminat alınırken, teminatın etkisini görebilmek amacıyla karşı taraf için ayarlanmış riskin hesaplanması gerekmektedir.

Basit Yaklaşım İçin Kabul Edilebilir Finansal Teminatlar

- Kredi riskini üstlenen banka nezdindeki mevduat,
- Altın,
- Kredi derecelendirme kuruluşu tarafından belirli bir notun üstünde derecelendirilmiş borçlanma araçları (tahvil vb.),
- Belirli kriterlere sahip borçlanma araçlarının derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmemiş olanları (tahvil vb.),
- Derecelendirilmemiş olup belirli koşulları taşıyan ve bir endekse dahil olan yatırım fonları.

Kapsamlı Yaklaşım İçin Kabul Edilebilir Finansal Teminatlar

- Basit yaklaşım için kabul edilebilir finansal teminatlar,
- Bir ana endekse dahil olmayan, ancak tanınmış bir borsaya kote edilmiş hisse senetleri ve hisse senedine dönüştürülebilir tahviller,

Bilanço İçi Netleştirme

Netleştirme, iki tarafın karşılıklı olarak yaptıkları bir anlaşma çerçevesinde belirlenmiş kurallar ile birbirlerine karşı yaptıkları alışverişten dolayı borçlanmalarının belirlenen zaman diliminde birbirlerinden düşerek netleştirmeleridir.

Bankanın, gerekli kuralları taşıyan yasal geçerliliği olan kredi ve mevduat i netleştirme anlaşması varsa, gerekli koşulları taşıması durumunda, sermaye yeterliliğini net kredi riski üzerinden hesaplayabileceklerdir.

Garantiler

Garanti; doğrudan, vazgeçilemez ve koşulsuz olmalıdır. Güvence altında olan kredi borçlusundan daha iyi bir risk ağırlığına sahip olmalıdır. Garantinin kapsadığı risk tutarı, garantörün risk ağırlığıyla, garantinin kapsamadığı kısım ise kredi borçlusunun risk ağırlığı ile değerlendirilecektir.

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (İDD)

Basel II ile birlikte getirilmiş olan önemli kriterlerden birisi ise, bankaların kendi oluşturdukları derecelendirme sistemlerine bağlı hesaplama yöntemi geliştirerek kredi riskini hesaplayabilmeleridir. Türkiye’de bu durum BDDK ile örneklenebilir. BDDK denetleyici düzenleyici görevi üstenerak iç denetimde etkili bir faktördür.

Basel II düzenlemelerinde İDD yaklaşımında gruplandırılmalar varlıkların farklı derecelendirme kriterleri ve risk oluşumlarına göre yapılmıştır. Bu gruplar Kamudan Alacaklar, Perakende Riskler, Kurumsal Riskler, Banka Riskleri, Menkul Kıymetlerden

Alacaklar, Cari Hesap Şeklindeki Bireysel Kredilere Ait Riskler, Satın Alınmış Alacaklar'dır.

İDD Yaklaşımında incelenen her risk kategorisini kapsayan 3 önemli öge bulunmaktadır. Bular; risk unsurları, risk ağırlıkları ve asgari gerekliliklerdir.

Risk Unsurları

İDD yaklaşımını hesaplamaya yönelik olarak;

- Temerrüde Düşme Olasılığı (PD)
- Temerrüt Halinde Kayıp Yüzdesi (LGD)
- Temerrüde Düşme Durumunda Risk Tutarı (EAD)
- Efektif Vade (M) bileşenleri oluşturulmuştur.

Bileşenlerin özelliklerine bakıldığında, temerrüde düşme olasılığı daha fazla olan borçlunun kriterlerine göre alacağını geri ödeyememe durumunun hesaplanmasını kapsamaktadır. Bu bileşenlerde alacağın özellikleri dikkate alınarak temerrüt halinde ne kadarlık bir alacak bakiyesinin tahsil edilemeyeceği, temerrüt halinde ne kadarlık bir bakiye olacağı, vadeye kalan zamanın etkilerinin hesaplamasını hedeflemektedir.

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım'da 2 farklı hesaplama yaklaşımı vardır; Temel Yaklaşım ve Gelişmiş Yaklaşımdır. Temel Yaklaşım'da bankalar sadece Temerrüde Düşme Olasılığı (PD) hesaplayabilecektir. Kalan risk bileşenleri ulusal denetim otoriteleri tarafından sağlanacaktır. Gelişmiş Yaklaşım'da ise bankalar tüm risk kalemlerini kendileri hesaplayabileceklerdir.

Risk Ağırlıkları Fonksiyonu

Risk ağırlıklı varlıklara dönüştürülen risk unsurlarının daha sonra sermaye gereksinimine dönüştürülmesini sağlayan hesaplama

Asgari Gereklilikler

Tanımlanmış olan kredi riski, yeterli ve denetlenmiş olan derecelendirme sistemi, veri temininin yeterli seviyede olması, kullanılan yetkili otorite tarafından onaylanmış olması ve temerrüt olasılık tahmini sistemi bulunması İDD yaklaşımı kullanılabilmesi için bazı kriterlerdendir.

Geçiş Süreci

“Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı” uygulamaya girmesiyle başlayıp 3 yıllık bir süreç olacaktır. Bu süreçte, aşağıdaki kriterlere uyulması, Ulusal Denetim Otoritesi tarafından zorunluluk olmaktan çıkarılabilmektedir.

- Kurumsal riskler, devletten alacaklar, banka riskleri için Temerrüde Düşme Olasılığı (PD) hesaplamasında 5 yıllık tarihsel veri kullanılması zorunludur.
- Bireysel riskler için risk unsurlarının hesaplanmasında 5 yıllık tarihsel veri kullanılması zorunludur.
- Son 3 yıldır aktif bir şekilde işleyen bir rating sisteminin bulunması zorunludur.

2.4.1.3. Piyasa Riski

‘Bankalarım alım-satım çalışmalarına konu olan ürünlerde oluşabilecek risklere piyasa riski denmektedir.’⁴⁵ Alım satım çalışmalarına ilişkin risklerin sınırlandırılabilmesi için, etkin bir risk kontrolü ile zarar etme potansiyelinin analiz edilmesi ve risklerin yönetilebilmesini temin edecek bir sistemin kurulması gerekmektedir.

Bilanço içi ve dışı hesaplarda bankalarca tutulan pozisyonlarda finansal piyasadaki değişimlerden kaynaklanan kur, faiz ve hisse senedi fiyat değişimleri sebebi ile meydana gelen faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski ve kur riski gibi riskler nedeni ile zarara uğrama ihtimalidir. Başka bir açıklama ile piyasa riski, sahibi olunan enstrümanların alım

⁴⁵ TBB, 2007, Piyasa Riski Ölçümü - https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/piyasa_riski_olcumu.pdf

ve satım, pozisyon taşıma, faiz oranı, döviz piyasası veya mal piyasasında fiyat değişikliğine uğramasıdır.

Dört farklı piyasada alınan pozisyonlarda meydana gelen değişiklikler sonucu ortaya çıkan risk türüdür. Bu piyasalar, faize duyarlı borçlanma araçları, kur, mal fiyatları ve hisse senedi fiyatlarıdır. Bu dört pazarda meydana gelecek değişiklikler bankaların pazarlanabilir finansal araçlarının fiyatlarını ve üstlendikleri riski etkileyecektir.

Piyasa Riskine İlişkin Tanımlar

Likidite Riski: Likidite; işletmenin borcunu vadesi gelen zamanda ödeyebilme gücünü, likidite riski ise; bankanın ödeme zamanı gelen mevduat ve diğer yükümlülüklerini karşılamaya yetecek kadar nakit bulunmamasından doğacak olan riski ifade etmektedir.

Kur Riski: Yabancı para cinsinden olan borç ve alacakların Türk Lirası karşısında oluşan değer değişimlerinden doğan muhtemel zarardır. Bu risk gelişmekte olan ülkelerin döviz piyasalarında sık yaşanan dalgalanmalar nedeniyle bankacılık sistemi üzerinde bir tehdit oluşturmaktadır. Ayrıca bir bankanın döviz pozisyonunda mevcut yabancı paraların paritelerinin değişiminden doğan zarar ihtimali nedeniyle bankalar parite riski ile de karşılaşmaktadırlar.

Hisse Senedi Pozisyon Riski: Finansal dalgalanmalarında etkisi ile bankaların hisse senedi pozisyonlarında zarara uğrama ihtimalidir.

Faiz Oranı Riski: Faiz oranlarındaki hareketler nedeni ile bankanın pozisyon durumuna bağlı olarak zarara uğrama ihtimalidir. Faiz oranı riski 2 şekilde sınıflandırılmaktadır:

– **Yeniden Fiyatlama Riski:** Aktif ve pasif kalemlerin vade ve yeniden fiyatlama zamanlarının farklılaşmasından kaynaklanan faiz oranı riskidir.

– **Spesifik Risk:** Getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş finansal araçlardan veya hisse senetlerinden oluşan pozisyonlarda, piyasadaki dalgalanmalara bağlı olmadan, bu

pozisyonları oluşturan finansal araçları ihraç veya garanti eden ve ödeme yükümlülüğünü üstlenen kuruluşların mali bünyelerinden kaynaklanabilecek sorunlar nedeniyle meydana gelebilecek zarar riskidir.

2.4.1.3. Operasyonel Risk

‘Operasyonel risk: İçsel sürecin başarısız ve yetersiz olmasından, sistemlerden, personellerden yada dışsal olaylardan doğan risktir. Banka çalışanlarının kurallara uygun çalışmaması, banka bilgi sistemlerinde doğabilecek olumsuzluklar, banka dışı üçüncü kişiler tarafından yapılan sahtekarlıklar, doğal afet, terör olayları gibi nedenlerden kaynaklanabilecek zarara uğrama ihtimalidir.’⁴⁶

Operasyonel risk sermaye gereksinimi ölçümü için düzenlemede 3 yöntem vardır;

- Temel Gösterge Yaklaşımı’nı kullanan bankalar operasyonel riskleri için son üç yılın brüt gelirlerinin pozitif olanlarının ortalamalarının belirli bir oranı kadar sermaye ayırmak zorundadır. Yıllık brüt gelirin sıfır veya negatif olduğu herhangi bir yıl ile ilgili rakamlar, ortalamanın hesaplanmasında pay ve paydanın dışında tutulması gerekmektedir.

- Standart Yaklaşım’da bankaların aktiviteleri 8 faaliyet koluna ayrılmıştır. Her bir faaliyet kolu için sermaye gereksinimi, brüt gelirin o faaliyet kolu için belirlenmiş bir katsayı ile çarpılmasıyla hesaplanmaktadır.

Faaliyet kolları itibariyle aşağıdaki tabloda betaların değerleri şu şekildedir:

⁴⁶ Bankacılar Dergisi, Sayı 58, 2006 Operasyonel Risk

https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/operasyonel_risk.pdfsyf:97

Tablo 11. Standart Yaklaşımına Göre Faaliyet Kolları Beta Katsayıları

Faaliyet Kolları	Beta Katsayıları %
Kurumsal Finansman	18
Alım Satım Faaliyetleri	18
Perakende Bankacılık	12
Ticari Bankacılık	15
Ödemeler ve Takas Hizmetleri	18
Temsilcilik Hizmetleri	15
Varlık Yönetimi	12
Aracılık Hizmetleri	12

Kaynak: <https://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>

• *Alternatif Standart Yaklaşım*, Standart Yaklaşımın bir alt koludur. Bu yaklaşımda Ticari Bankacılık ve Perakende Bankacılık faaliyet kolları için brüt gelir yerine o faaliyet kolundaki bilanço rakamları “ $m(=0,035)$ ” sabit katsayısı ile çarpılması sonucunda bulunan tutarlar brüt gelir rakamının yerine konulacaktır. Bu tutarlar ilgili faaliyet kolları için belirlenmiş ve yukarıdaki tabloda yer alan Beta katsayıları ile çarpılarak sermaye yükümlülüğüne esas rakam bulunacaktır.

• *Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları*: Basel II düzenlemelerinde bu yöntemin uygulanabilmesi için olması gereken kriterler belirlenmiş fakat hesaplama ile ilişkin bir zorunluluk getirilmemiştir. Bankalar gerekli kriterleri yerine getirmek ve denetim otoritesinden izin almak koşulu ile kendi modellerini kurabileceklerdir.

• *Gelişmiş ölçüm yaklaşımları için gerekli kriterler*;

– Yönetim Kurulu ve Üst Düzey Yönetim, operasyonel risk yönetimi çerçevesinin gözetiminde aktif olarak yer almalıdır.

– Operasyonel risk yönetimi sistemi bankanın yapısına uygun oluşturulmalı ve doğru bir şekilde uygulanmalıdır.

– Banka ana faaliyet kollarında söz konusu yaklaşımı kullanırken yeterli veriye sahip olmalıdır.

– Düzenlemede ortaya konan kriterlere göre bankalar içsel zarar verilerini izlemelidir.

– Yasal sermaye hesabı için kullanılan ve içsel olarak üretilen operasyonel risk ölçümleri, asgari beş yıllık içsel zarar verisine dayanmalıdır. Banka ilk olarak gelişmiş ölçüm yaklaşımlarını kullanmaya başladığında üç yıllık tarihi veri kabul edilebilecektir.

2.4.2. Blok 2. Denetim Otoritesinin Gözden Geçirilmesi

Denetim otoritesinin gözden geçirilmesi olan 2. Bloğun amacı bankaların risk yönetimlerinin iyileştirmelerini sağlamak ve yeni teknikler geliştirmeleri için bankaları teşvik etmektir.

Denetim otoritesinin gözden geçirilmesi sürecinde amaçlanan, bankaların taşıdıkları bütün riskler için yeterli sermayeye sahip olmalarını sağlamak ve risk yönetiminde daha kapsamlı yöntem geliştirerek bunları kullanmalarını sağlamaktır. Denetim otoritesi bankaların risklerine karşılık gelen sermaye ihtiyaçlarını nasıl ölçtüklerini değerlendirerek gerekli durumda müdahalede bulunacaktır.

Denetim otoritesinin gözden geçirilmesi ile ilgili olarak 4 temel prensip belirlenmiştir;

– ‘Prensip 1: Bankaların içsel sermaye değerliliğini değerlendirmesi ve sermayenin seviyesini korumak için bir sermaye stratejisi benimsemesi,

– Prensip 2: Denetim otoritesinin bankanın ekonomik sermaye yeterliliği konusundaki değerlendirmelerini incelemesi ve bankanın tüm risklerini birlikte değerlendirerek yasal sermaye yeterliliğini değerlendirmesi,

– Prensip 3: Bankanın asgari yasal sermayenin üzerindeki bir sermaye ile faaliyette bulunması,

– Prensip 4: denetim otoritesinin bankanın sermayesindeki aşınmayı önceden belirleyerek erken müdahalede bulunması.’⁴⁷

⁴⁷BDDK – 2005 – Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme– II. Yapısal Blok
https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/1279MM_ThreePillar_of_oprisk.pdf

Prensip 1

Bankalar, belirlenen içsel sermaye hedeflerinin güçlü temellere dayandığını, bu hedeflerin kapsamlı bir risk profili ve mevcut faaliyet düzeni ile tutarlı olduğunu göstermelidir. Bankayı olumsuz etkileyebilecek olası olayları veya piyasa koşullarında oluşabilecek olumsuzlukları gösteren ileriye dönük stres testleri uygulamalıdır. Banka yönetimi, bankanın karşı karşıya kaldığı riskler için asgari sermayenin bulundurulması konusunda asıl sorumluluğu üstlenmektedir.

Bu sürecin beş önemli maddesi bulunmaktadır. Bunlar;

- Üst yönetimin ve yönetim kurulunun gözetimi,
- Güvenilir sermaye değerlendirmesi,
- Kapsamlı risk değerlendirilmesi,
- İzleme ve raporlama,
- İç kontrol sistemi tarafından kontrolden geçirilmesi.

Yönetim Kurulu ve Üst Yönetimin Gözetimi

Banka yönetim kurulu, bankanın ne kadar risk üstlenebileceğini belirlemekle sorumludur. Banka yönetiminin çeşitli risklerin değerlendirilmesi için bir çerçeve oluşturmasını, bankanın risk ve sermaye düzeyini ilişkilendiren bir sistem geliştirilmesini ve iç politikalar ile uyumun izlenmesi için bir metot kurulmasını sağlamalıdır.

Güvenilir Sermaye Değerlendirmesi

Güvenli sermaye değerlendirilmesinin temel unsurları sayılan maddelerden oluşmaktadır:

- Bankanın tüm risklerinin tanımlanması, ölçülmesi ve raporlanmasını sağlayacak strateji ve prosedürler.
- Sermayenin risklilik düzeyi ile ilişkilendiren bir süreç.

- Bankanın planlarını ve stratejilerini dikkate alarak sermaye yeterliliği hedeflerini riskler ile ele alan bir süreç.
- Tüm yönetim sürecinin bütünlüğünü sağlayan iç kontrolleri ve teftişleri içeren bir süreç.

Risklerin Kapsamlı Olarak Değerlendirilmesi

Bankaların karşılaştığı bütün önemli riskler sermaye değerlendirmesi durumunda göz önünde bulundurulmalıdır. Komite bütün risklerin tam olarak ölçülemeyeceğini kabul etmektedir. Aşağıda yer alan bütün riskleri kapsamayan risk tutarları değerlendirmede önem arz etmektedir.

Kredi Riski: Bankalar, kredi riskini portföy seviyesinde olduğu gibi; tek tek borçlu veya karşı taraf seviyesinde değerlendirebilecek yöntemlere sahip olmadıkları. Karmaşık bankalarda Kredi riski açısından değerlendirilen sermaye yeterliliği 4 konuyu kapsamalıdır. Bunlar; risk derecelendirmesi sistemleri, menkul kıymetleştirmeler, portföy analizi, büyük krediler, kredi türevleri ve risk yoğunlaşmalarıdır.

Operasyonel Risk: Operasyonel riskin yönetilmesinde meydana gelen bir başarısızlık, bankanın risk/getiri profilinin yanlış ifade edilmesi ile sonuçlanabilmekte ve bankanın büyük zararlar ile karşılaşabilmesine neden olabilmektedir. Bankalar operasyonel riskin yönetiminde bir standart oluşturmalı ve bu standart kapsamında sermaye yeterliliğini ele almalıdırlar. Bu standartta, operasyonel riskin tanımı, değerlendirilmesi, izlenmesi, kontrol edilmesi gibi yaklaşımların ana hatları gösterilmelidir.

Piyasa Riski: Bu değerlendirme, genelde bankanın kendi Riske Maruz Değer ölçümüne veya standart yaklaşımına dayanmaktadır. Alım satım fonksiyonunu desteklemek için sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesinde stres testlerinin yapılmasına önem verilmektedir.

Bankacılık İşlemleri Faiz Oranı Riski: Ölçüm süreci, bütün faiz oranı pozisyonlarını yeniden fiyatlama ve vade verilerini hesaba katmalıdır. Kullanılan ölçüm

sisteminin cinsi veya karmaşıklık seviyesi dikkate alınmaksızın banka yönetimi sistemin tamlığını ve yeterliliğini sağlamalıdır.

Likidite Riski: Likidite, her bankanın faaliyetinin devamlılığı için büyük bir öneme sahiptir. Her bankanın, likidite riskini ölçmesi, izlemesi ve kontrol etmesi için yeterli bir sisteme sahip olması gerekmektedir. Bankalar likidite profilleri ve faaliyet gösterdikleri piyasanın likiditesini de göz önüne alarak sermaye yeterliliklerini değerlendirmelidir.

İzleme ve Raporlama

Banka, risk tutarlarını izlemek ve raporlamak için bir yöntem oluşturmalı ve bu sistem sayesinde bankanın değişen risk profilinin sermaye gereksinimini nasıl etkilediğini görebilmektedir. Bankanın yönetim kurulu düzenli bir şekilde bankanın risk profili ile sermaye gereksinimine ilişkin raporlar almalıdır.

İç Kontrol Sistemi Tarafından Kontrolden Geçirilmesi

‘Yönetim kurulu düzenli olarak bankanın iç kontrollere ilişkin sisteminin bankanın faaliyetlerinin düzenli ve basiretli bir şekilde yürütülebilmesini sağlamaya yeterli olduğunu incelemeli ve doğrulamalıdır.

Banka, risk yönetimi sürecinin doğruluğunu, tamlığını ve uygunluğunu sağlamak amacıyla bu süreçleri düzenli olarak incelemelidir.⁴⁸

Dokümanda iç kontrol tarafından gözden geçirilmesi gereken alanlar aşağıdakileri içermelidir;

- Bankanın sermaye değerlendirme sürecinin, banka faaliyetleri ile uyumu,
- Büyük risk tutarlarının ve risk yoğunlaşmasının tanımı,
- Bankanın değerlendirme sürecinde veri girişlerinin doğruluğu,
- Değerlendirme sürecinde kullanılan senaryoların uygunluğu ve geçerliliği,
- Varsayımların ve girdilerin analizi ile stres testleri olarak sayılmıştır.

⁴⁸BDDK – 2004 – Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) – İç Kontrol Sistemi Tarafından Kontrolden Geçirilmesi
https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/1245Pillar2-Turkce-son_000.pdf

Prensip 2

‘Denetim otoriteleri, bankaların içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini de incelemeli ve değerlendirmelidir. Denetim otoritesi bu süreçten tatmin edici sonuç elde edemediğinde gerekli tedbirleri almalıdır.’⁴⁹

Denetim otoriteleri, bankaların sermaye yeterliliğinin yasal sınırların altına düşmesini önleyecek erken müdahaleleri yapmalıdır. Denetçiler bir bankanın denetim kurallarının gereksinimlerini karşılayamadığını tespit ederler ise başka seçenekler uygulayabileceklerdir. Bunlar ise; bankanın takibinin yoğunlaştırılması, temettü ödemelerinin kısıtlanması, sermaye yeterlilik yapılandırma planı hazırlanması, sermaye artırımında bulunulmasını kapsamaktadır.

Prensip 3

‘Denetim otoriteleri, bankaların asgari yasal sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır.’⁵⁰

Prensip 4

‘Denetim otoriteleri, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Sermayenin korunamadığında veya tekrar yerine konulamadığında bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir.’⁵¹

⁴⁹BDDK – 2004 – Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) a.g.e. syf:5

⁵⁰BDDK – 2004 – Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) a.g.e.syf:7

⁵¹BDDK – 2004 – Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) a.g.e. syf:8

Denetim Otoritesinin Gözden Geçirilmesi Sürecinde Dikkat Edilecek Temel Konular

Bu konular doğrudan Prensip 1 kapsamında belirtilmemiş temel riskleri ve denetim otoritelerinin Prensip 1'in bazı koşullarının uygun biçimde fonksiyon göstermesini hedeflemek amacı ile gerçekleştirdikleri değerlendirmeleri içermektedir.

Bankacılık İşlemlerindeki Faiz Oranı Riski

Bankacılık işlemlerindeki faiz oranı riskinin sermaye ile desteklenmesi gereken, önemli bir risktir. Bankaların piyasa riski kapsamına giren enstrümanlar dışındaki hesaplara ait faiz oranı riski sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında dikkate alınmamakla birlikte, iyi yönetilmediği takdirde olumsuz sonuçlar doğurabilmekte ve sermaye ihtiyacı yaratabilmektedir. Bu nedenle bankaların tüm faiz oranı risklerini hesaplayarak sermaye ihtiyaçlarını tespit etmeleri ve gerekirse fazladan sermaye bulundurmaları gerektiği belirtilmektedir. Denetim otoriteleri de bu çerçevede bankaların bu risklere yönelik sermaye artırımlarını veya risklerini azaltmalarını isteyebilecektir.

Operasyonel Risk

Operasyonel riskin ölçülmesi için kullanılan yöntemler olan Temel Gösterge Yaklaşımı ve Standart Yaklaşımında kullanılan brüt gelir, operasyonel risk için yaklaşık bir göstergedir ve bazı durumlarda operasyonel risk için gerekli sermayeyi olması gerekenin altında ölçümleyebilmektedir. Denetim otoritesi, benzer bankaların operasyonel risklere karşı belirlediği sermaye ihtiyacıyla karşılaştırarak bankaların operasyonel riskler için ayırdığı sermaye miktarına müdahale edebilecektir.

Kredi Riski

Bankalar içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımın bir parçası olan kredi riski, stres testlerinin sonuçlarına göre uygun düzeyde yeterli sermaye bulundurulmalıdır. Düzenleme, bankaların sermaye gereksinimlerini düşürmek amacı ile kredi riskini; garanti, teminat veya kredi türevleri ile değiştirmelerine olanak sağlamaktadır. Bankalar, kredi risklerini düşürmek için kredi riskini azaltıcı yöntemler kullanırken ortada olmayan başka riskler

doğurabilmektedir. Bu riskler ile denetim otoritesi ilgilenecek olup; yasal risk, dokümantasyon riski veya likidite riskidir.

Denetim otoriteleri bankalardan bu riskleri kontrol etmeleri için yazılı olarak bir kredi riski azaltma politikaları ve süreçleri oluşturmalarını isteyebileceklerdir. Denetim otoriteleri bu politikaların süreçlerin uygunluğunu yeterli bulmaz ise, bankalardan düzeltici işlemler yapmalarını veya bu risklere karşı ilave sermaye ayırmalarını isteyebilmektedir.

Bankaların, kredi riski yoğunlaşmalarını takip eden stratejileri, kontrolleri ve sistemleri olmalıdır. Bankaların kredi riski yoğunlaşmasını yönetebilmesi için açık bir doküman hazırlanmalı ve bu dokümanda kredi riski yoğunlaşmasının tanımını ve nasıl hesaplandığını içermelidir. Bu hesaplamalara sınırlar konulup bu sınırlar, bankanın sermayesi ile toplam varlıkları veya toplam risk seviyesiyle bağlantılı olarak tanımlanmalıdır.

Denetim otoriteleri kredi riski yoğunlaşmasının büyüklüğünü, nasıl yönetildiğini değerlendirmelidir. Bankanın kredi riski yoğunlaşmasından meydana gelen riskleri yeterli düzeyde yönetilmediği zamanlarda gerekli önlemleri almalıdır.

2.4.3. Blok 3 Piyasa Disiplini

‘Basel Komitesi, Uzlaşmayı uygulayan bankalar için kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerinin getirilmesi açısından üçüncü yapısal blok gerekçesinin yeterince güçlü olduğu inancındadır. Denetim otoritelerinin bankaları bu tür bilgilendirme yükümlülüklerine tabi tutmakta kullanabilecekleri bir dizi yöntem bulunmaktadır. Bilgilendirme yükümlülüklerinden bir kısmı yasal sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında belirli yöntemlerin kullanılabilmesi veya belirli finansal araç ve işlemlerin tanınması açısından yeterlilik ölçütünü oluşturacaktır.’⁵²

Üçüncü Blok olan Piyasa Disiplininin hedefi, Asgari Sermaye Yükümlülüğü (Blok 1) ve Denetim Otoritesinin Gözden Geçirilmesi (Blok 2)’nin tamamlayıcısı olmasıdır.

⁵²TBB – 2006, Bankacılar Dergisi, Sayı 58 – Basel II Üçüncü Yapısal Blok – Piyasa Disiplini Raporlama Kapsamıyf:113

Komite piyasa katılımcılarının uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak olup piyasa disiplinini bir çok açıklama gereklilikleri oluşturarak güçlendirmeye çalışmaktadır.

Bankaların açıklamaları, üst yönetim ve yönetim kurulunun riskleri değerlendirme ve yönetme tarzları ile tutarlı olmalıdır. Bankalar Blok 1’de karşılaştıkları risklerin ölçümünde ve dolayısıyla sermaye gerekliliğinde belirli yaklaşım ve yöntemler kullanılmaktadır. Komite, bu çerçeveye dayanılarak kamuya yapılacak açıklamaların, bir bankanın maruz kaldığı riskleri ile ilgili bilgilendirmede etkin bir araç olduğuna inanmaktadır.

İstisnai durumlar dışında üçüncü blokta ortaya konan bilgi ve açıklamalar 6 aylık dönemler itibariyle kamuya açıklanmalıdır. Yıllık finansal tablolardaki bilgiler genelde denetimden geçmiş olup bunlara dayalı olarak çıkarılan ek bilgiler denetimden geçirilip tutarlı olmalıdır. Otoriteler talep etmediği sürece, dış denetçiler tarafından denetlenmesi istenmemektedir. Bankanın risk yönetim amaç ve politikaları, raporlama sistemleri ve tanımlar hakkında genel bir özet sağlayan niteliksel açıklamalar yıllık olarak da yayımlanabilecektir. Yüksek risk duyarlılığının tespit edilmesi, sermaye piyasalarında daha sık raporlama eğilimi durumlarında uluslararası düzeyde aktif büyük bankalar ve diğer önemli bankaların ana sermayeleri ile toplam Sermaye Yeterlilik Rasyoları’nı ve bunların bileşenlerini 3’er aylık dönemlerde açıklamalıdır. Ayrıca risk tutarları veya diğer hususlarla ilgili bilgilerin kısa sürede değişim gösterme eğiliminde olduğu durumlarda üç ayda bir açıklanmalıdır.

Bankaların yönetim kurullarınca onaylanmış resmi bir kamuyu aydınlatma politikalarına sahip olmaları gereklidir. Bu politikada açıklanacak bilgileri belirlemek için kullandıkları yaklaşımları ve bilgilendirme süreçlerini iç kontrol mekanizmaları ile tanımlamaları gerekmektedir. Ayrıca bankalar açıklanan bilgilerin geçerliliğini sağlamak için bu açıklamaların uygunluğunu değerlendiren bir sürece de sahip olmalıdır.

3. Blok, uzlaşının uygulandığı en üst seviyedeki konsolide grup bazında uygulanacaktır. Grup içerisinde yer alan bankalar bazında ayrı ayrı açıklama yapılması

zorunlu değildir. Ancak toplam ve ana sermaye rasyolarının açıklanması bu konuya istisna teşkil etmektedir.

Basel II'nin son blok yapısı olan piyasa disiplini; bankaların daha dürüst ve en önemlisi şeffaf raporlar vermesini amaçlamakta olup birinci ve ikinci blokların tamamlayıcısı niteliğindedir. Aslında her blok bir piyasa disiplinini içermektedir. Piyasa disiplininin sağlamış olduğu kural ile şeffaflıklarını öne süren bankalar kendi bilgilerini, sermaye yeterliliğini, risk raporlarını sunarak bu durumu somutlaştırmıştır.

Bankalar kendi aralarında analiz yapabilmeleri bu blokla gerçekleştirilmiş, piyasaya girecek olan katılımcıların riskleri analiz etmeleri ve bu analize göre adım atmaları sağlanmıştır.

2.4.4. Türkiye'nin Basel II'ye Uyum Süreci

Basel II'ye ait son metnin, 2004 yılının Haziran ayında yayınlamasının ardından yeni bir yol çizilmesi ihtiyacının doğuşu ile birlikte BDDK bu yolun oluşturulmasına yönelik çalışmalarına başlamıştır.

BDDK'nın Basel II'ye verdiği büyük önem sonucunda, BDDK yetkilileri ile çeşitli bankaların risk yönetiminden sorumlu üst düzey yöneticilerinin katılımı ile TBB bünyesinde “Basel II Yönlendirme Komitesi” kurulmuştur.

Komite ayda bir kez toplanmakta ve Basel II'ye geçiş sürecine yönelik çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bunun yanında Basel II'ye ilişkin hususlarda koordinasyon sağlamak ve karşılıklı kararlar almak üzere; Hazine Müsteşarlığı, TCMB ve SPK'nın katılımı ile BDDK bünyesinde faaliyet gösteren “BDDK Koordinasyon Komitesi” kurulmuştur. Ayrıca BDDK bünyesinde oluşan ve teknik konularda çalışmalar yürüten Basel II Proje Komitesi ve Risk Odaklı Denetim Komitesi çalışmalarına devam etmektedir.

‘Basel II bazı alanlarda denetim otoritelerine ulusal tercihler doğrultusunda hareket edebilme olanağı sunmaktadır. Bu alanlar, Basel Komitesi tarafından Temmuz

2004 tarihinde yayımlanan “Basel II’nin Uygulanmasında Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar” başlıklı dokümanda listelenmiş bulunmaktadır.⁵³

Finansal kesimdeki istikrarın gerçekleştirilmesi, ekonomik büyümenin önemli bir koşuludur. Nitel ve nicel bir takım koşulların bir araya gelmesi ile sağlam ve istikrarlı bir bankacılık sektörü sağlanmaktadır. Yeni Uzlaş ile söz konusu unsurlar bir araya getirilmiş, bankacılık sektörünün ve buna bağlı olarak Türkiye’nin makroekonomik istikrarına katkıda bulunulması, bankacılık sistemindeki risklerin daha iyi yönetilmesi ile gerçekleştirilebilecektir. Yeni Uzlaş ile etkilenecek temel birimler; bankalar, şirketler, KOBİ’ler, denetim otoriteleri ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarıdır.

2.4.5. Basel I ile Basel II Arasındaki Farklılıklar

- ‘Basel-I’de yer alan, kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesi prensibine dayanan “kulüp kuralı (club rule)” Basel-II ile birlikte kaldırılmaktadır.

- Basel-II’de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel-II’de yer alan bazı yöntemler bağımsız derecelendirme şirketleri (Standard&Poors, Fitch, Moodys, vb.) tarafından verilen derecelendirme notlarını kullanırken, bazı ileri yöntemlerde -bankacılık denetim otoritesi iznine tabi olmak üzere- bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınmaktadır.

- Basel-I’de sadece kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır. Basel-II’de ise bu risklere ilaveten operasyonel risk sermaye yükümlülüğü de eklenmiştir. Basel-II’de operasyonel risk, yetersiz veya aksayan iç süreçler, insanlar ya da sistemler ya da harici olaylar sonucu ortaya çıkan zarar riski olarak tanımlanmakta (örneğin zimmet, deprem, bilgi işlem arızası sonucu ortaya çıkan zararlar) ve bankalardan bu riskleri için de sermaye bulundurmaları istenmektedir.

- Basel-II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisini

⁵³BDDK – 2005 – Basel II’ye Geçiş Yol Haritasına İlişkin BDDK Başkanı Sayın Tevfik BİLGİN’in Konuşma Metni
https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1323baskan_sunum.pdf syf:11

değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir.

- Basel-II kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin olarak Basel-II'ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir. Bu husus Basel-I'de yer almamaktadır.⁵⁴

2.5. Basel III Düzenlemeleri

Dünyanın yüzleştiği en büyük finansal krizlerden birisi olan küresel kriz sonucunda; 'Eylül 2008'de Lehman Brothers'ın iflasını duyurması, ABD'deki büyük yatırım bankalarının banka holding şirketlerine dönüştürülmesi, Fannie Mae ve Fredi Mac'in ulusallaştırılması, AIG'in çöküşün eşiğine gelmesi, Fortis'in parçalanması ve satılması, İzlanda'nın en büyük ticari bankasının ardından ülkenin bankacılık sisteminin çökmesi kriz durumları için yeterince önlemin alınmadığını ve mevcut sistemin ciddi eksiklikler içerdiğini göstermiştir.⁵⁵

Bu gelişmeler, gelecekte karşılaşılabilecek olası krizlere karşı finansal sistemin daha dirençli olmasını sağlamak amacıyla ekonomiyi düzenlemenin gerektiği, sermaye kalitesinin artırılması, likidite yapısı, ekonomik döngünün dikkate alınması ve sermaye yükümlülüğünün artırılması gibi hususların yeniden ele alınmasını gerekli kılmıştır. Basel III kriterleri ile ilgili yeni düzenleme çalışmaları 2009 yılında G-20 ülkeleriyle gerçekleştirilen toplantı ile başlayıp, Eylül 2010 tarihinde yapılan reform ve çalışmalar sonrasında Basel Komitesi tarafından kamuoyuna sunulmuştur.

Basel III kriterleri ile ulaşılmak istenen hedefler;

- Finansal ve ekonomik krizlere karşı bankacılık sektörünün dayanıklılığının artırılması,
- Risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi,
- Bankaların kamuya açıklamaları gerekli olan bilgilerin şeffaflığının artırılması,

⁵⁴ BDDK – 2005 – 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (BASEL-II)

https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/125010_soruda_basel-ii.pdf syf:2

⁵⁵ Gürel. E., Bulgurcu Gürel. E. A., Demir. N., - 2012 –**Basel III Kriterleri** – BSAD – Cilt 1, Sayı 3-4
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/58/1639/17543.pdf>

- Mikro bazda yapılan düzenlemelerle bireysel bankaların dayanıklılığının, makro bazda ise finansal sistemin krizlere karşı direncinin artırılmasıdır.

Basel III ile Basel II düzenlemelerine baz eklemeler yapılmıştır. Yukarıda verilen hedeflerin gerçekleştirilmesi için;

- Bankaların asgari sermayelerinin nicelik olarak yükseltilmesi, niteliğinde ise değişikliklere gidilmesi,
- Risk bazlı olmayan bir asgari sermaye standardına geçilmesi,
- Asgari olarak bulundurulması gereken sermayenin ekonominin içinde bulunduğu döneme göre arttırılabilmesi veya azaltılabilmesi,
- Bulundurulması gereken asgari likidite oranları ile ilgili düzenlemeler,
- Alım ve satım hesaplarına ait sermaye yeterliliği hesaplamalarının değiştirilmesi,
- Karşı taraf kredi riskinin hesaplamalarının değiştirilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır.

Basel III, Basel II’de olduğu gibi asgari sermaye gereksinimi hesaplamalarını tamamen değiştiren komple yeni bir düzenlemeden ziyade, küresel krizde gözlemlenen eksiklikleri ortadan kaldırmak için ek düzenleme niteliğindedir.

Bahsedildiği gibi en önemli kriter sermaye yükümlülüğü olmuştur. Bankaların yaşadıkları riskler sermaye ile doğru orantılı bir şekilde hareket etmelidir.

BIS tarafından uygulamaya konulan eklemelerin Basel III adı altında yayımlanması, Basel II’yi tamamen ortadan kaldırmak için değildir. Finansal düzenlemeler de önemli bir parça olan Basel III, tek önemli parça değildir. parçası değildir.

Basel III ile birlikte;

- Sınır ötesi bankacılık kurallarının geliştirilmesi,
- Etkin bankacılık denetiminin yeniden gözden geçirilmesi ve standart denetim uygulamalarının geliştirilmesi kuralları da düzenlenmiştir.

Basel III düzenlemeleri ile adlandırılan ve uygulamada gerçekleşen değişiklikler aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

- Sermayenin Niteliğinin Arttırılması: Sermaye kalemlerinin daha kaliteli, ödenmiş sermaye veya hisse senedi özelliği taşıyan kalemlerden oluşmasını sağlamaktır. Ana sermaye bünyesinde ödenmiş sermaye kaleminin kalması sağlanmış, imtiyazlı hisselerle karşılık gelen sermaye miktarının hesaplama esnasında ana sermayeden düşülmesi söz konusu olmuştur.

- Sermayenin Niceliğinin Arttırılması: Sermaye rasyolarını oransal olarak arttırılması, olası kriz durumlarında zararı minimum seviyelere indirebilecektir. Çekirdek sermaye oranı, ana sermaye ve toplam yasal sermaye oranları kademeli olarak arttırılacaktır. Bu kapsamda çekirdek sermaye oranı %7, ana sermaye oranı %8,5 olarak tespit edilmiştir. Ancak birinci kuşak sermaye oranının %8,5 seviyesi bir asgari seviye olmaktan ziyade bankaların kar dağıtımı gibi konularda rahat hareket etmeleri için gerekli düzey olmaktadır.

- Sermaye Tamponu: Sermaye rasyolarına ek olarak olası krizlere karşı direnci arttırmak için tamponlar oluşturulmaktadır.

Sermaye Koruma Tamponu → %2,5

Döngüsel Sermaye → %0 - %2,5

- Kaldıraç Oranı: Belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktif toplamı ile sermaye arasında risk bazlı olmayan bir asgari oranın tesis edilmesi belirlenmiştir. Kaldıraç oranı %3 olup kademeli artırım hedeflenmektedir.

- Likidite Rasyoları: Basel II'nin eksikliklerinden olan likidite riski ile ilgili iki adet oran düzenlemelere dahil edilmiştir.

Likidite Karşılama Oranı ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı'nın asgari seviyeleri %100 olmalıdır.

2.5.1. Basel III'ün Getirdiği Temel Yenilikler

Basel III ile gelen temel yenilikler; özkaynaklar, sermayeye ilişkin oranlar, kaldıraç oran ve likidite oran olmak üzere 4 başlık içerisinde incelenmektedir.

Özkaynaklar

- Basel II'de uygulanmakta olan özkaynakların içeriği değiştirilmiştir. Var olan uygulamada olan katkı sermayenin ana sermayenin %100'ünü geçemeyeceğini belirten hüküm ve üçüncü kuşak sermaye uygulaması kaldırılmıştır.

- Çekirdek sermaye oranı, ana sermaye içinde yer alan zarar karşılama potansiyeli yüksek olan unsurlardır. Çekirdek sermaye; ödenmiş sermaye, dağıtılmamış karlar, kar/zarar, diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri toplamı ile bu toplamdan düşülecek değerlerden oluşmaktadır.

- Ocak 2018'den itibaren çekirdek sermayede bir indirim kalemi olarak; finansal kuruluşlara yapılan ve eşik değeri aşan yatırımlar, mortgage hizmetlerini ve ertelenmiş vergi aktifini içeren düzenleyici ayarlar kullanılacaktır. Kademeli olarak 2014'ten başlanmak üzere bu unsurların %20'si, 2015'te %40'ı, 2016'da %60'ı, 2017'de %80'i ve 2018'de %100'ü çekirdek sermayeden indirilecektir.

- Ana sermayenin çekirdek sermaye içerisinde yer almayan veya katkı sermaye içerisinde değerlendirilmeyecek olan sermaye bileşenleri 2013'ten itibaren her yıl %10 düşürülüp, söz konusu unsurlar 10 yıl içerisinde sermaye bileşeni olmaktan çıkarılacaktır.

Sermayeye İlişkin Oranlar

Basel III ile birlikte getirilen düzenlemeler ile asgari çekirdek sermaye oranı 2013 ile 2015 tarihleri arasında kademeli olarak %2'den, %4,5'a, ana sermaye oranı da %4'den %6'ya çıkarılmıştır. Katkı sermaye yeterliliği oranı %2'dir. Birinci kuşak sermaye oranı ise %4'den, %6'ya çıkarılacaktır.

Basel III ile çekirdek sermayeye, birinci kuşak sermayeye ve toplam sermayeye sıralı olarak sermaye koruma tamponu eklenecektir. Eklenen oranın 2016'dan 2019'a

kadar kademeli olarak yükseltilerek, 2019 yılında %2,5 olarak son halini alması amaçlanmaktadır. Sermaye koruma tamponunun sağlanamaması durumunda, bankaların faaliyetlerine olağan olarak devam etmesi ancak bununla birlikte bankaların kar dağıtımına farklı oranlarda kısıtlamalar getirilmesi hedeflenmektedir. Bankaların sermaye koruma tamponu için bulundurdıkları asgari sermayenin, otorite tarafından belirlenen standart orandan düşük olması durumunda, bu iki oran arasındaki farka bağlı olarak kar dağıtımında değişen oranlarda kısıtlamalar yapılması öngörülmektedir.

Ülke şartlarına ve tercihlerine bağlı olarak %0 ile %2,5 arasında değişen döngüsel sermaye tamponu uygulaması getirilmiştir. Sermaye tamponunun, çekirdek sermayeden veya diğer sermaye bileşenlerinden ayrılması gerekmektedir. Hızlı kredi büyümesinin önüne geçilmek için döngüsel sermaye tamponunun ekonominin büyüme hızına bağlı olarak arttırılıp azaltılması gerekmektedir.

Kaldıraç Oran

Kaldıraç oranı, sermayeye ilişkin oranları destekleyici nitelikte basit, anlaşılır olmalı ancak risk bazlı olmamalıdır. Birinci kuşak sermayenin belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınan bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamına bölünmesi ile bulunacak olup 2017'nin ilk yarısına kadar olan zamanda paralel uygulama döneminde, %3 olan oran test edilecektir. Ocak 2018 itibarı ile Birinci Yapısal Blok'a dahil edilecek olan QIS çalışmaları ve paralel uygulama sonuçları da dikkate alınarak kaldıraç oranının son hali verilmiştir.

Likidite Oranları

Likidite Karşılama Oranı ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı Basel III ile birlikte likiditeye ilişkin 2 oran getirilmiştir.

Likidite Karşılama Oran'ının %100 olması gerekliliği, bankanın likit varlıklarının 30 gün içerisinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarına oranlanması ile hesaplanır.

Net İstikrarlı Fonlama Oranı, bankaların orta ve uzun vadeli dönemde pasif yapılarını güçlendirerek daha istikrarlı ve güvenilir bir fonlama sağlamaları için getirilmiştir. Bu oran (mevcut istikrarlı fonlama tutarı/ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama

tutarı) formülü ile hesaplanmaktadır. İstikrarlı fonlama oranının, en az %100 olması gerekmektedir. Mevcut “istikrarlı fonlama tutarı” birinci ve ikinci kuşak sermaye de dahil olmak üzere bankaların pasifinde yer alan kalemlerin vade ve kalitelerine göre belirlenmektedir. “İhtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarı” ise bankaların aktifinde yer alan kalemlerin vadelerine ve kalitelerine göre değişen oranlarda dikkate alınması suretiyle hesaplanacaktır.

2012 ile 2018 yılları arası Net İstikrarlı Fonlama Oranı, 2011 – 2015 yılları arası Likidite Karşılama Oranı gözlem periyodu olarak belirlenmiştir.

2.5.2. Basel III’ün Türk Bankacılık Sektörü’ne Etkileri

Küresel krizin etkileri ile oluşturulan Basel III düzenlemeleri bankacılık sektöründe önemli bir yere sahip olmuştur. Bankalar için riskli olan bireysel bankacılık sektörünün faaliyet riskinde düşüş görülmüş ancak bankacılık sektöründeki işlemlerin maliyeti geçmişe göre oldukça yükselmiştir.

Krizden sonra düzenlenen Basel III düzenlemelerinin hedefi olan bankaların sermaye artırımının yanı sıra modern düzenlemelere de geçilmiş ve yapılan düzenlemelere uyum seviyesi fazlasıyla yüksek olmuştur. Bunun sebebi 2000 Kasım 2001 Şubat krizlerinden olumsuz etkilenilmesidir. Bankaların bu süreçte uyum sağlaması konusunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun da yardımı olmuştur.

Basel III düzenlemelerinin ülkemiz bankacılık sektörüne ve finansına olan etkilerine daha detaylı bakılacak olunursa;

- Ekonomiye daha objektif bir bakış getirecektir.
- OECD ülkeleri arasında olan Türkiye düzenlemelerin de etkisiyle bankacılık sektöründe kamunun sermaye desteğine ihtiyaç duymayan tek ülke olmuştur.
- Bankacılık sektöründeki ekonomik riskin sınırlandırılması olumlu bir etken olmuştur.
- Banka varlıklarını arttırmada etkili olmuştur.
- Disiplinli sistem ile birlikte bankaların ticari kimliklerini pozitif yönde etkilemiştir.

- Alacak ve borçların dikkatli bir şekilde izlenmesi doğacak olan risklerin oranlarını azaltmıştır.

- Bankalar, kredi derecelendirme notuna bakarak daha uygun krediler kullanılabilecek ve duruma göre kredi konusunda daha az risk yaşayabileceklerdir.

Basel III kriterleri Türk Bankacılık Sektörü'nün sermaye konusunda yeterli seviyeye gelmesini sağlamış, nakit seviyesinin yüksekliği, kaldıraç oranın düşürülmesi, iç denetimin kontrollü bir şekilde işlemesi uyum sürecinde zorluluk çıkarmamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEVDUAT BANKALARINDA SERMAYE YETERLİLİK RASYOSU'NUN GELİŞİMİ

Bu bölümde Türk Bankacılık Sektörü'nde 2005-2017 yılları arasında faaliyette bulunan mevduat bankalarının sermaye yeterliliği rasyosu hesaplamalarında yer alan kredi riski, piyasa riski ve son olarak ilave edilen operasyonel risk rakamlarının analizi ile bu rakamlar dikkate alınarak hesaplanan sermaye yeterliliği rasyolarının detaylı analizi yapılmaktadır.

Bilindiği üzere sermaye yeterliliği rasyosunun hesaplanmasında ilk aşamada kredi riski dikkate alınmıştır. İlerleyen yıllarda ilave olarak piyasa riskin de hesaplamaya dahil edilmiştir. Son olarak ise operasyonel risk ilave edilerek, aynı zamanda kredi riskinin hesaplanma sistemi değiştirilmiştir.

Söz konusu rasyonun hesaplanmasında her bir risk ilavesi doğal olarak bankalar açısından ilave özkaynak ihtiyacını gündeme getirmektedir. Bankalar açısından en maliyetli kaynak olarak normal koşullarda özkaynak kabul edilmektedir. Bu çerçevede, analiz döneminde her bir risk grubu için bankalara ait rakamların gelişimi, sektör ortalamasına göre seyri ile yine her bir banka için hesaplanan sermaye yeterliliği rasyosunun sektör ortalaması ile karşılaştırılması devam eden bölümlerde yer almaktadır.

3.1. Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Rasyosunun Gelişimi

Bankalar açısından finansal veriler içinde en önemli verilerden birisi konumundaki sermaye yeterliliği rasyosu, hem banka içi hem de banka dışı taraflara çok önemli bilgi sunmaktadır. Rasyonun ne düşük ne de yüksek olmaması gerekmektedir. Düşük rasyo yetersiz özkaynak karşılığında aşırı üstlenilen riski, yüksek rasyo ise atıl özkaynağı ifade etmektedir.

Analiz dönemindeki Türk Bankacılık Sektörünün yıllar itibariyle özkaynak ve risk ağırlıklı varlıklarına ilişkin veriler aşağıda yer almaktadır.

Tablo 12. Türk Bankacılık Sektörü’nün Özkaynakları ve Risk Ağırlıklı Varlıklarının Gelişimi (Milyon TL)

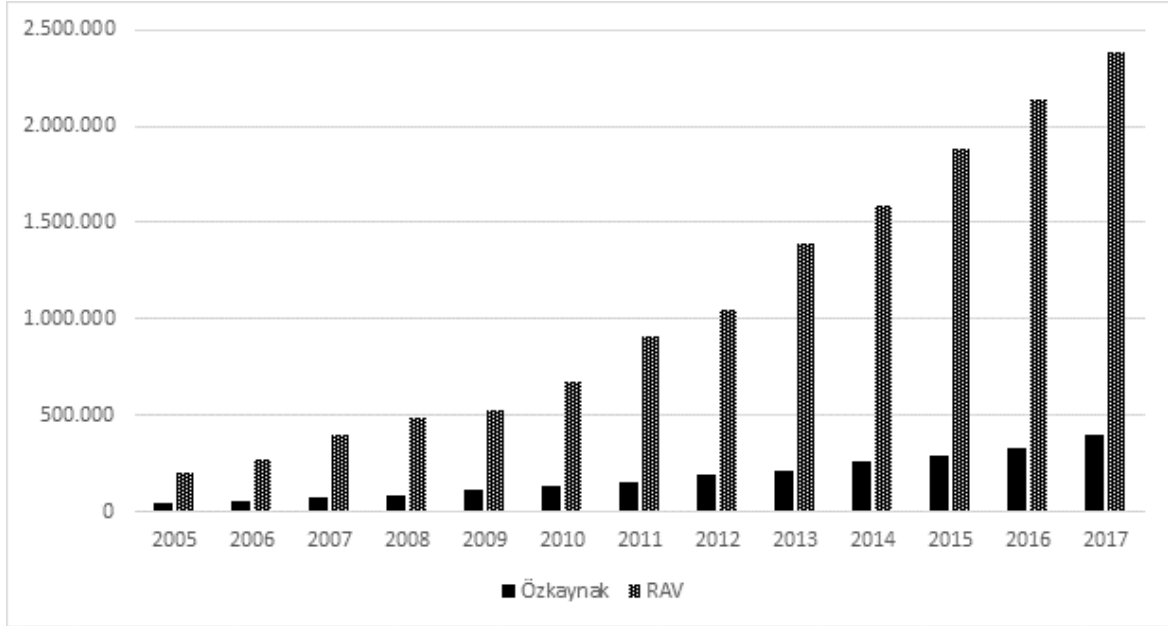
Yıllar	Özkaynak	Değ. %	RAV	Değ. %
2005	47.910		198.303	
2006	58.791	23	267.475	35
2007	75.127	28	393.954	47
2008	88.981	18	490.524	25
2009	110.936	25	530.540	8
2010	132.162	19	670.533	26
2011	151.418	15	907.782	35
2012	188.705	25	1.042.569	15
2013	213.160	13	1.388.664	33
2014	259.620	22	1.585.950	14
2015	292.913	13	1.877.647	18
2016	332.171	13	2.137.499	14
2017	401.248	21	2.382.209	11

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Yukarıdaki tablodaki değerler yıllar itibariyle incelendiğinde, bankacılık sektöründe özkaynak ve risk ağırlıklı varlıklardan yüksek oranlı değişiminin 2007 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Buna karşılık en düşük değişimin gerçekleştiği dönemler özkaynaklarda %13’lük bir oran ile 2013,2015 ve 2016 yılları iken, risk ağırlıklı varlıklarda en düşük değişimi % 8 ile 2009 yılında olmuştur.

Yukarıdaki tabloda yer alan değerlerin grafiksel gösterimi aşağıdadır.

Grafik 1. Türk Bankacılık Sektörü’nün Özkaynakları ve Risk Ağırlıklı Varlıklarının Gelişimi

Sermaye Yeterlilik Oranı, Özkaynak tutarının Risk Ağırlıklı Varlıklar tutarına oranlanması ile bulunması mümkündür. Bu çerçevede sektörün rasyolarının yıllar itibariyle gelişimi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo13.Türk Bankacılık Sektörü’nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nun Gelişimi

Yıllar	SYR %
2005	24,16
2006	21,98
2007	19,07
2008	18,14
2009	20,91
2010	19,71
2011	16,68
2012	18,10
2013	15,35
2014	16,37
2015	15,60
2016	15,54
2017	16,84

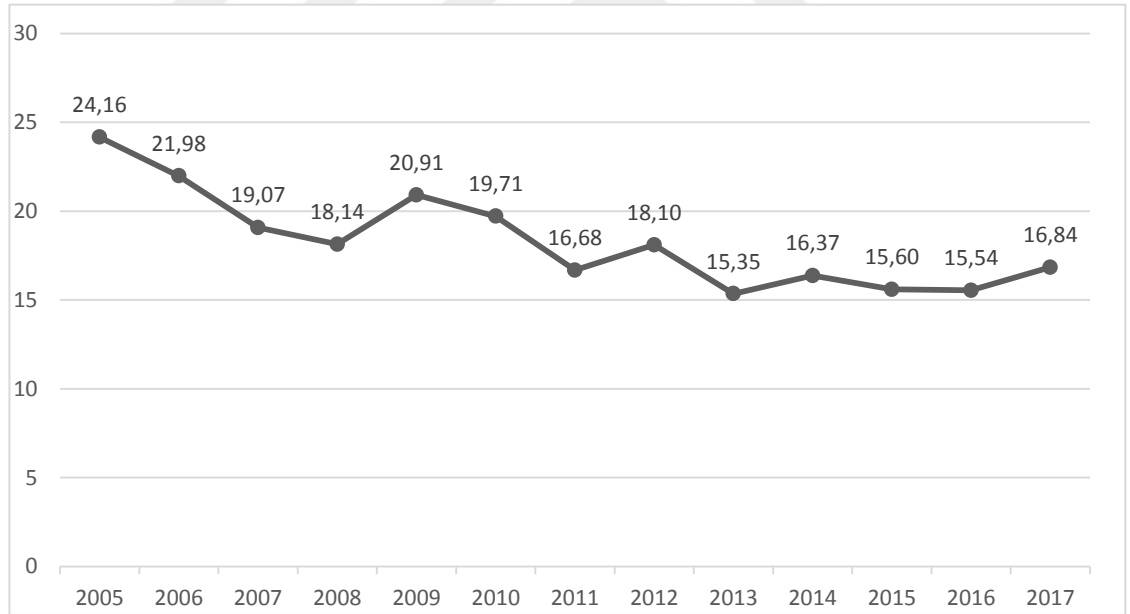
Kaynak:<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

2000 Kasım 2001 Şubat krizlerinden sonra yeniden yapılanan bankacılık sektöründe çok ciddi bir sermaye güçlendirme programı uygulanmıştır. Bu programın uygulanma süresi birkaç yıllık bir dönem almıştır. Gerçekleştirilen yapılandırma ve finansal güçlendirme çalışmalarının olumlu sonuç verdiği görülmektedir. Nitekim, sermaye yeterliliği rasyosu % 24,16 ile 2005-2017 döneminde en yüksek seviyesini yakalamıştır.

Analiz döneminde sermaye yeterliliği rasyosunun en düşük seviyesi ise 2013 yılına aittir.

Yukarıda verilen 2005 – 2017 yılları arasındaki Türk Bankacılık Sektörü'nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun gelişiminin grafiksel gösterimi aşağıda yer almaktadır.

Grafik 2. Türk Bankacılık Sektörü'nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Gelişimi

Analizi döneminin başlangıç yılı olan 2005'te %24,16 olan SYR 2008 yılına kadar düşüş trendindedir. 2008 yılında yaşanan küresel krizin etkisi sermaye yeterlilik rasyosu görülmektedir. Genel olarak sözkonusu rasyonun trendi aşağıda yönlüdür. Bunun temel nedenleri arasında bir taraftan riskler artarken, bankalar tarafından aynı hızla sermayenin güçlendirilememesi olarak ifade edilebilir.

Ülke genelinde artan risk göstergesi olarak kabul edilen kredi temerrüt swapları, bir çok yatırımcı açısından iyi bir gösterge olarak kabul edilmektedir. En basit haliyle alacaklının alacaklarını sigortalama sistemi olarak ifade edilebilir. Ülke CDS primi denildiğinde ise, bir ülkenin aldığı borcun anapara ve/veya faizini zamanında ödememesi riskini belirli bir prim karşılığında başka bir kuruma devretme işlemidir. CDS, Kredi Temerrüt Swabı (Credit Default Swap) ifadesinin kısaltılmış halidir.

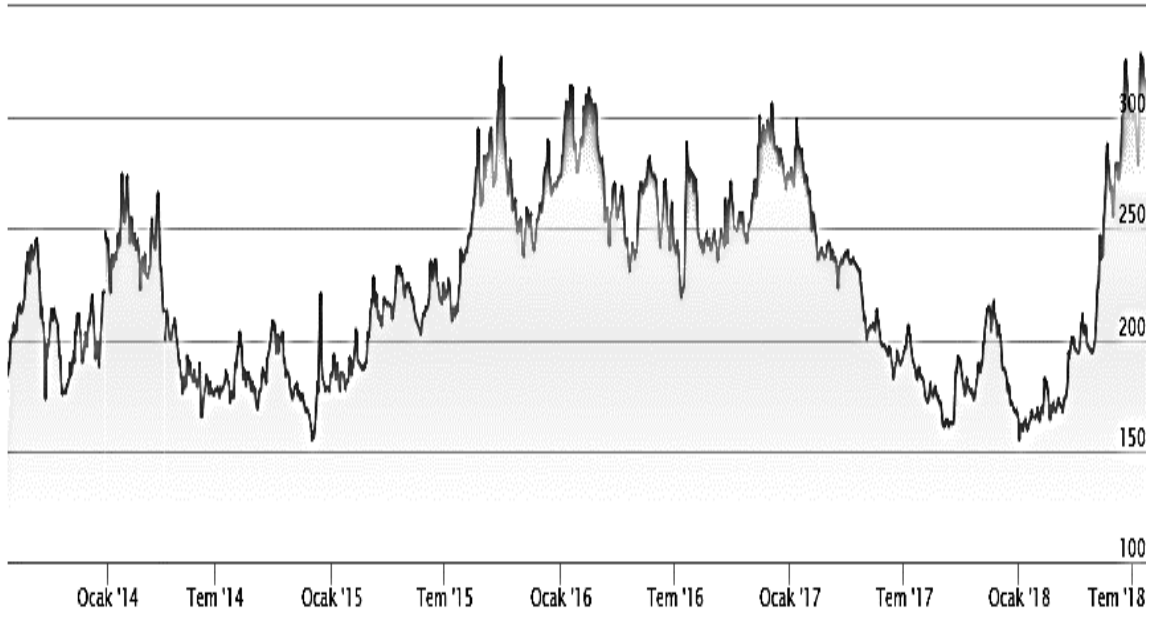
‘Credit Default Swap, CDS (Kredi Temerrüt Takası) kelimesinin kısaltmasından meydana gelmektedir. Borçların ödenmeme riskine karşı sigorta maliyeti olarak tanımlanmaktadır. CDS, elinde tahvil vb. finansal araçlar bulunduran bir kişinin, vade sonundaki alacağının belirli bir bedel karşılığında ödenmeme riskinin ortadan kaldırılmasına yarayan bir enstrümandır.

Günümüzde CDS sadece yapılan tahvil vb. yatırımları sigortalama işleminin ötesinde ülke risklerini açıklayan bir gösterge olarak da kullanılır. Ülke riskleri, sadece ekonomik göstergeler ile olmayıp, mevcut siyasi partilerin ülke içerisinde izlediği çeşitli politikalara göre de değişebilmektedir. Ülkeler için hesaplanan her 100 CDS baz puanı için %1 oranında bir maliyet söz konusudur.⁵⁶

Aşağıda verilen grafik 3’de ulaşılan veriler doğrultusunda 2013 – 2017 yıllarına ait Türkiye’nin CDS (Credit Default Swap) priminin seyri verilmektedir.

⁵⁶Bireysel Yatırımcı – 2014 – Credit Default Swap (CDS) Nedir? CDS Neyi Anlatır?,<http://www.bireyselyatirimci.com/credit-default-swap-cds-nedir/>

Grafik 3. 2013 – 2017 Yılları Arasındaki Türkiye CDS Primi Verileri

Kaynak: <http://www.bloomberght.com/cds/turkiye-cds>

*Yukarıda verilen grafikte 2005 – 2012 verilerine ulaşılamamıştır.

Grafik 3’te verilen değerler yılsonu itibariyle aşağıda yer almaktadır.

- 31.12.2013→244,73
- 31.12.2014→184,44
- 31.12.2015→273,64
- 31.12.2016→272,84
- 31.12.2017→166,08
- *En Yüksek*:13.07.2018 → 324,87
- *En Düşük*:01.12.2014 → 155,16

Yukarıda yer alan verilen incelendiğinde, 2013 yılında SYR %15,35 iken CDS primi seviyesi 244’dür. CDS priminin 184’e indiği yıl olan 2014 yılında SYR %16,37 seviyesindedir.

Ulaşılan bilgiler doğrultusunda en yüksek CDS Primi'nin görüldüğü tarih olan 13 Temmuz 2018'de, 324 seviyelerine ulaşmıştır. 01 Aralık 2014 tarihinde ise CDS Primi'nin en düşük seviyeye ulaştığı görülmektedir.

Sermaye yeterliliği rasyosunun trendi ile Türkiye'nin CDS priminin trendi bir arada incelendiğinde genel olarak SYR oranı ile CDS Primi arasında ters yönlü bir hareket olduğu ifade edilebilir.

Tablo 14. Bankalarda Sahiplik Yapısına Göre Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Gelişimi

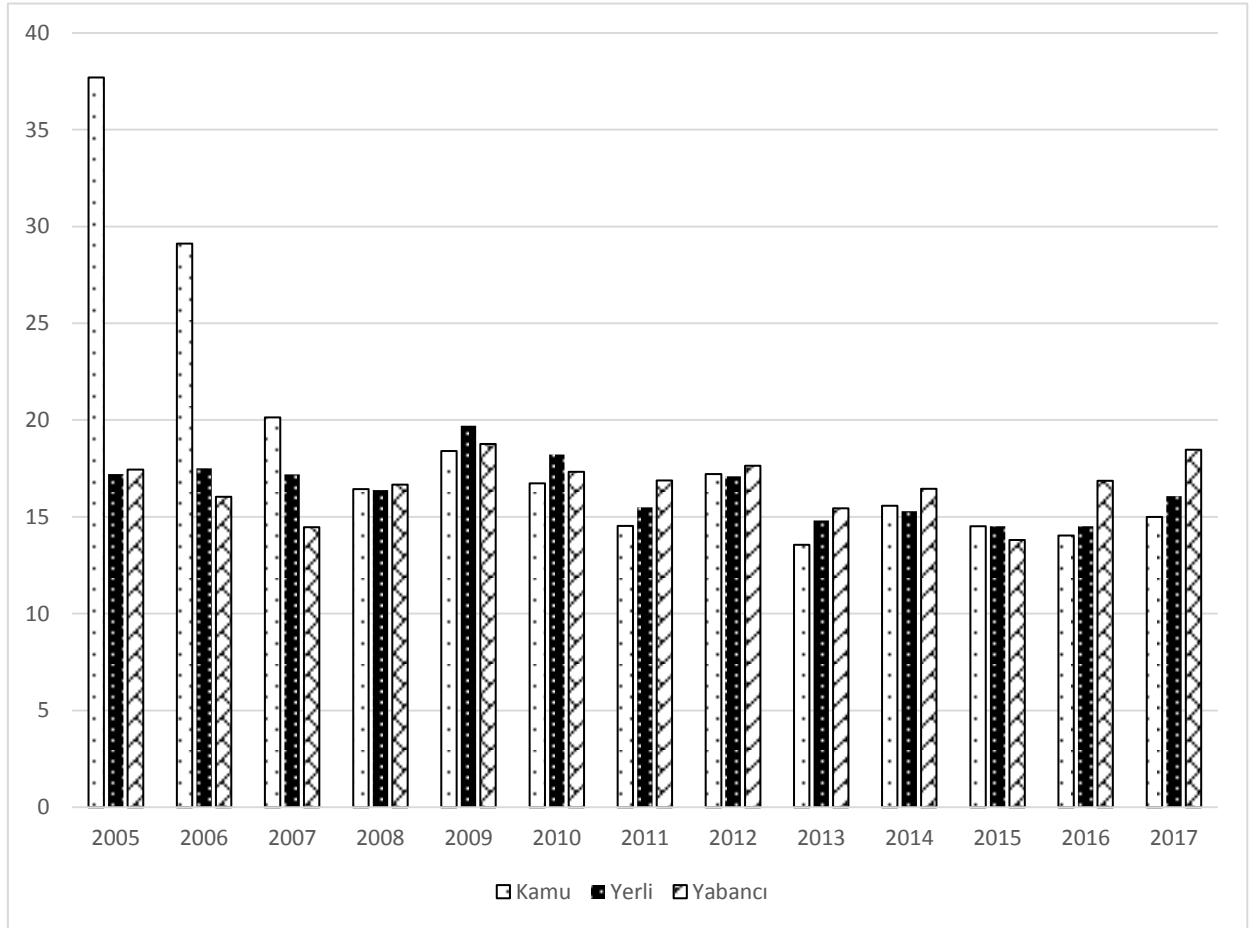
Yıllar	Kamu %	Yerli %	Yabancı %
2005	37,69	17,21	17,45
2006	29,11	17,51	16,03
2007	20,13	17,19	14,46
2008	16,43	16,38	16,66
2009	18,40	19,71	18,76
2010	16,74	18,22	17,33
2011	14,53	15,49	16,88
2012	17,22	17,10	17,64
2013	13,55	14,81	15,44
2014	15,57	15,29	16,45
2015	14,52	14,52	13,81
2016	14,03	14,52	16,86
2017	15,00	16,07	18,47

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Yukarıda verilen tabloda mevduat bankalarının sermaye sahipliği türlerine göre SYR'leri verilmiştir. 2005 yılında kamu sermayeli bankaların yerli ve yabancı sermayeli bankalara göre SYR oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bunun en temel nedeni olarak kamu bankalarında krizler sonrasında gerçekleştirilen finansal ve organizasyonel yapılanma faaliyetleri gösterilebilir. İlerleyen yıllarda, kamu sermayeli

bankaların SYR oranları ile yerli ve yabancı sermayeli bankaların oranları yaklaşık aynı seviyelerde gerçekleşmiştir.

Grafik 4. Bankalarda Sahiplik Yapısına Göre Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Gelişimi

Sahiplik türüne göre banka gruplarının rasyoları ile sektör ortalaması arasındaki farka bakıldığında aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır.

Tablo 15. Bankacılık Sektörü ile Sahiplik Türüne Göre Mevduat Banka Gruplarının Sermaye Yeterlilik Rasyoları Arasındaki Farkın Gelişimi

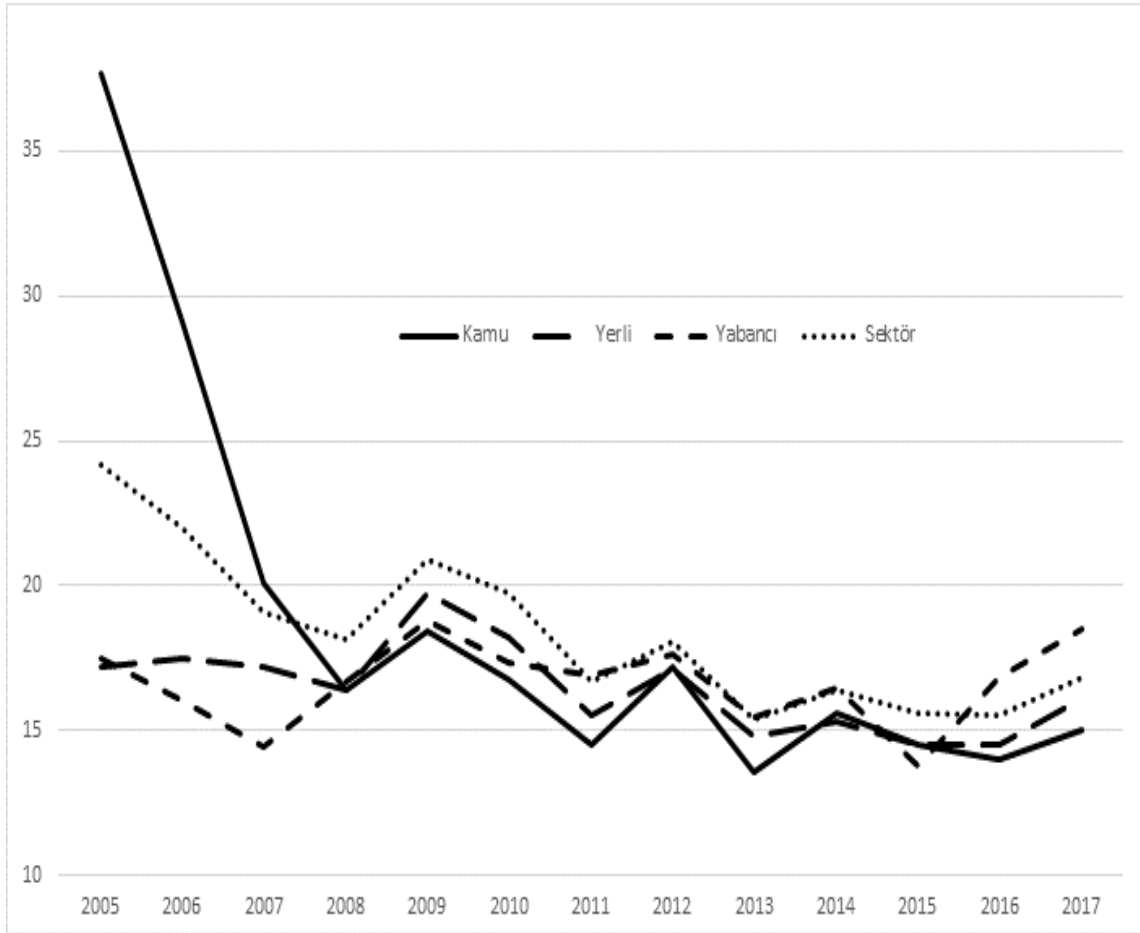
Yıllar	Kamu Fark	Yerli Fark	Yabancı Fark
2005	13,5	-7,0	-6,7
2006	7,1	-4,5	-6,0
2007	1,1	-1,9	-4,6
2008	-1,7	-1,8	-1,5
2009	-2,5	-1,2	-2,2
2010	-3,0	-1,5	-2,4
2011	-2,2	-1,2	0,2
2012	-0,9	-1,0	-0,5
2013	-1,8	-0,5	0,1
2014	-0,8	-1,1	0,1
2015	-1,1	-1,1	-1,8
2016	-1,5	-1,0	1,3
2017	-1,8	-0,8	1,6

Yukarıdaki tabloda taralı rasyolar sektör ortalamasının üstünde olan, diğerleri sektör ortalamasının altında kalan rasyo değerleridir.

Sektör ortalamalarına göre karşılaştırıldığında, 2005 – 2007 yılları arasında kamu sermayeli bankalar sektör ortalamasının üzerinde iken, 2011, 2013 ve 2014 yıllarında yabancı sermayeli bankalar sektör ortalamasının üzerindedir. Yerli sermayeli mevduat bankalarının rasyoları ise analiz döneminde hep sektör ortalamasının altında kalmıştır.

Aşağıdaki grafikte sermaye türlerine göre banka gruplarının rasyoları ile sektörün rasyosunun gelişimi birlikte verilmektedir.

Grafik 5. Bankalarda Sahiplik Yapısına Göre Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Sektör Rasyosu İle Karşılaştırılması

Bu aşamadan sonra bankacılık sektörünün riske maruz değerlerinin içinde yer alan kredi, piyasa ve operasyonel risk tutarlarının % olarak dağılımı incelenmiştir. Aşağıdaki tabloda söz konusu dağılımlar yer almaktadır.

Tablo 16. Türk Bankacılık Sektörü’nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu Hesaplamasına Etki Eden Riske Esas Tutarların Dağılımı

Yıllar	Kredi Riski %	Piyasa Riski %	Operasyonel Risk %
2005	91	9	-
2006	97	3	-
2007	84	4	13
2008	85	4	12
2009	83	5	13
2010	84	5	12
2011	86	4	10
2012	89	2	9
2013	90	3	7
2014	90	2	7
2015	90	3	7
2016*	90	2	8
2017*	90	2	8

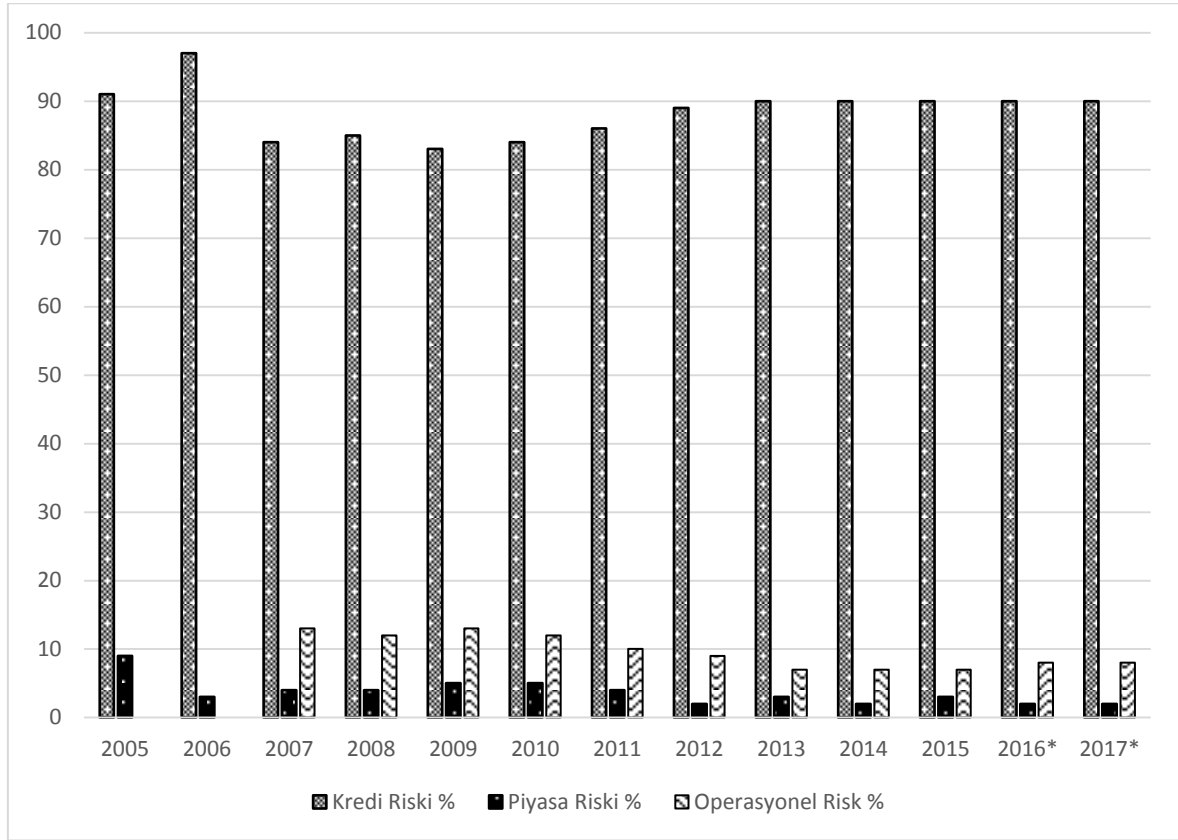
Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

* 2016 ve 2017 yıllarına ait sektör verisi TBB tarafından yayınlanmadığı için 22 bankanın ortalaması sektör verisi olarak kabul edilmiştir.

Basel I düzenlemelerinde sadece kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır. 2006 yılında BIS tarafından yayınlanan “Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı” ile kredi ve piyasa risklerinin yanı sıra operasyonel risk için de sermaye yükümlülüğü eklenmiştir. Bu kapsamda 2005 ve 2006 yıllarına ilişkin operasyonel risk hesaplanmadığı için oransal ağırlığı da yukarıdaki tabloda yer almamaktadır.

Diğer taraftan bankacılık sektöründe sermaye yeterliliği hesaplaması kapsamında 2007 yılından itibaren daha hassas risk ölçme metotları kullanılmaya başlanmıştır. Aşağıdaki grafik risklerin oransal dağılımlarının gösterimidir.

Grafik 6. Türk Bankacılık Sektörü'nün Sermaye Yeterlilik Rasyosu Hesaplamasına Etki Eden Risk Ağırlıklı Varlıkları

Genel olarak bakıldığında risk ağırlıklı varlıklar içinde en büyük grubu kredi risk oluşturmaktadır. Nitekim minimum % 83 maksimum % 91’lik bir pay ile analiz döneminde kredi riskinin ağırlığı görülmektedir.

Kullanılan risk ölçme metotlarında en büyük payı alan kalemin kredi riskleri olduğu görülmektedir. Etkin bir kredi riski yönetimi ile maruz kalınan risk düşürülebilir. Sağlam bir kredi tahsis sürecine sahip olunmalı ve kredi işlemleri etkin bir şekilde yapılandırılmalı. Kredi riski kadar olmasa da bir o kadar önemli olan ve kredi riskini takip eden ise operasyonel risktir. En düşük paya sahip olan risk ise piyasa riskidir.

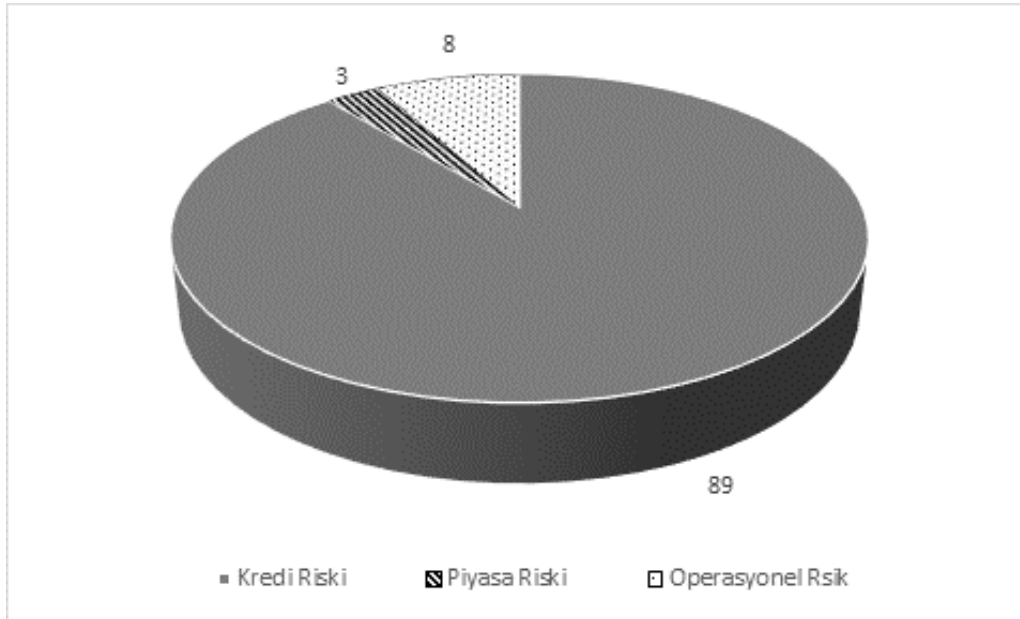
Toplam riskler içerisinde piyasa riskinin ağırlığının en düşük seviyede olmasının temel nedeni olarak, bankaların uzun yıllardır faiz, kur ve likidite riskinin yönetimine özel

bir önem vermelerinden kaynaklanmaktadır. Yasal düzenlemeler bu riskler için çok sıkı olmasa da bankaların uzun yıllardır piyasa riskini yönetmeye özen göstermektedir.

2007 yılında operasyonel riskin sermaye yükümlülüğü hesaplamasına dahil edilmesi ile kredi riski %13'lük bir azalış göstermiş ve daha hassas risk ölçme metotlarının kullanılması ile %13'lük azalış operasyonel risk olarak Türk Bankacılık Sektörü'ne etki etmiştir. Ele alınan 2005 – 2015 yılları arasında operasyonel riskin önemi vurgulanarak bu risk azaltılmıştır. Ancak, 2007 yılında azalan kredi riski ilerleyen yıllarda ekonomik durumun kötüye gitmesi ile tekrar yükselişe geçmiştir. Bununla birlikte batık kredi oranları yükselmiş olup bu durum mevduat sahiplerini tedirgin etmekte ve faiz oranları yükselmiştir. 2012'de Türk Bankacılık Sektörü'nde kredi riskinin payı %90'a ulaşmış ve 2017 yılına kadar aynı seviyesinde devam etmiştir. 2016 yılında sektör ortalamasına göre operasyonel riskte %1'lik artış, piyasa riskinde %1'lik azalış ile sonuçlanmıştır.

Sermaye yeterliliği rasyosu hesaplamasında kullanılan riske maruz değerlerin Mart 2018 tarihi itibarıyla dağılımı aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

Grafik 7. Sermaye Yeterlilik Rasyosu Hesaplamasına Etki Eden Risk Esas Tutarları –Mart 2018

Kaynak: https://www.bddk.org.tr/web-sitesi/turkce/Raporlar/TBSG/G/16668tbs_temel_gosterger_raporu_mart_2018.pdf

3.2. Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterliliği Rasyosunun Gelişimi

Bu bölümde analiz döneminde Türk Bankacılık sektöründe faaliyette bulunan 22 adet mevduat bankasının verileri analiz edilmektedir.

Analiz döneminde ismi değişen bankalar bulunmaktadır. Yıllar arasında tutarlılık sağlamak amacıyla 2017 yıl sonu itibarıyla bankaların isimleri dikkate alınarak önceki yıllardaki isimleri revize edilmiştir. Aynı zamanda her yıla ilişkin sektör rakamlarına da tüm analiz ve tablolarda yer verilmiştir.

Aşağıdaki tabloda analiz dönemine ilişkin tüm bankaların ve sektörün sermaye yeterliliği rasyosu yer almaktadır.

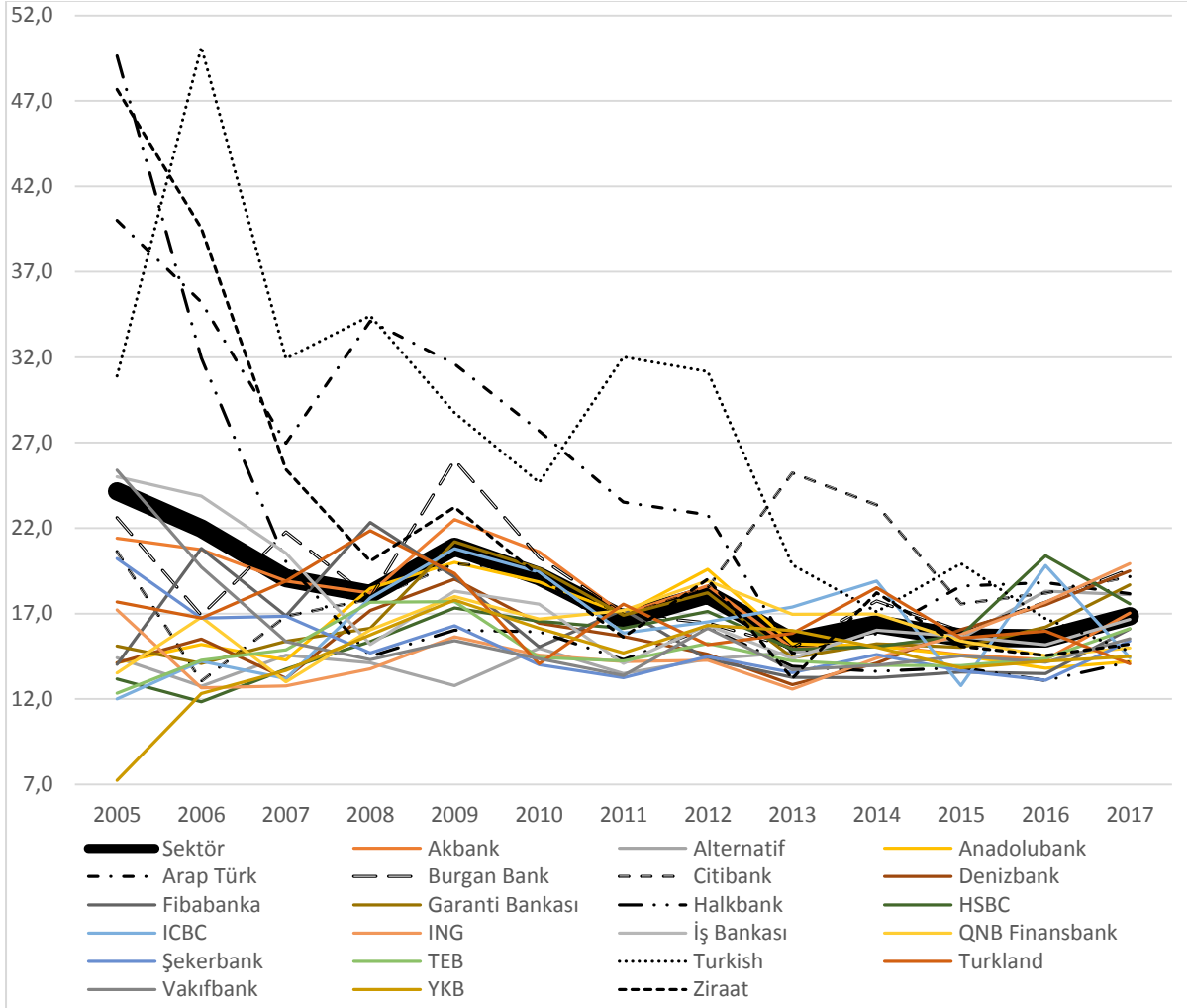
Tablo 17. Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Gelişimi

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sektör	24,2	22,0	19,1	18,1	20,9	19,2	16,7	18,1	15,4	16,4	15,6	15,5	16,8
Akbank	21,4	20,7	18,9	18,2	22,5	20,6	17,0	18,6	15,0	15,2	14,6	14,3	17,0
Alternatif	14,4	12,7	14,6	14,1	12,8	15,0	13,5	14,3	14,7	15,1	15,6	18,3	18,1
Anadolubank	14,1	15,2	14,3	18,5	20,0	18,9	17,0	19,6	15,2	15,1	14,6	13,8	14,2
Arap Türk	40,0	35,2	27,0	34,1	31,6	27,7	23,5	22,8	14,7	15,8	18,6	18,8	18,2
Burgan Bank	22,6	16,9	21,8	17,9	26,0	20,3	17,0	16,5	15,0	17,7	16,0	17,7	19,6
Citibank	20,6	13,0	16,8	17,8	19,9	19,5	16,9	18,5	25,2	23,4	17,6	18,2	19,2
Denizbank	14,1	15,5	13,2	17,2	19,0	16,4	15,6	14,6	12,8	14,1	16,1	17,5	19,5
Fibabanka	14,0	20,8	16,9	22,3	19,1	15,0	17,2	14,3	13,3	13,2	13,6	13,5	16,1
Garanti Bankası	15,1	14,1	15,4	16,1	21,2	19,6	16,9	18,2	14,4	15,2	15,0	16,2	18,7
Halkbank	49,6	32,0	20,0	14,5	16,0	15,9	14,3	16,2	13,9	13,6	13,8	13,1	14,2
HSBC	13,2	11,8	13,7	15,4	17,3	16,5	16,1	17,1	14,9	15,1	15,7	20,4	17,6
ICBC	12,0	14,2	13,2	17,9	20,8	19,4	15,9	16,5	17,4	18,9	12,8	19,8	14,4
ING	17,2	12,7	12,8	13,8	15,6	14,6	14,2	14,3	12,6	14,4	15,8	17,7	19,9
İş Bankası	25,0	23,9	20,5	15,2	18,3	17,5	14,1	16,3	14,4	16,0	15,7	15,2	16,7
QNB Finansbank	13,5	16,8	13,0	16,0	18,0	16,7	17,2	18,9	17,0	17,0	15,4	14,5	15,0
Şekerbank	20,2	16,7	16,8	14,7	16,3	14,0	13,2	14,5	13,5	14,6	13,7	13,1	15,4
TEB	12,3	14,3	14,9	17,7	17,7	14,4	14,2	15,2	14,2	14,0	13,9	14,4	16,1
Turkish	30,9	50,2	31,9	34,4	28,8	24,7	32,0	31,2	19,9	17,1	19,9	16,7	14,8
Turkland	17,7	16,7	18,9	21,9	19,3	14,1	17,5	15,2	15,9	18,5	15,6	16,0	14,1
Vakıfbank	25,4	19,7	15,4	14,3	15,4	14,4	13,4	16,1	13,7	14,0	14,5	14,2	15,5
YKB	7,2	12,3	13,7	15,7	17,8	16,1	14,7	16,3	16,0	15,0	13,8	14,2	14,5
Ziraat	47,7	39,5	25,4	20,1	23,2	19,2	15,6	19,0	13,2	18,2	15,1	14,5	15,2

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Yıllar itibariyle mevduat bankalarının sermaye yeterliliği rasyosunun sektör rasyosu ile daha kolay karşılaştırabilmek amacıyla aşağıdaki grafik oluşturulmuştur.

Grafik 8. Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Gelişimi

Grafikte görüldüğü üzere bankacılık sektöründeki bankaların büyük bir çoğunluğu baz alınan yıllar arasında sektör ortalamasına paralel bir seyrde ilerlemiştir. Ancak volatilitesi yüksek, sektör ortalamasının üzerinde seyretmiş bankalar da vardır.

Başlangıç yılı olan 2005 yılında sektör ortalamasının üzerinde olan bankalar sırasıyla; Halkbank, Ziraat, Arap Türk, Turkish, Vakıfbank ve İş Bankası'dır.

Vakıfbank ve İş Bankası sektör ortalamasına yakın seyir etse de diğer 4 bankanın Sermaye Yeterlilik Rasyosu oranları ortalamanın yaklaşık 2 katıdır.

Sermaye Yeterlilik Rasyosu analiz döneminde en yüksek %50,2 ile 2006 yılında Turkish Bank'ta görülmektedir.

2006 yılına bakıldığında 22 adet mevduat bankasından 5 adedinin rasyosu sektör ortalamasının üzerinde, diğerlerinin ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Ortalama üzerinde rasyo sağlayan bankalar Arap Türk Bankası, Halk Bankası, İş Bankası, Turkish Bank ve Ziraat Bankası'dır.

2007 yılında 6 banka ortalamasının üzerinde rasyo gerçekleştirmiştir. Arap Türk Bankası, Burgan Bank, Halk Bankası, İş Bankası, Turkish Bank ve Ziraat Bankası'dır.

Küresel Kriz'in etkilerinin yaşanmaya başlanıldığı 2008 yılının olumsuzluğu sermaye yeterliliği rasyosunda izlenebilmektedir. Bu yılda 7 banka sektör ortalamasını geçerken, bu bankalar Akbank, Anadolubank, Arap Türk Bankası, Fibabanka, Turkish Bank, Turkland Bank ve Ziraat Bankası olmuştur. Rasyo değerleri açısından Turkish, Arap Türk, Burgan Bank, Fibabanka sektör ortalamasının oldukça üzerinde gerçekleşme sağlamıştır. Ancak, Ziraat ve Halk Bankası önceki yıllara göre rasyo gerçekleşmesi açısından büyük oranda düşüş göstermiştir. Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun altında kalan bankalar özellikle yabancı sermayeli bankalardır.

2009 yılında 6 banka sektör ortalaması üzerinde gerçekleşme sağlamıştır. Bu bankalar Akbank, Arap Türk Bankası, Burgan Bank, Garanti Bankası, Turkish Bank ve Ziraat Bankası'dır.

2010 yılında 8 mevduat bankası sektör ortalamasının üzerinde rasyo gerçekleşmesi sağlamıştır. Bu bankalar, Akbank, Arap Türk Bankası, Burgan Bank, Citibank, Garanti Bankası, ICBC Bank, Turkish Bank ve Ziraat Bankası'dır.

2011 yılında 10 adet mevduat bankası ortalama üzerinde bir performans sağlamıştır. Bu bankalar, Akbank, Anadolubank, Arap Türk Bankası, Burgan Bank,

Citibank, Fibabanka, Garanti Bankası, QNB Finansbank, Turkish Bank ve Turkland Bank'dır.

2012 yılında 8 adet mevduat bankasının sermaye yeterliliği rasyosu sektör ortalamasının üzerindedir. Bu bankalar, Akbank, Anadolubank, Arap Türk Bankası, Citibank, Garanti Bankası, İş Bankası, TEB, Turkish Bank ve Ziraat Bankası'dır.

2013 yılında ise Türk Bankacılık Sektörü'nde bulunan tüm bankaların SYR'leri birbirine yaklaştırmaya başlamıştır. 2013 yılının en yüksek rasyosuna sahip olduğu görülen Citibank, baz alınan yıllar içinde kendi en yüksek SYR oranına sahiptir. 2013 yılında en düşük SYR ise ING'ye aittir. Bu yılda 6 adet mevduat bankası ortalamasının üzerinde rasyo elde etmiştir. Citibank, ICBC Bank, QNB Finansbank, Turkish Bank, Turkland ve Yapı ve Kredi Bankası'dır

2014 yılında 7 adet mevduat bankası sektör ortalamasının üzerinde rasyoya sahiptir. Burgan Bank, Citibank, ICBC Bank, QNB Finansbank, Turkish Bank, Turkland ve Ziraat Bankası'dır.

2015 yılında 10 banka sermaye yeterliliği rasyosu açısından sektör ortalamasının üzerindedir. Bu bankalar, Alternatifbank, Arap Türk Bankası, Burgan Bank, Citibank, Denizbank, HSBC, ING, İş Bankası, Turkish Bank ve Turkland Bank'dır.

2016 – 2017 arasında Türk Bankacılık Sektörü'ndeki tüm bankaların Sermaye Yeterlilik Rasyosu sektör ortalamasına paralel gitmektedir. Sektör ortalamasına karşın volatilitesi önceki yıllardaki gibi yüksek banka gözetilmemektedir.

2016 yılında 11 adet mevduat bankasının sermaye yeterliliği rasyosu sektör ortalamasını geçmiştir. Bu bankalar, Alternatifbank, Arap Türk Bankası, Burgan Bank, Citibank, Denizbank, Garanti Bankası, HSBC, ICBC Bank, ING, Turkish Bank ve Turkland Bank'dır.

2017 yılında ise 9 adet mevduat bankasının sermaye yeterliliği rasyosunun sektör ortalamasının üzerinde olduğu dikkati çekmektedir. Bu bankalar, Citibank, Alternatifbank, Denizbank, Burgan Bank, Akbank, Garanti Bankası, Arap Türk Bankası, HSBC ve ING'dir.

Yukarıda verilen Grafik 8 sektör ortalamasının üzerinde ve altında olan Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyette bulunan mevduat bankalarının sermaye yeterliliği rasyolarının seviyelerini karşılaştırabilmek için Tablo 18 hazırlanmıştır.

Tablo 18. SYR Sektör Ortalamasına Göre Mevduat Bankalarının Durumu

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sektör Ort. Üzerindekiler	6	5	6	7	6	8	10	8	6	7	8	11	9
Sektör Ort. Altındakiler	16	17	16	15	16	14	12	14	16	15	14	11	13
Toplam	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22

3.3. Mevduat Bankalarının Kredi, Piyasa ve Operasyonel Risklerinin Gelişimi

Bu bölümde sermaye yeterliliği rasyosunun paydasında bulunan risk ağırlıklı varlıkların toplam içindeki paylarının yıllar itibarıyla analizi yapılmıştır.

İlk aşamada, analiz kapsamında yer alan 22 adet mevduat bankası ile sektör için ilgili yıla ait olan toplam riske maruz değer içindeki kredi riskinin oranlaması yapılarak aşağıdaki tablo elde edilmiştir.

Tablo 19. Mevduat Bankalarında Kredi Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*
Sektör	91	97	84	85	83	84	86	89	90	90	90	90	90
Akbank	90	97	84	86	82	82	85	91	91	92	91	86	91
Alternatif	97	98	88	90	89	89	91	91	91	91	91	93	94
Anadolubank	92	97	85	85	84	83	86	78	77	89	78	86	84
Arap Türk	79	91	75	77	88	88	88	87	89	87	84	87	91
Burgan Bank	96	97	91	89	86	86	92	92	91	93	94	94	94
Citibank	93	94	82	77	72	75	79	81	76	79	85	87	85
Denizbank	93	97	89	89	88	87	88	90	91	91	92	91	92
Fibabanka	82	98	84	79	85	71	93	96	95	95	92	94	93
Garanti Bankası	93	99	89	87	85	84	85	88	90	89	89	90	81
Halkbank	95	99	83	86	85	86	88	88	89	89	89	93	92
HSBC	98	99	89	85	80	77	83	81	86	85	84	81	82
ICBC	97	99	91	86	86	86	90	92	92	91	93	93	96
ING	98	99	86	90	87	87	90	91	92	92	92	92	91
İş Bankası	87	98	81	82	81	83	87	90	91	91	90	92	90
QNB Finansbank	95	95	84	82	83	84	86	89	89	88	89	88	89
Şekerbank	92	99	80	82	84	87	88	89	90	89	89	86	88
TEB	96	97	90	89	86	84	87	89	90	91	91	91	89
Turkish	91	98	85	88	87	88	85	88	90	94	91	92	92
Turkland	95	97	86	92	91	90	91	94	94	94	93	92	91
Vakıfbank	91	94	86	87	85	87	88	91	92	92	92	93	92
YKB	96	99	91	90	87	87	88	91	91	93	93	94	92
Ziraat	87	98	71	75	76	78	81	83	87	84	86	92	92

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

* 2016 ve 2017 yıllarına ait sektör verisi TBB tarafından yayınlanmadığı için 22 bankanın ortalaması sektör verisi olarak kabul edilmiştir.

Sermaye Yeterlilik Rasyosu hesaplamasında en çok pay sahibi olan kredi riski tutarı Tablo 19’da görülmektedir. Kredi riski bankaların temel işlemlerine dayanan bir risk türü olduğundan dolayı büyük önem arz etmektedir.

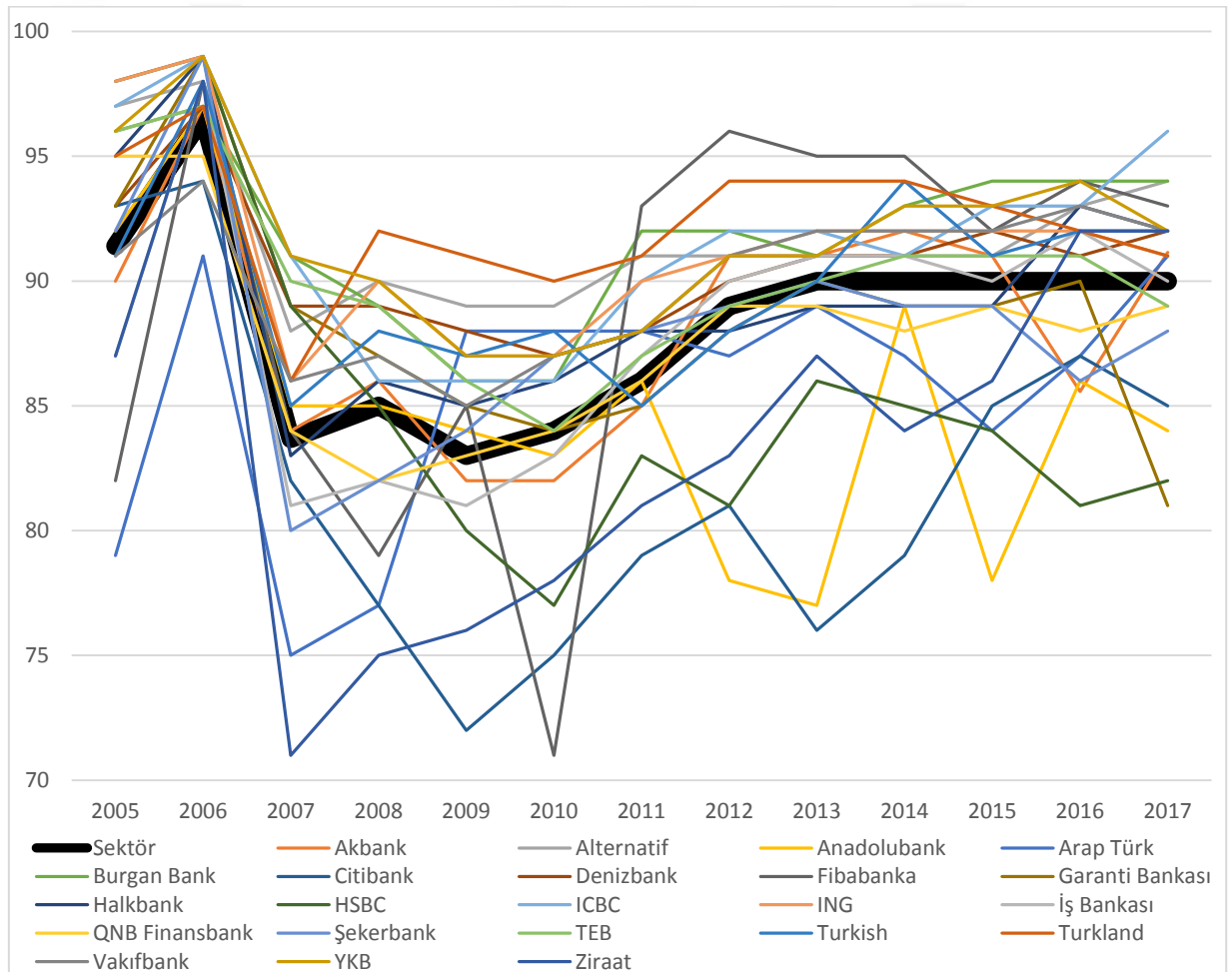
Tablo analiz edildiğinde aktif toplamı içinde kredinin payı büyük olan bankalarda bu payın daha yüksek, kredinin ağırlığının düşük olduğu bankalarda doğal olarak daha düşük olduğu dikkati çekmektedir.

2005 yılında HSBC ve ING kredi riskinin payı toplam riskler içinde en yüksek olan iki banka konumundadır.

2006 yılında çok sayıda mevduat bankasının kredi riskinin payı toplam riskler için % 99 seviyesindedir.

2007 yılında % 91 en yüksek oran olarak dikkati çekerken, 2008 yılında en yüksek oran % 92, 2009 yılında % 91, 2010'da %90, 2011'de % 93, 2012'de % 96, 2013'de %95, 2014'de %95, 2015'de %94, 2016'da %94 ve 2017'de % 94 olarak dikkati çekmektedir.

Grafik 9. Mevduat Bankalarında Kredi Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı

2005 yılına yükseliş eğilimi ile giren Türk Bankacılık Sektörü bankaları arasında en yüksek kredi riski ING' ye aittir. Yükseliş eğilimi 2007 yılının başına kadar tüm bankalar

için devam etmiştir. Bu yükseliş trendinde sektör ortalamalarına göre en düşük seviyede kalan banka Arap Türk'tür.

2007 – 2010 arasındaki yıllarda Türk Bankacılık Sektörü en düşük risk tutarlarına ulaşmıştır.

2008 yılında birçok bankaya bağlı olarak yükselen kredi riski sektör ortalamasına rağmen Citibank, Fibabanka ve QNB Finansbank ciddi oranda düşüş göstermektedir. Arap Türk ve Ziraat için 2008 yılı düşüşün sonlandığı yıldır.

Fibabanka'nın 2010 yılına kadar izlediği kredi politikasının sağlamlığı sonraki yıllarda ciddi anlamda bozularak 2011 – 2014 yılları arasında sektör ortalamasının çok üzerinde seyir etmiştir. 2010 yılına kadar izlediği politikalar sayesinde 2010 yılında sektörün en düşük kredi riski tutarına sahip olmuştur.

2013 – 2015 yılları arasında 22 bankadan yalnızca 7 tanesi sektör ortalamasının altında kalarak kredi risklerini korumuşlardır. Bu bankalar; Arap Türk, QNB Finansbank, Citibank, Anadolubank, HSBC, Ziraat ve şekerbank'tır.

2016 – 2017 yıllarında Türk Bankacılık Sektörü kredi riski ortalaması değişmediği halde 2013- 2015 yılları arasında sektör ortalamasının oldukça altında kalan çoğu bankanın kredi riski oranları artmış ve Ziraat ve Arap Türk bu seyrini koruyamayarak sektör ortalamasının biraz üzerine çıkmışlardır.

Analizin bu aşamasında kredi riskinde pay dağılımı piyasa riski açısından 22 mevduat bankası için hesaplanmıştır.

Tablo 20. Mevduat Bankalarında Piyasa Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*
Sektör	9	3	4	4	5	5	4	2	3	2	3	2	2
Akbank	10	3	4	2	5	1	6	1	2	1	2	2	2
Alternatif	3	2	2	1	1	4	2	1	2	0	1	1	1
Anadolubank	8	3	5	3	3	4	3	11	13	2	13	6	8
Arap Türk	21	9	8	17	6	6	5	5	5	7	9	5	2
Burgan Bank	4	3	3	6	9	6	2	2	4	2	2	1	1
Citibank	7	6	1	4	5	3	3	3	1	1	1	1	2
Denizbank	7	3	3	3	2	3	2	2	3	2	1	1	1
Fibabanka	18	2	7	11	2	17	4	1	2	0	2	1	2
Garanti Bankası	7	1	1	4	4	4	4	1	2	2	3	2	2
Halkbank	5	1	2	2	2	3	3	2	3	3	3	1	2
HSBC	2	1	1	1	3	5	3	7	4	4	1	3	3
ICBC	3	1	2	4	1	1	1	0	1	0	1	1	0
ING	2	1	4	1	2	5	1	1	2	1	2	1	0
İş Bankası	13	2	7	7	7	6	4	2	3	3	3	2	3
QNB Finansbank	5	5	6	8	5	5	4	2	2	2	1	2	2
Şekerbank	8	1	3	4	2	2	2	1	1	2	2	3	1
TEB	4	3	3	3	3	4	2	1	2	1	1	0	1
Turkish	9	2	2	3	3	3	2	0	3	1	1	0	0
Turkland	5	3	4	1	1	2	2	0	0	0	3	0	0
Vakıfbank	9	6	2	2	4	3	3	1	0	1	1	0	0
YKB	4	1	1	1	2	2	3	1	2	1	1	0	1
Ziraat	13	2	1	3	5	8	7	5	5	8	7	1	1

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

* 2016 ve 2017 yıllarına ait sektör verisi TBB tarafından yayınlanmadığı için 22 bankanın ortalaması sektör verisi olarak kabul edilmiştir.

Sermaye Yeterlilik Rasyosu hesaplanırken dikkate alınan piyasa riski tutarının toplam riskler içindeki payı 22 mevduat bankası için Tablo 20’de görülmektedir.

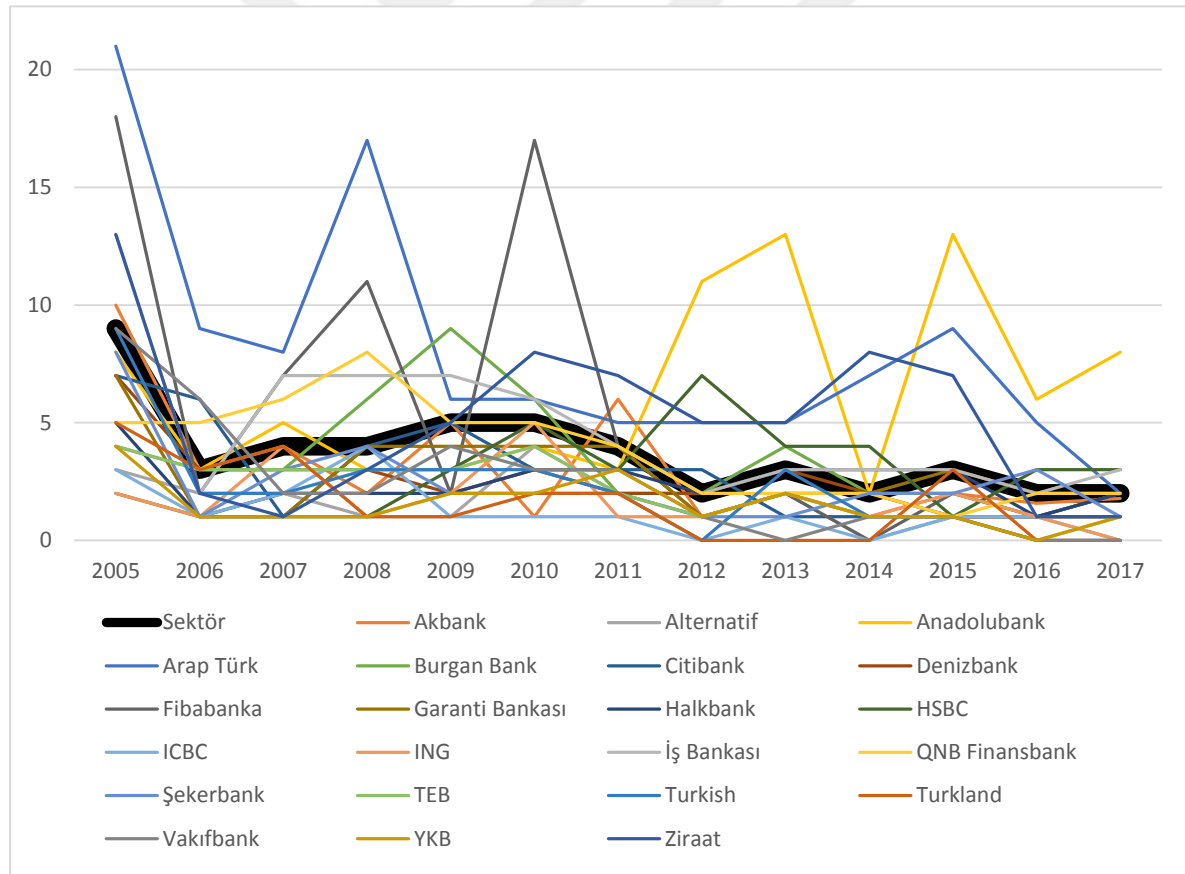
Tablo analiz edildiği zaman 2005 yılından 2006 yılına geçildiğinde yaklaşık %70 oranında Türk Bankacılık Sektörü’nün piyasa riskinin azaldığı gözlemlenmektedir. Genel

olarak bakıldığında ise 2005 – 2017 yılları arasında piyasa riski tutarının azaldığı gözlemlenmektedir.

Türk Bankacılık Sektörü'nün piyasa riski incelendiğinde Turkland'ın izlediği politikaların doğruluğu gözlemlenmektedir. 2005 yılında %9 olan piyasa riski yıllar itibariyle %0' a indirilerek sektör içindeki bankalara göre en az piyasa riski taşıyan banka olma özelliğini sahiplenmektedir. Turkland'ı sırasıyla, Vakıfbank, YKB, Turkish ve Alternatif takip etmektedir.

Piyasa riskinin toplam riskler içindeki payının gelişimi 22 adet mevduat bankası ile sektör için aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

Grafik 10. Mevduat Bankalarında Piyasa Riskine Esas Tutarın RAV İçindeki Payı

Piyasa riskinin sektör ortalaması ele alınan yıllar arasında en yüksek 9 milyar TL ile 2005 yılında görülmektedir. 2006 yılına kadar düşüş gösteren piyasa riski daha sonraki yıllarda durağan bir seyir göstermiştir.

2005 yılında sektör ortalamasının üzerinde kalan bankalar sırasıyla; Arap Türk, Fibabanka, Ziraat ve Akbank'tır. Arap Türk, 2005 – 2015 yılları arasında sürekli olarak sektör ortalamasının üzerinde seyir etmiştir.

2008 yılında Küresel Kriz'e rağmen piyasa riski sektör ortalaması düşük seyir etmeyi başarmıştır. Sektör ortalamasının üzerinde ise yalnızca 5 banka olduğu gözlemlenerek, Türk Bankacılık Sektörü'nün Küresel Kriz'den minimum düzeyde etkilendiği söylenebilmektedir.

2012 ve 2014 yılları piyasa riski için sektör ortalamasının en düşük olduğu yıllardır. 2012 yılında sektör ortalamasının üzerinde 5 banka bulunurken, 2014 yılında bu sayı 4'e inmektedir.

2015 yılında piyasa riski sektör ortalaması %3'den %2'ye düşerek 7 banka 2016 ve 2017 yıllarında piyasa risklerini ortadan kaldırmışlardır. Ancak 2015 yılında Ziraat, Arap Türk ve Anadolubank sektör ortalamasının çok üzerinde piyasa riskine ulaşmışlardır. Bu bankalar arasında Anadolubank 2016 yılını büyük bir düşüşle tamamlasa da 2017'de tekrar yüksek piyasa riskine sahip olmuştur.

Türk Bankacılık Sektöründe 2007 yılından itibaren hesaplanmaya başlanılan operasyonel riskin toplam riskler içindeki payının gelişimi 22 mevduat bankası ile sektör açısından aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 21. Mevduat Bankalarında Operasyonel Riske Esas Tutarın RAV İçindeki Payı

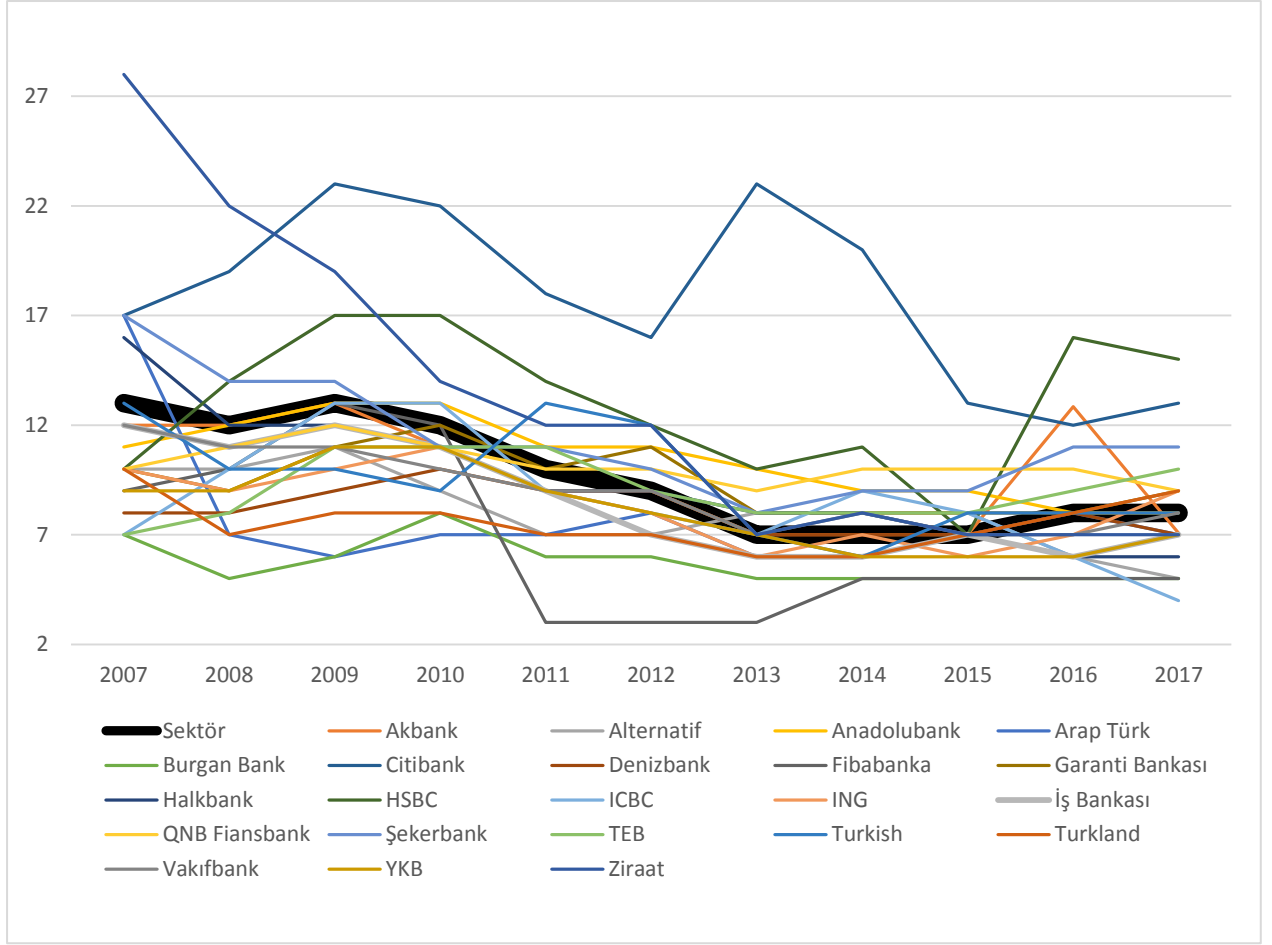
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*
Sektör	13	12	13	12	10	9	7	7	7	8	8
Akbank	12	12	13	11	9	9	7	7	7	13	7
Alternatif	10	10	11	9	7	7	8	8	8	6	5
Anadolubank	11	12	13	13	11	11	10	9	9	8	8
Arap Türk	17	7	6	7	7	8	6	6	7	8	7
Burgan Bank	7	5	6	8	6	6	5	5	5	5	5
Citibank	17	19	23	22	18	16	23	20	13	12	13
Denizbank	8	8	9	10	9	9	7	7	7	8	7
Fibabanka	9	10	13	12	3	3	3	5	5	5	5
Garanti Bankası	10	9	11	12	10	11	8	8	8	8	9
Halkbank	16	12	12	11	9	9	8	8	7	6	6
HSBC	10	14	17	17	14	12	10	11	7	16	15
ICBC	7	10	13	13	9	8	7	9	8	6	4
ING	10	9	10	11	9	8	6	7	6	7	9
İş Bankası	12	11	12	11	9	7	6	6	7	6	7
QNB Fiansbank	10	11	12	11	10	10	9	10	10	10	9
Şekerbank	17	14	14	11	11	10	8	9	9	11	11
TEB	7	8	11	11	11	9	8	8	8	9	10
Turkish	13	10	10	9	13	12	7	6	8	8	8
Turkland	10	7	8	8	7	7	6	6	7	8	9
Vakıfbank	12	11	11	10	9	9	7	8	7	7	8
YKB	9	9	11	11	9	8	7	6	6	6	7
Ziraat	28	22	19	14	12	12	7	8	7	7	7

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

* 2016 ve 2017 yıllarına ait sektör verisi TBB tarafından yayınlanmadığı için 22 bankanın ortalaması sektör verisi olarak kabul edilmiştir.

Basel II'nin uygulamaya konması ile önem kazanan operasyonel risk için bankalar tarafından 2007 yılı itibariyle hesaplanmaya başlanmış bir risk grubudur. Bu nedenle önceki yıllarda dikkate alınmadığından operasyonel risk verileri 2007'den itibaren analiz edilecektir.

Grafik 11. Mevduat Bankalarında Operasyonel Riske Esas Tutarın RAV İçindeki Payı

Sektör ortalamasına bakıldığında, düzenli olarak bir düşüş gözlemlenmektedir. Bankaların operasyonel riske karşı aldıkları önlemler ile bu risk tutarını düşürdükleri söylenebilmektedir. Bu durum da Basel II düzenlemeleri sonrasında Türk Bankacılık Sektörü'nün operasyonel riski önemsedikleri söylenebilmektedir.

Burgan Bank, operasyonel riskin uygulamaya başlandığı 2007 yılından itibaren risk seviyesini istikrarlı bir şekilde düşük tutmayı başarmıştır. Türk Bankacılık Sektörü'nde düşük seviyelerde operasyonel risk tutarına sahip tek bankadır.

Denizbank 2010 yılına kadar sektör ortalamasının altında seyir ederken, 2011 -2015 yılları arasında sektör ortalaması ile eşit ilerlemiştir.

Citibank 2015 yılında her ne kadar düşüş gösterse de, operasyonel risk tutarı en yüksek olan bankadır ve bu gidişatı 2016 ve 2017 yıllarında devam etmiştir.

2015 yılında operasyonel riskini önceki yıllara göre oldukça düşüren HSBC, 2016 yılında tekrar tavan yaparak son 2016 – 2017 yıllarının en yüksek operasyonel riske sahip olan bankadır. Aynı zamanda Türk Bankacılık Sektörü'nün SYR hesaplamalarında büyük önem taşıyan kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risklerin hem banka bazında, hem de sektör bazında analizleri yapılmış olup uyguladıkları politikalar konusunda bir görüş elde edilmiştir. Aşağıdaki grafikte 22 mevduat bankası sektörün operasyonel riskinin toplam riskler içindeki ağırlığı yer almaktadır.

2007 yılında sektör ortalamasının üzerinde 5 banka bulunmaktadır. Sektör ortalamasının %115 üzerinde bir operasyonel risk tutarı ile Ziraat Bankası en çok dikkat çeken bankadır. Sonraki yıllarda, düzenli olarak düşüş sergileyerek 2013 yılında sektör ortalamasına yakın bir seviyeye gelmekte ve 2016 – 2017 yıllarında ortalamanın altına inmektedir.

2011 yılında Fibabanka'nın sektör ortalamasının %70 altında olduğu gözlemlenmekte olup, incelenen yıllara arasındaki en düşük operasyonel risk tutarına sahip bankadır. Fibabanka'nın operasyonel riski en aza indirebilmiş olması banka içinde güven ortamının yaratılmış olduğunu ve eğitimli, deneyimli personeller ile faaliyetlerini sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

Fibabanka 2013 yılında da operasyonel riskini en alt noktada tutmayı başarırken, Citibank ise bu yılda sektör ortalamasının yaklaşık %70 üzerine çıkarak kendi içinde en yüksek operasyonel risk tutarına ulaşmış bulunmaktadır. Ayrıca Citibank, 2005 – 2017 yılları arasında her daim yüksek tutarlarda operasyonel risk bulundurmaktadır.

HSBC 2015 yılında sektör ortalamasında bir operasyonel riske sahip iken 2016 yılında sektör ortalamasının 2 kat üzerinde %16 oranında operasyonel riske ulaşmış ve 2017 yılında da Türk Bankacılık Sektörü'nün en yüksek operasyonel riske sahip olan bankası olmuştur.

SONUÇ

Türk Bankacılık Sektörü tarihsel gelişimi incelendiğinde, bankacılık sektörünün yaşadığı dönemsel olaylar sonucunda gelişmeler, krizler, toparlanma süreçleri ve yeniden yapılanma süreçleri görülmektedir.

Yaşanan krizler arasında 2000 Kasım – 2001 Şubat krizinin Türk Bankacılık Sektörü'ne etkisi büyüktür. Kriz ile birlikte birçok bankanın faaliyeti sona ermiş ve TMSF'ye devri olmuştur. Olası kriz ortamlarında yaşanabilecek riskler gözden geçirilmiştir. Bankaların gözetim ve denetimi BDDK'ya verilmiştir.

Uluslararası seviyede risk yönetiminin önemini bir kez daha kavrayan Türk Bankacılık Sektörü özellikle krizlerden sonra bu alanda daha da yoğunlaşmıştır. Bir taraftan organizasyon yapılarını risk yönetimi odaklı hale getirirken, diğer taraftan da uluslararası düzenlemeleri daha yakından takip etmeye ve bunları hızla uygulamaya başlamıştır.

Bu gelişmeler ışığında bu çalışmada bankacılık sektörü açısından en önemli uluslararası düzenleme durumundaki Basel Düzenlemelerinin getirdikleri ile sektörün bu konudaki finansal gelişmeleri analiz edilmiştir.

Bilindiği üzere, BIS tarafından atılan en büyük adımlardan biri olan Basel Komitesi'nin 1974 yılında oluşturulması ve Basel düzenlemeleri kapsamında Sermaye Yeterliliği konusunda önemli çalışmaların gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Finansal piyasalar çok dinamik bir yapıya sahiptir. Bu nedenle her geçen gün yeni ürünlerle birlikte yeni riskler ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmeler ışığında, Basel komitesi tarafından hazırlanan Basel düzenlemelerini uygulayacak bankalara gerekli kriterler sürekli piyasa ihtiyaçları dikkate alınarak güncellenmiştir.

Nitekim, düzenlemeler olmasına rağmen risklerin realize olarak bankaları zarara uğratması, ülke ekonomilerinde tahribatlara yol açması Basel düzenlemelerinin sürekli sorgulanmasına ve gözden geçirilmesine neden olmuştur.

Bu kapsamda, Basel I düzenlemelerinin eksikliği ve eleştiriler doğrultusunda Basel II düzenlemeleri hazırlanmıştır. Basel II düzenlemeleri doğrultusunda, bankalar ellerinde bulunan sermayelerini daha etkin ve güvenli bir şekilde kullanabilecek, bankalardan alınan krediler piyasa ve reel sektöre daha verimli alanlara yönlendirilecek, bankacılık sektöründe risk yönetimi uluslararası kriterlere göre gerçekleştirilecektir. Bu amaçlarla gerçekleştirilen düzenleme değişiklikleri yine de bankaların zarara uğramasını tamamen engelleyememiştir.

Bu çerçevede, Küresel Kriz sonucunda Basel II düzenlemelerinde görülen eksiklikler nedeni ile Basel III düzenlemeleri hazırlanmıştır. İlerleyen süreçte Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nda değişiklikler yapılmak istenilmiş ve Basel III düzenlemeleri ile birlikte daha hassas risk ölçme metotları kullanılmıştır.

Türk Bankacılık Sektörü 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası düzenlemeleri yakından takip etmektedir. Ancak uzun süre düzenlemelere adaptasyon sürecinde aksamalar olmuştur. Bu aksamalar doğal olarak finansal piyasaların kötüleştiği dönemlerde banka zararları hatta banka iflaslarına neden olmuştur.

Yaşanan acı tecrübeler sonrasında Türk Bankacılık Sektörü risk yönetimi oldukça ön plana çıkarmıştır. Bu doğrultuda Türk Bankacılık Sektörü açısından SYR oldukça önemli bir yere sahiptir. Uluslararası minimum oran % 8 iken, Ülkemizde uzun süredir BDDK yeni şube açacak bankalardan bu oranın minimum % 12 seviyesinde olmasını beklemektedir.

Bankaların ellerinde bulundurdıkları özkaynakların ile üstlenecekleri risk tutarı arasında ilişki kuran bir temel gösterge özelliğindeki sermaye yeterliliği rasyosu, bankaları değerlendirirken dikkate alınan en önemli gösterge konumundadır.

Bu çalışmada, Türk Bankacılık Sektörü'ndeki mevduat bankalarının 2005 – 2017 yılları arasında Sermaye Yeterlilik Rasyosu gelişmeleri yıllara göre farklılık göstermiştir.

Yaşanan krizlerden, bankaların uyguladığı politikalardan kaynaklanan hatalar veya eksiklikler, bankanın olması gereken Rasyo'nun altında kalmasına yol açabilirken, kendilerince önlemler alan bazı bankaların ise SYR'si olması gerekenin üstünde olmuştur.

Genel olarak sermaye sahipliği açısından bakıldığında kamu sermayeli mevduat bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyosu ilk yıllar dışında sektör ortalamasının altındadır. Yerli özel sermayeli mevduat bankaları grubunun rasyosu analiz dönemine ait tüm yıllarda sektör ortalamasının altındadır. Yabancı sermayeli bankalarda analizin yapıldığı 13 yıllık dönemin yakın zamana ait 5 yılında sektör ortalamasının üzerinde rasyo gerçekleştirdiği görülmektedir.

Mevduat bankalarına ölçek açısından bakıldığında, büyük hacimli bankalar genellikle sektör ortalamasına yakın ya da altında iken, sektör ortalamasının üzerinde çıkan bankalar çoğunlukla az şubeli ve küçük ve orta ölçekli bankalardır.

Bu çerçevede, çok şubeli çalışmak, bunun doğal sonucu olarak da büyük hacim yaratmak riskleri kuşkusuz artırmaktadır. Yüksek risk seviyesi ile faaliyette bulunabilmenin yolu ise daha yüksek sermaye bulundurmaktan geçmektedir.

Önümüzdeki dönemde çeşitlenen riskler, teknolojinin katkısı ile daha da içiçe giren piyasaların riskleri artıracığından, bankalar aynı risk seviyesi için daha fazla sermaye koymak zorunda kalacaklardır.

KAYNAKÇA

Aba, E. 2012. **Basel II uzlaşısı ile birlikte bankalarda risk derecelendirme sistemi ve uzlaşısı sürecinde Türk bankacılık sektörü.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akan, N. B. 2007. Piyasa riski ölçümü. **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 61, 59-74.

Akgüç, Ö.,1989, **Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Bankacılık (1847 – 1923)**

http://www.ekodialog.com/osmanli_ekonomisi/osmanli-imparatorlugu-doneminde-bankacilik.html

Akgüç, Ö.,**Türkiye’de Yabancı Bankalar – 1923-1930 Liberal Dönem –** İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi
<http://journal.mufad.org.tr/attachments/article/353/1.pdf>

Akyüz, S. 2012. **Bankacılık sektöründe risk yönetimi kapsamında Basel 3 kriterleri ve Türk bankacılık sistemine muhtemel etkileri.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı.

Aloğlu, Z. T. 2005. **Bankacılık sektörünün karşılaştığı riskler ve bankacılık krizler üzerindeki etkileri.**Uzmanlık Yeterlilik Tezi. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Müdürlüğü.

Altıntaş, A. (2017). Basel 4 düzenleme ve taslakları, Kişisel Blog. 14 Temmuz 2017.

Altıntaş, M. A. 2006. **Bankacılıkta risk yönetimi ve sermaye yeterliliği.** Ankara: Turhan Kitabevi.

Arabacı H. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi (2000-2016)
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/469611>

Arabacı H. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi-
<http://dergipark.gov.tr/meric/issue/36930/422041>

Arabacı H. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi (2000-2016)
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/469611>

Aras. G., 2006 –**Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin KOBİ’ler Üzerine Etkileri** – Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Aralık, 2006

Atatürk İnkılapları, **İzmir İktisat Kongresi – Kongrede Alınan Kararlar**

<http://www.ataturkinkilaplari.com/ik/68/izmir-iktisat-kongresi---kongrede-alinan-kararlar.html>

Atiker, M. 2005. Basel I ve Basel II. Konya Ticaret Odası Etüd - Araştırma Servisi, Sayı: 2005-41/08.

Aydın. E.V., 2007 – **Basel II Standartları ve KOBİ’lere Etkileri**– Basel II Standartları ve KOBİ’lere Etkileri, Müsaid Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul.

Ayhan, Y. 2004. Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel-II). Bankacılık Devlet Denetleme Kurumu.

Aykut, C. 2008. Basel II standartları. **Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı Ekonomik Sorunlar Dergisi**, Sayı: 30, 1-10.

Babuşcu, Ş.,**Geçmişten** Geleceğe Türk Bankacılığı – Osmanlı Dönemi – syf:4

<https://yadi.sk/i/v-Mse-xN3JsGgE>

Babuşcu, Ş. (2015). Akbank Eğitim Notları-Basel Eğitimi.

Babuşcu, Ş. 1997. Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi (Raiting) ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulanması, SPK.

Babuşcu, Ş. 2005. **Basel 2 düzenlemeleri çerçevesinde bankalarda risk yönetimi**. Ankara: Akademi Yayınları.

Babuşcu, Ş., Hazar, A. 2017. **Bankacılığa Giriş –Temel Bankacılık Bilgileri** – Ankara, Bankacılık Akademisi Yayınları

Babuşcu, Ş. ve Hazar, A. 2016. **Genel bankacılık bilgileri**. Ankara: Akademi Yayınları.

Bankacılar Dergisi, 2006. Sayı 57, Kredi Risk Modelleri. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Çalışma Grubu.

Bankacılar Dergisi, 2006. Sayı: 58, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.

Basel Nedir? Basel II ve Amacı, 2012, -
<http://www.anreva.com.tr/tr/haberdetay.aspx?id=3076&icerikid=55>

Başar. M., Coşkun. M., **Bankacılık Uygulamaları**, TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1711
Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 893 – 1. Baskı 2006

BDDK – 2004 – **Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)** – İç Kontrol Sistemi
Tarafından Kontrolenden Geçirilmesi,
https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/1249Basel%20II%20Cevirisi-14102005-16_19.pdf

BDDK – 2005 – **10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (BASEL-II)**
https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/125010_soruda_basel-ii.pdf

BDDK – 2005 – **Basel II'ye Geçiş Yol Haritasına İlişkin BDDK Başkanı Sayın Tevfik BİLGİN'in Konuşma Metni**,
https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1323baskan_sunum.pdf

BDDK – 2005 – **Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme– II. Yapısal Blok**,
https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/1279MM_ThreePillar_of_oprisk.pdf

BDDK – 2012 – **Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik Hükümleri Çerçevesinde Piyasa Riskinin Karşılanmasında**

Kullanılacak Olan Üçüncü Kuşak Sermayenin Hesaplanmasına İlişkin Açıklama – Sermaye Yeterliliği Standart Oranı Hesaplaması – EK-1, https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_du_zenlemeler/1848ucuncu_kusak_sermaye_aciklama.pdf

BDDK – 6 Eylül 2014, Sayı 29111 – **Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ** –

https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_du_zenlemeler/11001krat_tebliğ.pdf.

BIS, 1988. **International convergence of capital measurement and capital standards**, Basle Committee On Banking Supervision, 12.04.2017, <<https://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf>>

Bireysel Yatırımcı – 2014 – **Credit Default Swap (CDS) Nedir? CDS Neyi Anlatır?**,<http://www.bireyselyatirimci.com/credit-default-swap-cds-nedir/>

Çimen, A.,**Atatürk Dönemi’nde Açılan Bankalar Nelerdir?**, <http://www.sessiztarih.net/2013/11/ataturk-doneminde-acilan-bankalar.html>

Boyacıoğlu, M. A. 2002. Bankacılar, Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılar Dergisi, Sayı: 41.

Candan, H. ve Özün A. 2006. **Bankalarda risk yönetimi ve Basel 2**. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.

Cangürel, O., Güngör, S., Sevinç, V. U. Kayci, İ. ve Atalay, S. 2010. Sorularla Basel III. Risk Yönetim Dairesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.

CELASUN M. 2001 Krizi Öncesi ve Sonrası syf:16 <http://content.csbs.utah.edu/~ehrbar/erc2002/pdf/i053.pdf>

Çelik, P. 2004. Bankalarda risk derecelendirmesi. Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB Bankacılık ve Finans Kuruluşlar Genel Müdürlüğü.

Değirmenci, N. 2003. **Sermaye yeterliliği konusunda ve seçilmiş bazı ülkelerdeki uygulamalarının değerlendirilmesi**. Yayımlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.

Demirci, D. 2003. **Kredi türevleri ve kullanımı**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı.

Erdoğan, A. 2014. Basel kriterlerinin bankacılık sektörüne etkisi ve Türkiye’de bankacılık sektörünün Basel kriterlerine uyum süreci. **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 1, 133-174.

Eser, Ö. 2010. **Piyasa riski ölçümü olarak riske maruz değer ve hisse senedi portföyleri için bir uygulama**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sermaye Piyasaları ve Borsa Anabilim Dalı.

Evrensel haber/ Mevduata sınırsız güvence kalkıyor.

<https://www.evrensel.net/haber/152171/mevduata-sinirsiz-guvence-kalkiyor>

Gasimova G.- **Bankaların Sermaye Yeterliliği Açısından Basel III Kriterlerinin Gerekliği Ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri Yüksek Lisans Tezi**

Günay, M., 2010 –**Milli Egemenlik ve Tam Bağımsızlık** – Kocatepe Gazetesi – Köşe Yazısı, <http://www.kocatepegazetesi.com/tr-TR/kose-yazilari/82491/milli-egemenlik-ve-tam-bagimsizlik>

Gürel. E., Bulgurcu Gürel. E. A., Demir. N., - 2012 –**Basel III Kriterleri** – BSAD – Cilt 1, Sayı 3-4, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/58/1639/17543.pdf>

Kazım Konur Alp Sönmez- Yüksek Lisans Tezi- Türkiye’de Yabancı Sermayeli Bankaların Gelişimi Ve Yabancı Sermayeli Altı Bankanın Özsermayeye Serbest Nakit Akımları Yöntemi İle Değerlemesi
<http://dspace.baskent.edu.tr/bitstream/handle/11727/1524/10043992.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Karaaslan, E. 2015. **Basel Kriterleri ve Basel III’ün Türk bankacılık sistemine muhtemel etkileri**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.

KPMG, (2015). Basel 4 Revisited. The fog begins to clear September 2015.

Muhasebe Türk – Basel 1 ve 2 Nedir, Ne Demek,
<https://www.muhasebeturk.org/nedir/basel-ve-nedir-ne-demek>.

Okay, E. 2002. Türk bankacılık sektöründe risk ve kriz. **İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi**, 95-122.

Piyasa Riskinin Dahil Edildiği Sermaye Yeterliliği Rasyosunun Standart Metoda Göre Hesaplanmasına İlişkin Örnek, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/1847Piyasa%20Riski-Standard%20Metod-Ornek-v2.pdf.

Paçacı. C.Cumhuriyet Döneminde Türk Bankacılık Sektörü,
<http://www.ekodialog.com/makaleler/cumhuriyet-doneminde-turk-bankacilik-sektoru.html>

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu – 4389 Sayılı BANKALAR KANUNU,
<https://www.tmsf.org.tr/File/Download?fileId=913&typeId=1>

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, TMSF / Görev ve Sorumluluklar,
<https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Info/gorev.yetki.tr>

TBB, 2008, -50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1958-2007 syf:18
<https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/808/2tbb50yil.pdf>

TBB – 2004 – Basel Bankacılık Denetim Komitesi – Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) – Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri) – 2. Bölüm: Birinci Yapısal Blok – Asgari Sermaye Gereği,
https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/1391/Basel_II_Yeni_Sermaye_Yeterlilik_Duzenlemesi.pdf

TBB – 2006– Basel II Üçüncü Yapısal Blok – Piyasa Disiplini Raporlama Kapsamı Bankacılar Dergisi, Sayı 58,
https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/4basel.pdf.

**TBB, 2000 – Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler
ve Değerlendirmesi,**

https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/BIS.doc.

**Torun M. Basel II Uygulamalarının Bankacılık Sektörüne Etkileri, 2017
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/315289>**

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2005.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2006.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2007.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2008.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2009.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2010.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2011.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2012.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2013.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2014.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2015.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2016.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Bankalarımız Kitabı 2017.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2005.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2006.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2007.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2008.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2009.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2010.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2011.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2012.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2013.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2014.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2015.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2016.www.tbb.org.tr.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Seçilmiş Göstergeler 2017.www.tbb.org.tr.

Türküner, E. 2016. **Basel 3 likitide düzenlemeleri çerçevesinde Türk bankacılık sektörünün likitide riskinin ölçülmesi ve modellenmesi**. TBB, Yayın No: 320.

Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932) <http://www.bank-kredileri.org/ulusal-bankalar-donemi-1923-1932/>

Uçarkaya. S. 2006 – **Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü** – Uzmanlık Yeterlilik Tezi – Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası – Bankacılık ve Finans Kuruluşlar. Genel Müdürlüğü,<http://www3.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/sinemucarkaya.pdf>

Varlık, A. B. 2010. **Basel ilkeleri ışığında bankacılıkta risk yönetimi ve Türkiye uygulamaları**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Ana Bilim Dalı.

Yayla, M. ve Kaya, Y. T. 2005. Basel II-Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, BDDK ARD Çalışma Raporları. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Ard Çalışma Raporları No: 2005/3.

Yener, C. 2008. **Bankalarda öz disiplin süreçlerinin etkinliğinin değerlendirilmesi.**
SPK Yayın No: 210, Ankara.

Yıldırım M. Uluslararası Ödeme Bankası- https://prezi.com/wtz-l__q5lz5/uluslararası-odeme-bankas/

Yılmaz, A. 2013. **Sermaye yeterlilik oranlarının kümeleme analizi ve Basel 3 kriterlerinin Türk bankacılık sektörü sermaye yeterliliği üzerine etkileri.**
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetim Anabilim Dalı.

Yılmaz, S. 2011. **Ticari bankalarda kredi portföyü ve kredi riski yönetimi - bankacılık sektöründe bir uygulama.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finans ve Bankacılık Anabilim Dalı.

Yüksel, A. 2004. **Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel-II).** Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.

Yüksel, Ö. 2011. **Makroekonomik göstergelere dayalı kredi riski modellemesi ve stres test analizi.** TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

22 KASIM 2000 – 21 ŞUBAT 2001 KRİZLERİ- <http://enm.blogcu.com/22-kasim-2000-21-subat-2001-krizleri/9535340>

Küllahi E.A, TİRYAKİ G. YILMAZ A.-Türkiye’de Basel I, II Ve III Kurallarına Uyum Süreci -<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/165824>